UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 00473150 1

A. JOS. TESTA PHIL. ET M. D.

IN MAGNO FERRARIENSIUM NOSOCOMIO

MED. ET CHIR. PROF. ORD.

DE

VITALIBUS PERIODIS

Ægrotantium et Sanorum

SEU

ELEMENTA

DYNAMICÆ ANIMALIS.

VOL. II.

Tantum Series, Junctturaque pollent.

SURGICAL SOCIETY EXCHANGE DUPLICATE

LONDINI:

EX TYPOGRAPH. J. DAVIS, CHANCERY-LANE.

PROSTANT APUD J. JOHNSON, ST. PAUL'S CHURCH-YARD;
G. G. J. ET J. ROBINSON, PATERNOSTER-ROW; ET
MOLINI, No. 45, LEICESTER-SQUARE.

M.DCC.LXXXVII.

LIBRARY
OCT 2 1972
UNIVERSITY OF TORONTO

R
128
.7
T47
V. 2

L E C T. S A L.

I. QUOD ſuam quoque error utilitatem habeat, rerumque ſcitu perdifficilium inveſtigatio, quamvis ſucceſſu careat, non omnis tamen infructuoſa ſit, quidquid poteram, ad contemplationem eorum, quæ Artis difficillima putantur, neque animoſe, neque ſubmiſſe contuli. Quæ meæ opiniones ſunt, quidque ad aliorum judicia acceſſerim, interpoſui, non ut plenius, et melius cæteris dixiſſe viderer, ſed ut ea ſignificarem, quæ perpetua inter ſe Motuum Vitæ communitas, eorumque in Ægrotante et Sano Homine vicaria conſenſio, mihi in id ſcribenti, illoſque et ſingillatim, et ſimul contemplanti, animo objecit.

II. Sic tamen operoſiſſima in parvo contracta mihi res eſt, ut omni Motuum Vitæ complexu in duplicem appulſus ordinem reſoluto, interni videlicet ad externa Hominis loca, et e contra, compares exinde utrinque effectus oſtenderem, conſimili in alterna ejuſmodi motuum diſtributione, manente impetus Vitæ ſumma.

III. Incitamenta utriuſque actionis quod attinet, puto ea in tenuiſſimo fundari, et perquam penetrabili halitu, quem ex omni Motuum Vitæ complexu genitum, cogit extus erumpere propria quædam ejus conſenſionis vis cum affini externo Principio, debito intercedente Solidorum viventis corporis, in id actionis conſenſu. Con-

 ſimiliter

ſimiliter ex compari externi Principii, cujuſcumque demum naturæ ſit, ab externis in internum Hominem appulſu, alter impetus Vitæ ordo oritur, omniſque Vita, reciproca eorum actionis conſenſione regitur.

IV. Ad quæ eorum, quæ Vita privantur, cum his quæ vivunt, manifeſtas actionis ſimilitudines ſæpe congregavi. Quantum etenim vivens corpus, automaticum quodam, et ſibi proprium actionis genus exerat, quod ſimiliter inanimata reliqua faciunt, in quibus unus eſt actionis omnis conſenſus, conſtans ex indefinita actionum ſerie, ſingularum partium, quibus ea componuntur, quarumque non eadem in omnibus natura eſt, quantum, inquam, propria quædam interſit, et ſingularis viventis corporis actio, dictat tamen ratio, illud partibus effici, quæ priuſquam in vivens corpus ingreſſæ, Irritabilitatem, Senſibilitatem, aliaque, quæ propius ad Vitam pertinent, cum Vita ſumant, inſtar reliquarum ſint, quæ animo carent, eaſdemque mutabilitatis univerſæ materiei leges, Vitæ etiam inſervientes retineant.

V. In his tamen verbis fortaſſis, pluſquam re facile eſt errare: quod culpæ genus multis vertitur, iiſque imprimis, qui ſuperiore ſæculo Chimicis Medicas res immiſcuerunt. Quamquam cum intermiſſo iſtorum ſtudio, non minimæ ſimul, et ſcitu digniſſimæ res interciderant, quarum ſcientia, nuperæ nunc demum induſtriæ acceſſione, denuo nobilitata eſt. Sæpius etenim, cum

verba et contextum, pluſquam res, qui poſtea plus viderunt, damnaviſſent, quæ partim his repudiata fuerant, ea cæterorum Scriptorum vulgus, partem repudiavit in omnem.

VI. Lamentabile profecto eſt, in tanta linguarum varietate, quibus cum Naturalis Philoſophia exculta eſt, nos perſæpe appoſitorum adhuc verborum egeſtate, et anguſtia premi, ut quæ tametſi, quoad aliqua, conſimilia, aliquid tamen adhuc inter ſe diſtare, mente, et experimentis concipimus, vix tamen apto ad id, et tutiſſimo verborum uſu cæteris ſignificare, poſſibile ſit. Cum etenim Scientia Naturæ, non Principiorum ubertate, ſed eorum proportionibus, quarum ſeries, minima varietate, ſibi perpetuo contigua in indefinitum excurrit, omnis conſtet, nullum adhuc certum ejuſmodi idioma inventum eſt, neque eſt ſperandum poſſe nos eo ad id verborum genere uti, quibus incurioſa gens reliqua, incerta ſignificatione, et ſæpe juxta ætates, varioſque apud varias Gentes locutionis mores, variantibus, laxiore ſermone utitur. Sic Agentis, et Actionis nomina ſæpe indiſtinctim feruntur, notiſſimo in *Calore* aliiſque conſimilis cenſus vocibus, exemplo. Quare, cum pluſquam creditur, maxima Auctorum pars in unum, idemque ſcribendo collineaverit, earumdem rerum interno eodem in iis ſenſu extante, diſſimiliter tamen adeo ſingulis ſcriptum eſt, ut inde, tot, quot capita, ſententiæ, evulgatum fuerit, meo quidem judicio, non ſatis verum adagium.

 VII. Certe

VII. Certe cum idioma omne Naturæ, quod nobiliſſime Galilæus dixerat, exaratum ſit angulis, circulis et curvis, forte præſtabile eſſet, nos quoque non aliter, quidquid in Naturalis Philoſophiæ ſtudio aut ſcimus, aut putamus, conſcribere: quod effecerat fortaſſis antiquiſſima Ægiptiorum gens, quæ ſigna alia, quam verba, ad diſciplinæ traditionem invenit.

VIII. Vale, Lect. Humaniſſime, et quidquid in proclivi ad errandum via, inque ultimis veritatis, et erroris viciniſſimis confiniis incedens erraverim, facilis ignoſce.

INDEX CAPITUM.

LIB. II. PARS I.

DE VITALIBUS PERIODIS SANORUM,

C A P. I.

DE diurnis quibuſdam Hominum Conſuetudinibus 5

C A P. II.

De Statis plerarumque Secretionum Temporibus 15

C A P. III.

De Menſtruis Mulierum Conſuetudinibus 26

C A P. IV.

De Menſtruis Virorum Conſuetudinibus 39

C A P. V.

De Annuis Vitæ Periodis, et Converſionibus 53

C A P. VI.

De Dicta Plinio, Scanſili Occidua Annorum Lege, Chaldæis Climacterica 63

C A P. VII.

De ſimul conſentiente omnium Hominum Vita 79

LIB.

LIB. II. Pars II.

DE VITALIUM PERIODORUM IN MORBIS ET SANITATE UNIVERSALIBUS CAUSSIS ET PROPRIIS.

CAP. I.

De Vitalium Periodorum in Ægrotantibus et Sanis, cum Solari Luce, ejuſque Defectu, Diurno videlicet et Nocturno Tempore, Conſenſu. 99

CAP. II.

Dubia de Lunæ erga Vitales Periodos Poteſtate. 136

CAP. III.

De Statis Univerſæ Vitæ Mutationum Periodis, earumque Cauſſis, ſive de Ætatum in Homine Converſionibus. 160

DE
VITALIBUS PERIODIS
ÆGROT. ET SAN.

SEU

Elem. Dynamicæ Animalis.

LIB. II. PARS I.

Viro Cl. Med. et Anat. Celeberr.

FEL. VICQ. D'AZIR,

Fac. Med. Pariſ. Doct. Reg. et Ant. Sch. Profeſſ. Sereniſſ. Com. Atreb. Conſil. Med. Reg. Pariſ. Scient. Acad. Soc. nec non Reg. Pariſ. Med. Soc. a Secretis.

A. J. Teſta, S. P. D.

QUOD in ejuſmodi elucubrationes contendenti mihi ſæpe animum addideris, et ut ederem, conſilii tui auctoritatem interpoſueris, alteram hanc operis noſtri partem tuam eſſe volui. Neque, ſpero equidem, id moleſte feres, quandoquidem prædivites ingenio et ſcientia viri, quod tuum in utramque eſt partem, judicii liberalitate ante alios abundare ſolent, ut cæteris quidem, his non ita, diſplicuiſſe ſit facile. Quamquam præſtantem animi tui erga cæteros voluntatem, tuum illud imprimis orationis genus monſtrat, quo vita functos collegas tuos, Reg. Med. Soc. So-

 dalitio

dalitio tibi junctos ornare ſoles: de his etenim ita ſcribis, ut ii moriendo, celebritatis metam adtigiſſe ſupremam videantur, tanta in poſteritatem, te curante, eorum memoria prætenditur. Quare vide, ne qui ſodales tuos, qui jamque amplius non ſunt, diligentiſſime curas, me quod etiam ſim, abſque patrocinio deſeras. Vale, et nos ama.

LIBRI II. PARS I.

DE VITALIBUS PERIODIS SANORUM.

CAPUT I.

De Diurnis quibuſdam Hominum Conſuetudinibus.

1. A Leviſſimis exordium ſumentes, in maxime frequentes hominum conſuetudines, animum advertimus: tametſi enim non omnia omnibus pariter hominibus conveniant, pleriſque tamen, multa eorum, quæ dicturi erimus, ſumma viciſſitudinum conſtantia accidunt.

2. Et illarum quidem multæ ad dormiendi tempora pertinent: ſunt namque inter homines plane plurimi, qui ſtatas quaſdam evigilandi horas neque uno adamuſſim quadrante prætereant, ut ſi quando ultra, ſomno abſtinere cogantur, id non ſine magno eorum faſtidio fiat. Similiter nec præter initam dormiendi habitudinem ſomno membra laxare patiuntur: verum qua

ſemel hora expergiſci cœperunt, jamque eos vigilia, lectique impatientia tenet. Sunt, qui ad ſtatum matutinæ lucis tempus conſtantiſſimi evigilent, aliique, quibus certa ſomni menſura vigiliam ſtato poſt inferat horarum intervallo: ut cum ſerius dormitum iverint, plus ſero etiam ſomno conſurgant.

3. Judicant tamen multi, nullam conſuetudinis vim ſomno inferri poſſe, nempe quod excitans a ſomno cauſſa, aliquid conſtanter ponat, quod ſtimuli loco fungatur. Eamque aliam quidem in his, quæ dormienti circumpoſita ſunt, conſiderant, rurſuſque alteram in ipſo dormientis corpore. Primam efficit diurnum lumen, cæterorumque hominum et animalium operas ſuas exercentium ſonitus et ſtrepitus, item et quidquid durius cutis nervos laceſſit, veluti decubitus in dorſo, aut ſuper alterutro laterum, ut dorſum etiam, vel quæ ſujecta fuerit laterum pars inſigniter a ſomno rubeſcat, et protractiore morbi decubitu inflammetur. Cum vero multorum prorſus ſit, ut antelucanis horis poſt data ſomni tempora evigilent, nullamque propterea a luce irritationem patiantur, aliique inſuper quietiſſimo loco degentes, ſonitu nullo, nulliſque circa ipſos emmiſſis vocibus, non ideo tamen ab adſueta evigilandi hora recedant: rurſuſque, cum compactiores cute homines neque hilum propter decubitum patiantur, liquet internas alias ejuſmodi conſuetudinum cauſſas præſto eſſe, ſtatas videlicet internorum viſcerum modificatio-

nes,

nes, imprimiſque Pulmonum. Hos ſiquidem a ſomno alterari vix dubium eſt, copioſiore in eos, ſomni tempore, pituita depluente: ut plurimorum prorſus ſit, vix expergefactos extuſſire, ſcreatuſque emmittere: quod eorum imprimis eſt, quos Pituita obſidet. Sed et cumulatus narium mucus, meiendique et dejiciendi neceſſitas, excitantem a ſomno ſtimulum multis pariunt: de quibus rurſus alibi. Univerſorum denique humorum reſtituta, præterlabente ſomno, fluiditas[1] ſomnum fugat, inque vitam dormientes denuo revocat.

4. Quæ cuncta, cum proximam vigiliæ cauſſam conſtituant, rurſus quærendum eſt, cur ejuſmodi cauſſæ ſtatis dumtaxat horarum periodis moveantur: in qua profecto re perpetuum circulum quemdam ſumere neceſſe eſt, cujus modum et magnitudinem ſola plerumque habitudinis vis præfiniat. Neque enim veternoſi hominis exemplum, qui in obſcurum conclave delatus, triduo dormiit, aut cæteræ catalepticorum hiſtoriæ, adverſus hanc, quam a conſuetudine partam ſomni periodum, innuimus[2], meo quidem judicio multum valent.

5. Maxima certe diuturni habitus in infantibus vis eſt, quibus ut primum dato diei

[1] Conf. Hamberg. *Phiſiol.* MCCCLXX.

[2] Conf. *Mem. de l'Acad. Roy. des Sc. de Berl. Ann.* 1746. *Eſſay ſur le Sommeil.*

aut noctis intervallo, ubera admovere nutrices conſueverunt, ii jamque ſtatis evigilant horis, tumque ingemiſcentes, matris charitatem emmollire ſtudent.

6. Sed neque prætereundum eſt ſæpe nos contra conſuetudinem ſtatutis, quas ante ſomnum concupivimus, horis evigilare, et præter morem valde diluculo conſurgere: Vidi, qui nec quadrante, quam vellent, prætergraderentur horam, ſed ad datum campanæ ſonitum, tametſi eam dormiendo horam exigere ſolerent, conſurgerent. Anne ergo inter dormiendum, tempus ſucceſſiva quadam volitionum ſerie, perpetuo per omne ſomni intervallum perdurante, metimur? Adeſt certe in nobis internus quidam tactus, ſextum proprie ſenſorium, quod ſupra vulgus homines, in ſapiente abundare ſolet, cujus ductu multa perpetuo exequimur, nulla quantum quidem nobis videtur, extra nos ſenſibili eorum ratione extante. Ejus etiam interventu futura aliquando divinamus: qua ratione proprii interitus præſenſionem multos habuiſſe certum eſt, ut ii paullo poſt morbo finiendi, ſub ipſo morbi limine, vel ante etiam, quando ſanorum erant ſimiles, non interitum dumtaxat ſuum vaticinarentur, ſed interitus, uſque diem et horam, accuratiſſime prænunciarent: quod vidit Zimmermannus [3].

[3] *Art de faires les Exper.* tom. II. p. 138.

7. At

7. At certe cum eorum plurima, quæ dormientes faciunt, perdifficilem in ſe rationem habeant, veroſimile eſt ex illis multa pluſquam ab operantis voluntate, a conſuetudinis vi proficiſci, ita tamen, ut conſuetudinem, longa conſimilium motionum ſeries antea effecerit. Hujus cenſus ſunt, quæ de ſomnabulis narrantur. Notiſſima eſt Clerici cujuſdam hiſtoria, qui ſub adulta nocte lecto conſurgens, ſacras conciones conſcribebat, eaſque clara lectione legebat, numeroſæ orationis cultor caſtigatiſſimus. Is, cum unius jamque exſcriptæ vocis loco, alteram ſuffeciſſet, litura accuratiſſime adhibita, novam priori vocem ſubſtituit. Neque ille tamen viſus organo quidquam utebatur, cuncta per tactum et conſuetudinem ad prodigium uſque exequens [4].

8. Neque dubium eſt conſuetudinis in ſomno vim, animalia ſimiliter afficere. Nobilem adoleſcentulam novi, quæ ad multam diem in meridiem uſque obdormire ſolita erat: in ejus cubiculum admiſſo catulo, cujus domina circa nonam expergiſci conſueverat, is ad nonam, adoleſcentulæ cubile unguibus ſcalpere, tum in ejus dormientis faciem molliter occurrere, tum lintea admordere cœpit, donec puella ſomno excitaretur. Cum vero illa præ moroſitate, eo a cubiculo fugato, rurſus ſomno indulgeret, tum catulus ejulando magno rumore portæ adlatrabat,

[4] Conf. Enciclop. Art. *Somnabule*.

donec

donec illa ejus clamorem faſtidita lectum deſeruiſſet, quo facto catulus quievit.

9. Neque defuerunt, qui in iis etiam, quæ ſenſu carent, et prorſus inanimata ſunt, multa ſimiliter propter conſuetudinem fieri putarent, eaque ratione æſtum ſuperi maris, Luna infero impendente explicarent[5]: quæ tamen ingenio plus quam ratione abundare veroſimile eſt.

[5] Jac. Verniſchek. *Tractatus Phiſ. Aſtr. Not. ex Princ. Mechan. Proponens* Vienn. 1764. *Quemadmodum enim homo qui ſi aliquid quotidie iteratis vicibus determinato ſemper tempore exequatur, ſi nimirum ſtatuta per aliquot dies hora, cibum ſumat, dormiat, aliaque peragat, ducit ejuſmodi actionem conſuetudinem adeo ut eadem ſemper hora, per motum corporis automaticum, ad idem perficiendum deinceps admoneatur, ſive ut clarior ſim; quemadmodum ſi quis hominum intermittente febre corripiatur, imprimitur ſub primo paroxiſmo in ægroti corpore, ſeu nervis ipſius quidpiam, quod in medicina characterem febrilem vocamus, qui definita hora reſuſcitat paroxiſmum . . . . ita exiſtimo primam globularum effervefcentiam, atque aquarum marinarum ebullitionem, quaſi febrilem, a quacumque cauſſa ſuſcitatam, quod infixus jam ſit telluris corpori, aut, ſi mavis, aquis marinis parilis character, ſeu tale aliquid, quod eam conſuetudinem maribus intulit, qua iſta certis temporibus ſe ſolo ebullire, maturaſque globulas ſuccendere conantur: verbo, ejuſmodi quidpiam, quod unicum abſque Lunæ auxilio par eſt continuandis æſtibus. Pag.* 130. Singularis certe ſententia, quam vix ſerio multi refutarent: Eo enim uſque Auctor, telluris cum humano corpore comparationem compulit, ut lacrymales glandulas, parotides tonſillarumque folliculos in tellure ſimiliter atque homine monſtraret. Cæterum, an non in tanta opinionis ſingularitate aliquid adhuc vero conſentaneum de automaticis telluris moribus extare queat, haud injuria fortaſſis aliquis dubitaverit.

10. At

10. At vero incredibile prorſus eſt, quam multa nonnullos teneat omnium, quæ per vitam aguntur, rerum ordinatiſſima conſuetudo. Sunt qui ſtato dumtaxat diei intervallo muneribus ſuis fungi patiantur, quæ tunc iis minimum incommodi afferunt: quod ſi præter conſuetudinem iis deſtineantur, multam exinde faſtidii cauſſam percipiunt. Deambulandi ſimiliter animumque oblectandi tempora, et cætera quorum exercitio vacant, certis diei intervallis metiuntur, eaque non abſque animi ægritudine paullulum immutari ſinunt. Exinde ſoporoſorum recidivæ quædam in morbo, pariter atque in ſanitate habitudines, item et eorum, qui jamque ſenio contabeſcunt. Vir quidam, litterarum cultor aſſiduus, cum repente apoplecticus concidiſſet, ea diei hora qua ſe ad ſcribendum conferre conſueverat, cum ſanus eſſet, apoplecticus etiam manus efferebat, et ſcribentis in morem digitos agitabat, et quidem toto eo temporis ſpatio, quod ſcribendo ſanus impendebat: vidi et ſenem nonaginta annos emenſum, qui ſtatis matutinis et pomeridianis horis aſſuetas fundebat Deo preces, lithurgicas ceremonias omnes accuratiſſime ſervans, quaſi ſacra miniſtrantibus adfuiſſet. Similia alibi exempla complura proſtant, inter quæ præclarum illud Idiotæ cujuſdam [6], qui cum ſtatutis pulſantis campanæ horis, canonicas preces jamdiu recitaret, eas eadem adamuſſim hora, nullo intercedente campanæ ſonitu, iterabat.

[6] *Spectator*, 447.

11. Poſtre-

11. Poſtremum ea quoque habitudinis vis eſt, ut ſtato et æquabili paſſu hominum plerique incedant, eandemque ſpatii menſuram eadem accuratiſſime percurrant temporis periodo: quod conſuetudinis genus bruta ſimiliter afficere notiſſimum eſt, equorum, quibus veredarii utuntur, frequentiſſimo exemplo: ut enim primum dati cujuſdam itineris intervallo confecto, ii aut moras agere, aut paſci conſueverunt, vix ultra pergunt, quantum vis etiam rude vexati. Refertur etiam boves quoſdam, ut primum adſuetam 300 girorum periodum exegiſſent, non uno amplius paſſu, tametſi ſtimulo dire ſollicitarentur, ultra iviſſe [7].

12. Quæ cuncta, cum eos maxime reſpiciant, quorum vivendi genus plurimum regulare eſt, vix certe eorum ſunt, qui ad omnia perpetuo animo parati, nil ſibi methodice ineundum ducunt, vivendique regulam omnem paullo ſtabiliorem cane, et angue pejus reformidant. Cujuſmodi inconſtantiſſimum vitæ inſtitutum noviſſimi homines præclara efferunt commendatione: at eos quidem Celſi præceptum, quod non intellexerunt, fefelliſſe arbitror, vel illud latius fortaſſis ſumpſerunt, ob idque in errorem ducti ſunt. Quantum etenim ea tutiſſima ſit vivendi regula, quæ facile rerum omnium mutabilitatem, et abſque noxa perferre queat, quandoquidem ſexcenta

[7] Conf. Cullen, *Lect. on the Mat. Med.*

quæ

quæ nobis perpetuo interlabuntur, plurimam rerum omnium, quæ ad vitæ uſus pertinent, mobilitatem efficiant; curandum tamen eſſe arbitror, ut inconſtantes etiam tendere in conſtantiam videamur, quod hominibus ratio, brutis vero Natura dictat. Certe nullibi utilis, facilis mutabilitas, vix hominum ſaluti proderit, quorum animos perpetua ægritudine conſumit: contra vero, quam præclara eſt æquabilitas in omni vita, quam laudabilis et decora in ſingulis actionibus, quæ cum honeſto vitæ inſtituto junguntur. Certe Monachi, cæterique omnes, quorum maxime regularis vitæ ordo eſt, intermiſſo quamvis aliquando propter civiles neceſſitates, proprio exercitationis, et vivendi genere, proſpere diu vivunt, firmamque præ cæteris valetudinem univerſim habent.

13. Sunt vero et alii plane quaſi natura ſua immethodici, quorum propterea inconſtantiſſimus animus plus adhuc inconſtanti corpore includitur: exemplo ſunt Hipochondriaci, &c. At hi quidem miſere vivunt, et adverſa perpetim valetudine conſternati, miſerabiles levitatis ſuæ, et mutabilitatis pœnas luunt, ut illachrimandi potius quam moribus coæquandi eſſe videantur. Illis Sol, Luna, nebulæ, venti, quidquid denique in mundo eſt, ſævo dominantur imperio, ut reluctantes ſemper, ſemperque in obbedientiam coacti, perpetuo ſexcentis ſub dominis ſtent. Quam ob cauſſam in perturbationes, exanimationes, et feſtivitates, vix quidquam ad decoris conſervationem attenti ii de repente incidunt, ut

etiam in ipſa deambulatione, et corporis exercitio, in quibus communem quamdam menſuram, qui ſapientiores ſunt ſervant, ii e contra; aut tarditatibus utantur, aut abſque cauſſa feſtinantes incedant: *quæ cum fiunt* . . . digniſſimam, ædepol, exercitatiſſimo Medico obſervationem . . . *anhelitus movetur, vultus mutantur, ora torquentur: ex quibus magna ſignificatio fit non adeſſe conſtantiam*[g]. Eorum vero nonnullos indicta regulatim vivendi norma, eaque diu ſervata, aliquando in melius vertimus: neque eos certe conſilii noſtri pœnituit. Etſi namque diuturnæ habitudines quæque, philoſophantium multorum judicio, ſint inſtar morborum totidem, nullus tamen adhuc pejor inconſtantia morbus eſt.

14. In has profecto regulares vitalium motuum periodos hoc loco animadvertiſſe juvat, quod eas cum morborum circuitibus conferre facile ſit. Si etenim præfinito temporis intervallo Natura, quaſi vim in organa, facit, eaque ſomno conſopita denuo in vitam concitat, nempe quod poſt totidem, qui in ſomno fiunt cordis ictus, quaſi vehementior unus incurrat, qui ſomnum fuget; facile quis ſimiliter exinde concipiet præfinitas ſtatis temporibus morborum reverſiones, eorumque tranſitus et fines: quorum quidem ratio uberius in ſequentibus tractanda eſt.

[g] *De Offic. Lib.* I.

CAP. II.

De Statis, plerarumque Secretionum Temporibus.

1. SECRETIONUM et excretionum, quæ in variis humanæ machinæ locis aliter atque aliter fiunt, præfinita ſunt tempora: tamdiu etenim a deglutito cibo, digeſtio abſolvitur, chilus efformatur, iſque in ſanguinem tranſit; et evadit ipſe: tum vero excernendi, ſecernendique a ſanguine humores ſtato poſt tempore parantur, reficiturque id, quod eſt in animali deperditum.

2. Jam vero famis ſenſus in ſtatas ſæpiſſime diei horas ex conſuetudine cadit, nec niſi conſueto tempore menſæ indulgemus: ſiquidem extra illud multa plerumque nos premit ciborum intollerantia: quod fit maxime conſiſtente ætate. Sæpiſſime etiam præterlapſa, qua ex inſtituto veſcimur, hora jamque ſtomachus, ante quidem famelicus, denuo licet impranſus, ſatietatem induit.

3. Propterea nil mirum, ſi ſtato tempore paſti homines, ſtato ſimiliter proxime tempore cibos digerant: iiſque deiciendi conatus, conſimili poſt menſura revertantur. Sunt omnino qui remotiſſima a nutritione hora ventrem egerant, in eamque ut primum inciderunt, multis poſt etiam diebus in eandem conſtanter horam ventrem deiciunt.

4. Certe

4. Certe cum multa ſit nonnullorum in hac re conſtantia, præſtat aliquando illud potiſſimum tempus deligere, ſi quando conſtipata alvus medicamento movenda eſt. Vix enim eſt dubium eo maxime tempore prædiſponentes quaſdam in machina motiones excitari, quæ plurimum cum medicamenti vi conjurent. Exemplum habui in ſene, qui cum veſpere potiſſimum cum ſanus degeret, ventrem egerere conſueviſſet, obſtructa pluribus jamque diebus alvo, dato tribus ſucceſſive diebus mane medicamento numquam purgari potuit, donec tandem leni altero prope veſperam exhibito alvum depoſuiſſet. Uberius ejuſmodi exemplum in Fœminarum menſibus incitandis proſtat. Novo itidem argumento, medicamentorum in humano corpore vires, multam ſaltem partem a temporis, in quod dantur, delectu pendere.

5. Sed multarum prorſus evacuationum impetus fere plus conſuetudine quam neceſſitate movetur: quare ſi quis ex. gr. urinas demittere proxima prandio vel ſomno hora ſolitus ſit, ei mingendi neceſſitas ſub iis conſtantiſſime horis revertitur, non certe ab urinarum ſtimulo, aut veſicæ diſtenſione, plerumque modica, verum quod aſſuetæ quædam circa veſicam motiones quaſi vim quamdam in eam faciant, exindeque micturitio eo temporis momento eum vel invitum teneat. Non igitur perpetuo ſtimulus proprie ſit a materie, ſiquidem quæ tunc prodit urinarum quantitas, vix per ſe meiendi ſtimulo eſt reliquis diei horis. Sic etiam

abſciſſa

abſciſſa parte aliqua, ejus nihilominus ſenſus aliquando diſtincte ſuperfuit: ſicque, ut cætera mittam, tanta aliquando fuit nonnullorum odorum acuties, ut poſt annos etiam, per loca tranſeuntes, in quibus eos graviter ſubolfecimus, eos rurſus, nullo adhuc, ejuſmodi odorante principio exſtante, percipiamus. Non igitur materiæ febrilis fomes ſemper præſto ſit oportet, ut febris redeat, quandoquidem conſimilium motuum in machina reverſio, aliquando nulla materiali intercedente cauſſa, locum habet.

6. Sæpe etiam conſuetas alicubi motiones diverſiſſimæ et ferme oppoſitæ inter ſe cauſſæ incitant: ſic ſtomachum emetico antea ſæpe laceſſitum, medicamentum deorſum purgans rurſus ad vomitum ciet. Contra: ſtatæ quarumdam horarum conſuetudines percurantur aliquando, conſimilium motuum alio diei tempore adhibito incitamento. Quidam longa matutini vomitus conſuetudine tenebatur: nulla huic medicina profuit: donec ſub veſpere, levi pluma fauces proritaret, et veſpertino vomitu matutinum ſedaret.

7. Creditum quidem olim eſt ciborum coctionem, triduo interpoſito, integram et in omnem effici partem: cujus ſententiæ Hippocratem cum quarto de Morbis libro auctorem faciunt. Quæ ſi Hippocratis ſunt, facile intelligitur, cur numerorum validiſſimum in morbis Tertium[1] is dixerit:

[1] *Epid. Lib.* II. *ſect.* vi.

rit: quo ſemel etenim in integra vita trini hujus circuitus regula conſtat, jamque etiam in morbis, eorumque incrementis, cur tertianæ motiones ſæpe incidant, non inveroſimilis ratio ſubeſt. Antiquiſſima ſimiliter opinio eſt, bilis motus triduo perdurare, eamque tertio quoque die moveri: quod quidem an non rite Antiquitas dixerit, obſervationibus pluſquam ratione dijudicare opórtet. Certe nonnulli nimia draſticorum vi ſublati tertio die mortui ſunt: cujuſmodi exempla ex Hippocrate ſuperiore libro attulimus[z]. Legitur etiam de quadam fœmina, cui dato purgante medicamento, alvus numquam niſi triduo poſt elapſo duci poterat. Ad quæ facile pertinent frequentes morborum invaſiones triduo poſt a lautiore menſa: cujuſmodi, ob hiſtoriæ celebritatem memorabili confectus eſt, vix quidquam adjuvante magni Boerhaavii opera, B. de Vaſſenaer, ſupremus Navalis Militiæ apud Batavos Dux.

8. Quæ tamen cuncta incertiſſima ratione conſtant. Ex ingeſtis enim nonnulla celerrime nutriunt, perque omnes ſanguinis vias actutum permeant: alia, e contra, lenta coctione immutantur, nec niſi ſero poſt nutriendo animali proſunt: quorum omnium rationes ex temperamento, ætate, conſuetudine, aere, et anni tempeſtate, muta-

[z] Ab erronea medicamenti aſſumptione vomitus 48 horarum. Wil. Kruikſhank, *Remarks on the Abſorption*, &c.

bilitatem

bilitatem patiuntur. Profecto quod halituoſum in cibis eſt, celeriter Lactea ſubit, et tenuiſſimi vaporis, elaſtici, odoroſi, vitæ et nervorum amiciſſimi, formam indeptum, proprie *gas nutritivum*, paulo poſt a deglutitione, jamque univerſum corpus circumeat. Verum enim præter ſubitam a comiſſatione virium reparationem, reflexa etiam a prandio intra palatum lingua, aſcendit dulcis quidam ſuaviſſimus ſapor, haud facile cum alio quopiam comparabilis.

9. Nec præfiniendæ Digeſtionis periodis, mactata in eum uſum animalia proficiunt: vero namque ſimilimum eſt animalium interiora, quibus liberior externi aeris acceſſus, et Lux ipſa nova eſt, ſub graviſſimis vulneribus, et lamentabili trucidatione plurimum mutari, in his potiſſimum, quæ ad humorum circuitum, vaſorumque actionem pertinent. Neque phtiſicorum aut hecticorum febris, quæ tribus aut quattuor a paſtu horis recrudeſcere ſolet, tutiori eſt regula. Procedente enim Digeſtione magna evolvitur ab ingeſtis aeris vis, quæ ſtomachum et tenuiora inteſtina flatu diſtendens, diaphragma attollit, pulmoneſque comprimit, ut propterea aucta eo tempore tuſſis, et graviora phtiſicorum incommoda, minus tuto ad chilum tum primo ſanguinem ſubeuntem referantur.

10. Neque promiſcue Nutritionis, et Digeſtionis opus ſumendum eſt. Fluidorum enim proprium eſt abſorberi, pluſquam digeri, ſoliuſque ſolidi digeſtio eſſe veroſimilius creditur:

utraque tamen nutriendo conferunt, ut etiam tenuiſſimi circumpoſitorum corporum halitus in exhauſtum animale reſorpti nutriendo, vel ſaltem Vitæ incitandæ, et juvandæ, aliquandiu proſint.

11. Præterea diſtinguendum eſt inter eam, quam proprie chili confectionem et Nutritionem nominamus, et alteram, quæ cum Digeſtione ſimiliter conjungitur, inteſtinalis fiſtulæ actionem, propriam nempe excrementorum et ſtercoris formationem: ſub iſta enim, quæ poſtremam Digeſtionis periodum complectitur, magna inflammabilis et mephitici aeris copia in inteſtinis denſatur, unde tardius a paſtu, univerſum quodam in debilibus et laſſitudinoſis machinæ irritamentum, ventris inflationes, et auctus toto corpore calor.

12. Certe vix dubium eſt ſtimulantem univerſim ciborum vim, Vitæ motus intendere, ictuſque pulſuum a Digeſtione numero majores fieri[3]: quam a Paſtu febrim dixit Hecquetus. Et animalem quidem cibum fortius quam vegetabilem ſtimulare, calorisque animalis incremento plus conferre, Nuperiorum plerique putant, contra quam Galenus, qui animalem victum levius ab iis, qui debiliores eſſent, tolerari cenſuit, huncque minori virium detrimento, ventriculo eſſe pro abſolvenda periſtole, eoque dige-

[3] Pulſus a digeſtione decem fere ictibus in minuto primo auctior. *Haller*.

rendo:

rendo: nuperorum etiam nonnemo vegetabilem victum minime idoneum iis cenſuit, quorum infirma eſſet valetudo. Verum autem in his atque in cæteris, quæ ad Vitam pertinent, omnis perpetuo a regionis loco, et prægreſſa antea nutritionis conſuetudine, ratio ducenda eſt: juxta enim varios ſoli poſitus, varie etiam contemperata ſunt vegetabilium et animalium principia, prægreſſuſque antea nutritionis modus, facile tolerabiliorem eum victum reddit, qui tamen minus natura ſua conveniens fuiſſet. Certe veroſimile eſt eandem in utroque victus genere ſubſtantiam, glutinoſam, elaſticam, vegeto-animalem nutriendo prodeſſe: putavitque [4] etiam non nemo eam a plantis, integre in animalia tranſire, ut quidquid proprie in iſtis, animalis ſubſtantia audit, omne vegetabilibus, quibus antea connutrita ea ſunt, referendum ſit. Vix tamen eſt dubium, varium eſſe in alterutris ejuſmodi ſubſtantiæ, miſcellæ modum: ut propterea ardentem ſpiritum vegetabilia fermentando emmittant: animalio vero, cum putreſcunt, ſincerum dent alkali volatile.

[4] Van Bochaut. *Mem. ſur l'Origine et la Nat. de la Subſt. Anim. Journ. de Phiſ. Fevrier* 1786. Sagaciſſimum Beccarii inventum ad alia vegetabilia plurima, tum præcipue ad plantas quibus domeſtico uſu veſcimur, collatis accurate experimentis, tranſtulit Cl. Rouelle. Extat et in viridi recentium plantarum ſucco: verumque exinde percipitur volatile alkali: apparet quoque aliquam hujus ſubſtantiæ quantitatem in amilacea parte conſtanter latere, quæ propterea ſimiliter alkali volatile exhibeat, minus tamen quam ſic proprie dicta pars vegeto-animalis.

13. Quamobrem cum a peracta Digeſtione nova fiat univerſo corpori virium acceſſio, aucto exinde circulationis vigore, cæterorum quoque organorum actiones univerſim cieri, et expeditius ſuis quæque fungi muneribus, notiſſimum eſt. Quare cæteras Vitæ functiones cum ſtomachi Digeſtione conſentire, plurimamque in animalium vita dignitatem Ventriculo tribui oportere, dixerat jamque ante alios D. Plato in Timæo.

14. Ditiſſima profecto morboſarum conſuetudinum origo ſtatis a Digeſtione horis invaleſcit, nullo remediorum genere ſæpe ſanabilis, niſi cuncta, quoad victus modum, delectum, et tempus, immutemur. Ejuſmodi fuerat ſingularis quædam nobiliſſimi adoleſcentis ægritudo, qui paullo poſt ab aſſumpto cibo, convulſus, in anxietate jactabatur. Morbo complures jamque annos perdurante, egregie ſanatus eſt, immutata in integrum victus conſuetudine.

15. Eſt etiam Digeſtionis tempus acutorum morborum invaſionibus opportunum. Obſervatum eſt enim, graviores ab externo aere injurias vacuo ſimiliter, multumque oppleto ſtomacho, incidere, tum pomeridianas horas, catharralium affectuum, magnam partem, initio eſſe, quamquam aliæ ſimul rationes in idipſum conjurent: de quibus infra.

16. Certe a cibo corpus magis perſpirabile fit, ut etiam abſorbtionis ratio augeri videatur: quare

quare multis profuit vel mox ante prandium, vel confeſtim a prandio medicamentorum aſſumptio, quæ aliter effectu caruerant. Apparet enim Vitam omnem cum cibo ſimul intendi, vimque irritabilem abſorbentium vaſorum a paſtu cieri.

17. Is propterea conſtans ſecretionum, et excretionum ordo, diei labente intervallo, obtinet, ut æquabili quodam circuitu aliæ poſt alias fiant; utque auctum diurna comiſſatione corpus, imminuto poſtea pauliſper pondere, rurſus ſubſequente die, in idem proxime recidat, quod die ante habuerat; quod Sanctoriana experimenta probant. Eſt namque in ammiſſo quotidie pondere conſtantia quædam, quæ conſtantiſſimum organorum in excretionibus et ſecretionibus modum ſimiliter ſuadet, et ita quidem, ut ſi qua parte remiſſius fiant, alibi intendantur[5]. Multa nihilominus obſtant, quo minus accurata perpetuitate ejuſmodi regula verificetur: multaque ætatis, tempeſtatis, et conſuetudinis extat in his omnibus ratio.

[5] Quare etiam, quod Keil in Aphoriſmis confirmavit—*Si corporis pondus evacuationibus largioribus diminuatur, ad ſolitum pondus brevi redit, majori pabuli vel copia vel retentione, vel humidi aeris attractione—Sique etiam victus modus ſit debito major aut minor, tum ingeſta non reſpondent egeſtis; ſive enim plus ſive minus comedimus, certam ſibi normam in evacuationibus ſervat Natura*—De quibus multa adhuc, infra ſcripſimus.

18. Ex quibus id unum facile arguitur, cuncta admodum numeroſe in animalium corpore fieri, exque mutuo ſingularum Vitæ actionum conſenſu, proprias ſingulis hominibus conſuetudines, et habitus ſtatui, quorum minimæ aliquando mutationes, non ab interpoſito hominis arbitrio pendentes, fere prima ſint magnorum morborum et maxime læthalium exordia. Obſervatum eſt enim ſpontaneas ejuſmodi, inſcia voluntate, conſuetudinum aberrationes, veluti conſueti potus cibique faſtidia, ſive ſoliti operis ceſſationes, inſolitos etiam animi mores, magna ſæpe vitæ pericula quam longe præire; rurſuſque plurimam deſperatis perſæpe ægritudinibus ſpem iterum affulgere, ægrotante in priſtinas iterum habitudines comparato. Quod communiſſimum, et maxime vulgare obſervationis genus, Medicorum multi, fere propter protritam vulgaritatem rejiciunt: puto tamen injuria: abundat enim vulgus plurimarum prorſus rerum utili ſcientia, videndumque Medico eſt, ſi poſtquam Hippocratem, et Sydhenamium præceptores adhibuerit, aliquid adhuc, neque parum, vulgus admonitione et conſilio proficiat. Omnis profecto gravis illarum mutatio, morbi eſt exordium; quare in ægritudine etiam, initas jamdudum conſuetudines, pro morbi ratione vel ſervari, vel ad earum recuperationem ordinatim niti, neceſſe eſſe judicant [6] multi: redit enim cum antiquis conſuetudinibus ſanitas, quam

[6] Conf. R. Moſ. Meimon. *Canon. Eth.* Amſtel. 1640, alibi,

alibi, quaſi earum omnium [7] ordinatiſſimum complexum, et dato ei temperamento conſentaneam conſpirationem eſſe diximus.

19 Non igitur, quod a pleriſque præſtitum eſt, ſi quando vitalium actionum cauſſas, et periodos rimantur, ſingularium phænomenorum ſingillatim conferenda eſt ratio, quin cætera omnia pariter conferantur. Quod enim ſimul in unum omnia, quæ Vitæ ſunt, amice conjurent, altera alterius opem poſcit rei, neque ſejunctam facile eſt æſtimare. Quare olim ſapientiſſime Hippocrates, ſi quis minimam corporis partem læſerit, qualiſcunque illa fuerit, totum ſimul corpus [8] lædere dixit, *propterea quod minima pars omnia habet, quæ maxima.* Omnis enim Vita indefinito partium omnis corporis conſenſu conſtat, exindeque vix aliquid in ejus ſtudio profici poſſe, cæterarum virium contemplatione, quibus ea quæ inanimata ſunt, in mundo moventur, rite aliquos dixiſſe arbitror: non quod diverſa utriſque conſtarent motus principia, ſed quod in tanta conſentientium ſimul actionum, unde vita intertexta eſt, abundantia, ea, quæ inanimata ſunt, vix ullam cum viventibus comparationem ſuſtinerent.

20. Similiter etiam, quam Mineralium Vitam nuperi ſcriptores nominant, tametſi mera *aggregationis vi* [9] compoſitam putent, propriis quibuſdam

[7] Conf. Lib. I. P. II. cap. iii. ſect. xvi.

[8] *In Lib. de Loc.*

[9] Ejuſmodi ſunt, quas diximus in Mineralium compoſitione, affinitates, et aggregativæ vires, ut eæ perpetuo in proprii

dam affinitatibus, et actionum, motuumque concurſionibus efficitur, quæ in ſtatutam formæ ſpeciem elementares eorum particulas ſumma conſtantia effingunt; quorum omnium ſimiliter [10] atque in animalium Vita ſumme perdifficilis eſt inveſtigatio.

C A P. III.

De Menſtruis Mulierum Conſuetudinibus.

1. FŒMINARUM corpora, longo adoleſcentis et conſiſtentis ætatis intervallo, menſtruam criſim incurrere notiſſimum eſt: quam ut primum expediunt, alacriora fiunt, fereque in ſummo valetudinis apice locantur. Ejuſmodi quæ ſit prima eruptionis cauſſa, quidque ætas menſium initiis et finibus conferat, altera hujus libri parte quæſivimus, multaque dumtaxat de

prii ſtatus conſervationem nitantur, affinitateſque alias, ſi quidem hæ minus activæ ſint, eludant, aut aliter propter majorem harum activitatem vincantur, earumque propterea in aliam naturam fiat tranſitus. Ea ratione ſi aqua debita quantitate metallicæ calci ferri in pulverem contritæ infundatur, dat primo calorem propter tranſitum aquæ in ſoliditatem, tum ſubito metallicum pulverem cogit, et cum eo in ſolidam maſſam ſimul coit. Nec certe aqua in ſolidum tranſiret, niſi affinitas mixtorum, unde aquea fluiditas reſultat, ſuperata eſſet ab affinitate, quam habent cum componentibus, quibus metallica calx efficitur.

[10] Conf. Romé de l'Iſle *Criſtallogr.* opus invidioſiſſimi laboris obſervationibus totum conſtans.

Menſium

Menſium continuatione et modo, hoc ſummatim loco ſcripſimus.

2. Et quidem quoad primam, in quam comparent ætatem, dictum eſt menſes præcociter in locis moveri, quæ proximiora Æquatori ſunt, ſeriuſque proximiore Polo: quod quidem vereor annon ſatis cum veritate dictum fuerit. Apparet namque quamdam naturarum præcocitatem utrobique ſimiliter inſtare, ſimileſque utrimque mulierum habitus. Certe Samoiedarum nuptiæ decimo aut nono etiam ætatis anno ſat multæ concelebrantur, neque rarum eſt eas undecimo aut duodecimo vertente [1], filios procreare: ſimiliter atque Malabaricæ et Calecutanæ, quarum rariſſimæ nuptias in duodecim uſque annos differunt, ut propterea decennes matres illhic frequentiſſimæ ſint [2]. Sed quibus temperato ſub jove vivitur, maturiora ſunt eruptionis tempora, ſcilicet a tertio decimo ad decimum octavum. Non rara tamen præcocium fœminarum in his locis, ſimiliter exempla extant: cujuſmodi Hombergii ſororem fuiſſe ſcimus, quæ nono ætatis anno jamque viro nupta [3] ſobolem ediderat. Neque in rariſſimis puellæ feruntur, quibus ſeptimo anno, et ante etiam, periodicum aliquid omni menſe extillet: quæ ferme rachiticarum, aut earum ſunt, quarum improba eſt parentum valetudo, et qua-

[1] *Mel. Intereſſ. De La Samoied.*

[2] Op. cit. Tom. IX.

[3] *Hiſt. de l'Acad. des Sci. Ann.* 1715.

rum

rum Matres Leucorrhœam patiuntur. Ejuſmodi erat puella quædam triennis quam vidi, quæ latice ſanguineo ſub menſium reditu perfundebatur[4]. Ejus ſororcula rachitide periit.

3. Jam vero, quibus Menſium profluvia anticipantur, eas quoque obſervatum eſt ante ſimiliter deficere. Novi fœminam jamque quinquagenariam, tuſſiculoſam, quæ cum nono ætatis anno abſolutiſſimos menſes habuiſſet, jamque trigeſimo et octavo anno non amplius menſtruata erat: hæc pluries conceperat, et a primo partu, quo in mortem proxime conjecta eſt, vix ullos amplius a partu dolores pertulit, ſemperque poſtea in puncto parturiit: ejus fratres Phtiſis pulmonaris necaverat. Eam ſaltem periodorum vicem frequens, quoad ego vidi, obſervatio confirmat: contrarium[5] tenuit Hambergerus. Certe etiam Dachinabadum Mulieres ad occidentalem Gangis oram, quod nono aut decimo anno fiant viro maturæ, jamque tricenariæ, non ultra concipiant[6].

4. Neque

[4] Puella trimula, *cui menſes fluebant perinde quaſi jam pubeſceret, præpoperæ huic fluxioni ſuperſuit illa, non ultra biennium.* Cl. Fordyce, *Fragm. Chirurg. et Med.*

[5] *In iiſdem in quibus cito apparet, tarde nempe vix ante* 49 *ætatis annum ceſſat, cum reliquæ, quæ nempe vix viceſimo anno primum ſuſtinuerunt fluxum,* 38 *ætatis anno hoc incommodo fluxu liberentur. Hamberg.* MCCCXCII.

[6] Conf. Zimmerman. *Art des Exp. des Exer.* tom. II. Pleraſque, quibus uterina fluxio ultra quinquageſimum annum porrigitur,

4. Neque ab menſtruationis lege ullas prorſus fœminas, cujuſcumque ſint gentis, Natura eximit: neque credibile eſt Groenlandiæ indigenas, contracta prole gentes [7], iis univerſim carere. Sic Laponum fœminas, de quibus conſimile memoriæ proditum fuerat, in eaſdem cum cæteris quibuſcumque, periodos conſentire Linnæus monuit [8], et nuperiorum etiam inter Samojedas viatorum excurſiones certam ejus loci fœminarum menſtruationem ponunt.

5. Fertur tamen propria quædam gentium inſtituta Menſes avertere: qua ratione ſcimus Braſilienſium fœminas [9], pubertate adventante, per

porrigitur, vix ante decimum octavum, eas primum menſes corripuerunt.

[7] Contractam ſimiliter Laponum prolem ad *muriæ* inter eas gentes *contemptum*, rarum nempe marini ſalis uſum, proxime retulit Linnæus, *Flor. Lapon.* Certe maritima loca fere iis populoſiora eſſe ſolent, quæ procul mari abſunt. Videndum tamen ne quid aliud præter lautiorem marini ſalis uſum, in numeroſiorem hanc maritimorum locorum prolem conferat. Vero enim ſimillimum eſt, ea maxime ratione, hominibus maritima loca abundare, quod ibi etiam homines facile parabiliore cenſu vivant, et ſuſtententur. Vegetabilium ſiquidem, et hominum fere conſimilis eſt ratio, quod facile fructum ferente ſolo, ibi plurimum creſcant, et abundent. Lautiorem etiam piſcium uſum ſobolis procreationem intendere, multi cum Monteſquivio judicant: quod tamen incerta ratione conſtat.

[8] *Naturam æque hic ac alibi ſibi ſimilem eſſe, fœminaſque in Laponia ac alibi legibus menſtrualibus obbedire nullum dubium eſt, licet hæ cruoris minorem fundant copiam innocentiſſimi.* Linn. *Flor. Lapon. p.* 324.

[9] Lery. *in Itin. Braſil.*

femora

ſemora filias ſuas lacerare, ſicque eas a menſium periculo, ut nullos per totam vitam patiantur, liberare. Nec Scytharum mulieres, quibus bella gerebantur, hoc muliebritatis vectigal pependiſſe creduntur: exindeque credibile eſt eas anguſtis ſimiliter mammis fuiſſe [10], quod cum virili exercitatione, omnis fere earum Vitæ habitus virilitatem induret.

6. Præterea communiſſima ruſticarum exempla, cæterarumque quæ duriore vita utuntur, conſimili ratione feruntur: eæ ſiquidem et ſerius et parcius menſes habent; nempe, uti dicitur, quod alibi uterinam plethoram vertant. Adnotatione profecto digniſſimum eſt, plurimum revera fugandis menſibus, vel ſaltem debilitandis, profici exercitato vitæ genere, adque virile inſtitutum accedente, vixque aliquid medicamentis, aut venæ ſectione. Exemplum habui in virgine, cui plurium annorum intervallo, ſæpe ſingulis diebus, numquam non in hebdomada vena pertuſa eſt: donec poſtremis, quibus viveret menſibus, jugiter lecto decumbens, viribuſque exſoluta, tenuem laticem vix quidquam ſanguinis in ſe habentem, ſecta vena funderet: huic

[9] Conf. Arrian. *de Exped. Alex. Lib.* An non ex ferreæ Loricæ, quam eæ primum induiſſe creduntur, perpetua circa pectus compreſſione, unde mamillæ corpus reſorptum fuerit? Eas nihilominus dextram mammam candente ære, aut ferro, in ſumma pueritia aduſſiſſe, Hippocrates et Ptolæmeus narrant. Conf. P. Petitum *Trait. Hiſt. ſur les Amaz.*

quoad

quoad vixit, menſes prodiere, ſive albida potius ex utero purgamenta. Præterea aliæ, quas vidi hæmorrhagico habitu, perque menſium intervalla uterino ſanguinis profluvio laborantes, debito tamen tempore menſes paſſæ ſunt imminutos ſæpe, ſæpe etiam non. Vidi et hæmophtoicas ſanguinem jugiter excreantes, quibus vena ſucceſſu nimis vano pertuſa eſt, ſeveriore etiam indicto vitæ regimine, utero tamen regulatim purgatas: item et tabeſcentes, et feroſa colluvie marceſcentes. Scio equidem non aliud magis ſæpe renaſcenti plethoræ conferre, quam crebras venæ ſectiones, ut non alii potiore jure plethorici dicendi ſint, atque ii, quibus inauſpicato ſæpe vena pertunditur. Quod ſimiliter ad hæmorrhagias pertinet: ſive quod crebra ſanguinis intercedente evacuatione, jamque vaſorum extrema elangueſcant, proptereaque imminuta vaſorum ad fluida proportione, innumerabilibus eorum oſtiolis obcæcatis, quod maxime in ſenectute fit, jamque majores trunci perpetuo turgeant: ſive quod atmoſpherica abſorptio pro vaſorum vacuitate increſcat: quod alibi dicendum eſt. Vehementer tamen dubitavero ſubitam ejuſmodi ſanguinis reparationem, fere fœnerato iis ſimiliter ſupervenire, quas longus morbi marcor jamque enervavit. Præterea larga venæ ſectio, adſueto menſium modo copioſior, poſtridie redituris catameniis nonnumquam, nullo prorſus eſt impedimento: eorum tamen tempora aliquando mutat, eaque vel retardat vel accelerat.

7. Quam-

7. Quamobrem intuta eorum judicia puto, qui menſium ceſſationem in gravidis, a connutrito fœtu derivant: multum enim contra, reſpiciendum eſt ad novum illud univerſæ Vitæ genus, novaſque ex integro motuum proportiones, quæ utero gerentibus accidunt; propter quæ, cum ingentes fiant in earum corpore diverſitates, in menſtruatione etiam a naturali cæterarum mulierum ſtatu deflectunt. Neque prodeſt gravidas, ſucculentiores menſibus aliquando affici, quaſi reliquum aliquid a fœtus nutritione, adſueta uteri via, ſeſe fundat. Intueri namque oportet, an non pluſquam plethora, plurimum ad id valeat inita jamque diu, menſium[11] conſuetudo: ſive etiam earum degeneratio aliqua a ſano, utero gerentium, ſtatu: quorum poſtremum Hippocratica maxime obſervatione nititur[12]. Certe lactantes, tametſi plus univerſim quam gravidæ, in recens natorum nutritionem conferant, ſæpiſſime adhuc repurgantur: eſt tamen in lactantium opere aliquid aliud, præter meram lactis ammiſſionem, conſiderandum.

8. Plurimum profecto, quod aiebam, iſta univerſim in re conſuetudini dandum eſt. Ut enim jam primum menſtruæ ejuſmodi commotioni uterus adſuevit, eoſdem perpetim motus ſtatis

[11] Conf. *Amæn. Acad. Tom.* IX. *Hæmorrh. Uter. ſub Statu Gravid.*

[12] *Si mulieri utero gerenti purgationes prodeant, impoſſibile eſt fœtum recte valere.* Aph. LX. ſect. v.

periodis

periodis exequitur, ſive ſanguis abundaverit ſive non, ut propterea non raro exemplo, ſanguineorum loco, albi menſes in tabidis et cachecticis fluant. Sic nuper de hiſterica puella accepimus, quæ cum in quindecim et amplius dies aliquando dormiret, revertente menſe adhuc dormiens utero [13] purgabatur, tametſi tolerato tot antea diebus jejunio vix credibile eſſet aliquid adhuc in ejus corpore abundaviſſe: cujus fere ſimilia ſunt, quæ ſupra memoravimus.

9. Neque dubium eſt complura in menſtruationis negotio a matribus in filias tranſire, pariter atque conſuetudines aliæ in Familiis per traducem recta feruntur. Certe præcocitatis aut tarditatis, modum filiæ univerſim a matre ſumunt. Extantque exempla Familiarum, quarum fœminæ, longa neptium ſucceſſione menſibus ex integro caruerunt: quarum ex Wedelio meminit Hambergerus.

10. Quæ fere eorum fundamenta ſunt, qui fœminarum menſes adſcitam conſuetudinem putant, eamque a muliebri vitæ inſtituto incitari, potius quam propria Naturæ lege fieri, judicant. At certe, cum non unum vitioſitatis genus majores noſtri nepotibus tradiderint, pravæque nonnullarum gentium corporis conformationes, hu-

[13] Beauchene, *Obſerv. ſur une Mal. Nerv.*

manæ inſtitutionis, potius quam Naturæ[14] ſint, vix tamen eſt veroſimile ejuſmodi ſimiliter eſſe catamenia. Quantum enim propria fœminarum in vitæ delectu inſtituta, iis tribuant, vix adhuc credibile eſt eas fœminea, quam vivunt, vita Naturæ adverſari: quandoquidem ad illam eas Natura effeciſſe adque illam conformaviſſe videatur. Cæterum vix dubium eſt iis minimum menſes fluere, quæ virilem activitatem pone ſequuntur, ut poſſibile ſit vix iſta muliebritatis nota Heſperias Æthiopes, tum præ cæteris regni Congou fœminas affici, quas referunt cuncta, quæ alibi virorum curæ ſunt, exequi, tellurem effodere, occare, arare, aliaque, quæ propius familiarum et domi officia reſpiciunt[15]: inter quæ mulieroſi homines in ſumma deſidia beatiſſimi, ea, quæ fœminarum ſunt, molliter domi cubantes curant.

11. Sed præpedita menſtruatione, ſive ab idiopatico uteri, et conterminarum partium affectu,

[14] Ea ratione Macrocephali, quædam Scytharum natio, quod puerorum capita faſciis torquentes in oblongam effingerent figuram, tandem pueros Macrocephalos ab ortu generabant: ſimiliter Caraibæ, *tetes plates*, fronte complanata naſcuntur, quod antiquiſſimi eorum parentes eo vitioſitatis genere pueros afficere ſolerent. Dictum etiam eſt Macaſſeros, quorum in deliciis eſt complanata naſi forma, ſæpiſſime in die eum naſcentibus locum, manibus adprimere, tametſi jamque ab ortu propriam hanc ejus gentis notam præſeferant. Conf. Hipp. *de Aere, A. et Loc.* Raul. *Obſ. de Med. et Mem. du* Compte de Forbin, *Tom.* I.

[15] Labat. *et Mel. Intereſſ.* &c. Tom. X.

ſive

ſive a ſympatico ejuſdem conſenſu, cum non naturali, nec dato ei temperamento conſentanea alterius cujuſpiam partis affectione, ingens adeo ſæpe ſuboritur motuum in univerſo corpore converſio, ut nulla ſit pars, in quam impetum facere, magno undique minante periculo, Natura recuſet. Cujuſmodi incredibilia pene exempla frequens auctorum cohors collegit: quamquam cæteris duo illa facile præſtitiſſe videantur, quorum unum edidit Ruiſchius [16], alterum in Boerhaavianis ſcriniis repertum, Swietenius memoriæ prodidit. Primus de puella caſus extat, quæ ceu per totidem nova oſtia, vivum ſimul ſanguinem emmiſit per capitis cutem, aures, os, oculos, umbilicum, et mammas, *et quidem ex his tantum exiliebat ſanguinis, ut neceſſe foret vitris ſupra papillam impoſitis, profluentem cruorem excipere* . . . Pertinet alter ad decennem puellam quamdam, cujus

* Omnia membra
Emiſere ſimul rutilatum ſanguine virus.
Sanguis erant lacrimæ: quæcumque foramina novit
Humor, ab his largus manat cruor: ora redundant
Et patulæ nares: ſudor rubet: omnia plenis
Membra fluunt venis: totum eſt pro vulnere corpus.

Atqui inſolitas ejuſmodi menſtruationis vias præpedire, quaqua parte fiant, periculi res eſt pleniſſima: quod Leonidæ Fil. accidit: ea ſiquidem na-

[16] *Adv. Anat. Decad. in Obſ.* iii.
* Luc. *Pharſ. Lib.* IX.

rium hæmorrhagia, menſium loco correpta, ante diem flebilis occidit, cum in imperiti cujuſdam Medici manus incidiſſet: neque enim epiſtaſes, neque cruenti vomitus, neque etiam horrida hæmophtiſis, quæ menſium loco fiant, multum univerſim Vitæ nocent: contra, ſæpe facile feruntur, earumque ſedato impetu, Natura duce, ſanantur.

12. Ergo neque ſola, neque multa ducenda eſt Plethoræ ratio: cum etenim vix duarum librarum pondo, ſtillans eo tempore, muliebrium ſanguis proxime eſtimetur, jamque conſimili ſanguinis menſura [17] alibi elabente, aut ſecta vena, Medici arbitrio, omnis propulſari debuiſſet morbus, quod vix evenit. Quare præter humorum ſub menſium reditu, redundantiam, ſi quidem perpetuo obtinet, aliquid aliud etiam in menſtruationis ſucceſſum, ſymbolam confert, quod vix ac ne vix quidem in Plethora includitur. Non enim antea periculoſis ejuſmodi conſuetudinibus puellas liberamus, quam uteri actione denuo excitata, hancque ſimiliter fruſtra quærimus, niſi, conferente Natura, motuum omnis Vitæ integritas in earum corpore reſtituatur. In quod, ante alia remediorum genera, Chalibeatis auſpicato adnitimur, novimuſque Ferrum pariter iis ſuccurrere, quibus indebite et præter modum uterina fluxio perſtat, atque iis, quas aut idiopathica, aut ſympathica ejus loci vaſorum obſtructio obſidet.

[17] Conf. Freind. *Emmenol. cap.* i.

Nempe

Nempe quod Ferrum ſimilem utrimque debilitatem curat, proptereaque eaſdem ut antea motuum proportiones in corpore univerſo reſtituit, quod vix fieri poſſe credibile eſſet, ſolo Plethoræ defectu aut exceſſu morbum faciente. Quare, quæ fluidorum copiam ante alia reſpiciunt, veluti venæ ſectiones, ſolæ quidem et ſimpliciter in ſe ſpectatæ, raro juvant [18], ſæpius utrimque nocent, et periculoſiores undique in Vita motuum converſiones ſollicitant.

13. Præterea, quæ primitus a reflexa, et alibi præterquam ad uterum, vim faciente Natura, nata mala ſunt, ſi quando nonnullorum menſium intervallo jamque iterum atque iterum obveniant, in morboſam ſæpe conſuetudinem degenerant, referatiſque adhuc muliebrium viis, perſtant: ſeque jugiter comites fluentibus menſibus adjungunt. Exemplum nuper habui in nobiliſſima puella, quæ difficili menſtruatione laborans, inde tuſſi et aſthmate conflictabatur. Huic tandem, interveniente Artis auxilio, menſes rite procedebant, neque tamen periculoſa conſuetudine ſana-

[18] Juvant tamen aliquando, ſicque prodeſſe videntur, ut imminuta ſanguinis copia, liberiore propterea circuitu, debita Solidorum actio exeratur. Sic multis inciſio Saphenæ, actutum menſtruationem parit. Fonticulos etiam, quibus menſtruatio ſuppreſſa eſt, unica aliquando fuiſſe ſanationis via, vidimus, magna tamen quoad copiam fluentis utrimque humoris, ſecta videlicet vena, exque fonticulis, interpoſita differentia. Conf. quæ inferius in *cap. de Ætat. Converſ.* ſcripſimus.

batur. Hanc cum præſcripta medicamenta neque hilum ſublevaſſent, juſſimus, ut adpropinquante menſtruationis intervallo, omne ex integro, quod antecedentibus diebus ſervare ſolita erat, Vitæ inſtitutum immutaret, alioque ſub cœlo viveret. Cujuſmodi conſilium unica fere eorum medicina eſt, quos morboſæ conſuetudines, ſtatis temporibus vexant: quibus certe nulla cœli mutatio prodeſſet, niſi cum cœli mutatione plurima etiam propter neceſſitatem in Vita mutarentur. Qua ratione iis ſimiliter Opium ſubvenire judico, niſi quod minus tuta medicina, quod fracta conſuetudine ejus actio, perpetuo nova additione roborari poſtulet, ſæpe poſtremo, quidquid juvat, tantumdem ſero noceat.

14. At etiam plurimi per menſium vias morbi fugantur [19]; neque hi ſolum, qui ab eorum ſuppreſſione naſcuntur, ſed et quorum a menſibus aliena eſt cauſa. Ea ratione Cleomenis uxori, prodeuntibus ſub quartæ diei nocte, menſibus, morbus ceſſavit [20], aliiſque etiam, quarum apud Hippocratem memoria, nupera factorum acceſſione, facile ornari poteſt. Ejuſmodi vero morborum judicationis via, longe ab uterino profluvio abeſt, neque præeuntes morbum, quem in modum ſcribitur a multis, et in morbo natæ acrimoniæ, et morbificæ totidem humorum depravationes, ea expe-

[19] *Hæmorrhoidum et Menſium evacuatio febrim ſæpe curat ardentem.* A. Kaav. *Perſp.* 1087.

[20] *Epid.* VII. *ſect.* ii.

dite

dite porta ruere poſſe omnes videntur. Quamobrem recurrentem in morbo menſtruationem ſumi ea ratione poſſe concipio, quaſi ſit redeuntis ſanitatis ſignum, cujuſmodi ſermo ad plurima longe criſium exempla, meo quidem judicio, convertendus eſt. Neque enim in ardentibus Febribus, aut pleuritide catamenia redirent, niſi in cæteris pariter Vitæ functionibus ad adſueta integræ valetudinis officia denuo Natura rediiſſet, aut jamque proxime reditura eſſet.

C A P. IV.

De Menſtruis Virorum Conſuetudinibus.

1. IN fœmineam laxitatem ſuamet aliquando natura comparati homines, mollique et deſidiore vivendi genere connutriti, fere cum muliebri vitæ inſtituto, corporis muliebritatem induunt. Quibus porro id accidit, præterquam a minima ſæpe cauſſa lædantur, ii crebra ſpirituum *ataxia* laborant, tum laſſitudinoſi, enervati animo, interiore flatu pene confecti, ſibi finiendam eſſe vitam miſere clamant, niſi coacto propter importunam querimoniam Medici aſſenſu, aut venam incidant, aut leniore ſaltem medicamento aliquo ventrem emolliant. Cujuſmodi ſemivirorum pericula, pariter atque ea fœminarum perſæpe in ſingulos revertuntur menſes, nec ante plerumque deſinunt, quam ii firmiore jamque ingenio, quod virorum eſt, cognoſcant: quod

tamen eorum multi in extremam uſque ſenectutem ignorant.

2. At vero præter mulieroſos ejuſmodi homines, frequens apud rerum Medicarum ſcriptores memoria extat, intercurrentium conſtantiſſime in hominum corpore mutationum, quarum periodi eædem, atque fœminarum ſunt. Alii namque ſanguinem ſingulis menſibus vomuerunt, aliis ex veſica et urethra prodiit, quorum alibi exempla dedimus [1], alii alvo ſuderunt, aliis denique ex manuum digitis, exque univerſa cute menſtruum profluvium rediit. Famoſus in Medicina Schulzius ſingulis menſibus, ab anno ætatis decimo nono, epiſtaſi regulatim afficiebatur, eaque ſi tardaviſſet, jamque morbi metus inſtabat. Alterius meminit A. de Haen, cui tantum ſanguinis omni menſe prodibat, ut ſoleret caligas ſuas *mappis denſis complere, ne per eas effueret ſanguis* [2]. Iſte cum in Galliam veniſſet, fluxuque ſolito caruiſſet, fere apoplecticus decubuit, morbique cauſſam ignorantibus Medicis, vix non cum ſummo vitæ periculo morbo liberatus eſt. Similes virorum affectus memoravit Plinius, quem Schneiderus citat [3]: quibuſdam ſiquidem, is ſcribit, profluvium ſanguinis in naribus fit, *quibuſdam per inferna, multis per ora ſtato tempore, ut*

[1] Conf. *Epiſt. de Re Med. et Chirurg.* Epiſt. V. *Ferrariæ*, 1781.

[2] *Inſt. Path. Morb. org.* 707.

[3] *De Oſſ. Cribr.* mihi 420.

nuper

nuper Maerino Viſco viro Prætorio, et omnibus annis Voluſio Saturnino urbis præfecto, qui nonageſimum exceſſit annum.

3. Frequentiora omnino ſunt menſualium hæmorrhoidum exempla, quarum inauſpicatam univerſim curationem, improbi totidem in Medicina ſucceſſus teſtantur. Neque enim qui ſic ægrotant, plerumque ſaltem, eo ſanguinis profluvio imbecilliores fiunt: habent enim, quod Celſus dixit, purgationem hanc, non morbum, adeoque curati quidam, converſa alibi Natura, ſubitis confecti ſunt morbis. Cujuſmodi lamentabiles Artis laqueos vix magni etiam viri, ſive nimia ægrotantis prece exorati, ſive, ſero obſequenti Naturæ confiſi, devitare potuerunt, neque devitavit Boerhaavius, qui cum incommodam hæmorrhoidum turgeſcentiam in nobili quodam viro percuraviſſet, morbi tamen feritatem leniturus potius, quam ſanaturus, cum iſte præter Artis fiduciam ex integro convaluiſſet, paucis poſt menſibus ignotiſſimo morbo decubuit, qui miſerandam ſanationem non ſera morte mulctavit. Sed conſimili etiam fato denati Parens ceciderat, diſſimili quamvis modo curatus: is etenim cauſticis, et topicis medicamentis morbum averterat; poſt quæ anxius fiebat, paucisque poſt interjectis menſibus animam cum ſanguine vomitu ejecit. Aliter res ceſſit Hæmorrhoidario ei, cujus hiſtoriam Sthaalius memoriæ prodidit[4]: is etenim

[4] *Diſſ. inaug. Med. de Motus Sanguinis a craſ. et viſc. non pend. Vit.*

ſanguine

ſanguine rite, et debitis periodis fluente optime valebat: accidit vero ut vernali tempore ſtomacho laborans vomitorio uteretur, et quidem inſtante fluxu hæmorrhoidali. Vomuit igitur ab illo, *et quidem per tres dies continuos*, ſanguinem nigerrimum. Sub autumno redibant hæmorrhoides furentes, anxiis præcordis, cum ſingultu et ſuffocationis periculo. Neque erat Medicinæ locus, donec vomitorium iterum daretur: quo aſſumpto, denuo craſſi et nigri ſanguinis vomitus apparuit, morbuſque procul omnis abiit: exindeque ſub autumno et vere, dorſo, et lumbis dolentibus, ſolo ſanguinis vomitu, ſanabatur.

4. Quorum porro, quæ ſcribimus, occaſione haud grave ſit animadvertiſſe.

A. Dicta ejuſmodi ſanguinis profluvia ſæpe tridui periodo circumſcribi, quod Sthaliano homini contigit, item et aliis de quibus Salmuthus [5]: ut etiam præpedita mulierum menſtruatione, ſæpe morbi ſuccedunt triduana periodo finiendi: quod de Virgine quadam ſcripſit Zimmermannus, quæ cum non adhuc utero purgaretur, triduana Epiſtaſi ſingulis [6] menſibus afficiebatur. Extat etiam exemplum fœminæ, quam menſtruis carentem triduana ſternutatio tenebat [7];

[4] Conf. Schneid. Loc. cit.

[5] *Des Excret. Op. cit. Tome* III.

[6] *Eph. Nat. Cur. Dec.* II. *Ann.* 8. *Obſ.* 152.

ob

ob quam neque comedere, neque bibere, neque dormire poterat. Ejuſmodi nihilominus periodus, recta valente menſtruatione, vix multarum eſt: plurimis enim in quartum, alioſque poſt dies, ſrequenti exemplo porrigitur.

B. Eam revera eſſe aliquando medicamentorum poteſtatem, quæ mitiſſima etiam, ſecus tamen impetum Naturæ deflectant: quæ eorum maxime argumenta ſunt, qui Medicinæ activitatem plurimo, in morborum periodis, et criſibus, impedimento eſſe putant: quos ſuperiore libro oppugnavimus. Neque enim exhibita Boerhaavii conſultu, vexato homini remėdia, magnam adeo motuum converſionem effeciſſent, niſi nativa quædam organorum mobilitas, facile in eas motuum aberrationes diſpoſita, eorum vim ipſa roboraviſſet. Neque ea propterea congruas eidem temperamento motuum conſuetudines ex integro immutaverunt: nempe quod alicubi vetitæ, alibi ingeminato prodiere conatu: quæ ferme cæterarum morboſarum conſuetudinum indebite ſanatarum ratio eſt, niſi reliqua ſimiliter, quæ ad ſolita Vitæ inſtituta pertinent, compari ratione immutentur [8].

C. Præterea, quid quantumque temporis opportunitas remediorum activitati conferat, ampliſſimo iſto patet loco: inſtante enim Naturæ impetu, nil niſi conſiderate movendum eſt;

[8] Conf. *Cap.* viii. *P.* I. *Lib.* I. *et Cap.* vii. *P.* II.

I ruit

ruit enim qua porta datur, tantaque univerſim eſt in reliquo corpore Vitæ debilitas, quantum veluti in puncto, in quo impetum factura eſt, omnis ejus enormitas locatur.

5. Propter quæ, ſimiliter atque in Fœminarum menſibus, non adhuc ſat eſt vitando morbo, ſi ſuppreſſa alicubi ſanguinis fluxio, alibi conſimili quantitate, et ultra etiam effluat. Sic hominem ex conſuetudine ſingulis menſibus hæmorrhoidarium, cum menſe uno conſueta evacuatio defeciſſet, ingens ſubito corripuit Epiſtaſis nulla ſuperabilis arte; donec Am. Luſitani conſilio [9] denuo concitato hæmorroidum fluxu, illa repente ſanaretur. Sic juveni infelici hæreditate ad Tabem et Hæmoptyſim diſpoſito, critica Epiſtaſis a decimo ſexto ad vigeſimum quintum annum revertebatur: ſub quorum poſtremo cum ſolita caruiſſet criſe, Hæmophtoe correptus eſt, et ſecta in vanum vena Tabes adproperabat: acceſſit medicamentum Naturæ: Epiſtaſis rediit [10], et ſanatus eſt.

6. Neque rarum eſt in ſumme periculoſis morbis, ne dum parce ſtillantibus hæmorrhoidibus, ſed quoque ſolum dolentibus, propter conſentaneam ægrotanti habitudinem, plurimam ſanationis ſignificationem afferri: qua ratione Apoplectico homini nos olim ſalutem nunciaviſſe, valdopere

[9] Curat. 4. Cent. III.
[10] Conf. *Theatr. Tabid.*

nobiſ-

nobiſmet gratulati ſumus. Nempe non ex quantitate materiei, verum ex maxime convenienti loco, quod Hippocrates dixerat, ejuſmodi fluxiones æſtimare neceſſe eſt: conveniens vero locus ſingularem quamdam et propriam certi cujuſpiam organi actionem ponit, quæ iterum alias in conſenſum vocat, quæ ſi maxime dato temperamento ſint congruæ, minimum quod effluat, aut quod abſceſſum faciat, jamque a morbo liberabit.

7. Quamquam evacuationum, quæ ſic fiunt, tempora attendere præſtat: neque enim defluxiones ex ſolitis locis, ſublevando ſatis ſunt, niſi etiam propria temporum conformitas accedat. Eæ namque ſtatis, et certis temporibus univerſim revertuntur, et quidem exquiſite adeo, ut *ad diem reſpondeant*, quæ Sthaalii obſervatio eſt [11]: intermediis autem temporibus, etiam inter occaſionales cauſſas ſatis impetuoſas ſilent tamen: quod, qua conſtet ratione, inferius dicendum eſt.

8. Et ejuſmodi quidem ſanguinearum fluxionum tempora, earumque imprimis juxta varias ætates primordia, ſæpe a Parentibus per traducem in Filios non intermiſſa ſucceſſione porriguntur: cujuſmodi in Hæmorrhoidario morbo communiſſima proſtant exempla. Præterea Epi-

[11] Conf. *Path. Nov. Podagræ.*

ſtaſes,

ſtaſes [12], et fluxiones ſanguineæ in pulmones, exindeque Hæmophtiſes certam perſæpe in Familiis Vitæ periodum attingunt, item quæ ad cerebrum fiunt, unde Hæmorrhagia cerebri, et læthalis Apoplexia. Quorum tractationem, quod propius ad Ætatum converſiones pertineat, in alium commodius locum rejecimus.

9. Inter quæ, menſtruas hominum mutationes multa poſuiſſe in luce Sanctorius creditur, cum obſervaviſſet virorum corpora, ſano et moderato victu utentia, fieri ſingulis menſibus unius aut alterius libræ pondere graviora, adjunctoque pondere circa finem menſis ſublevari, copioſioris [13] aut turbidioris urinæ interventu. Quæ tamen, ſi quid recte judico, plurimum inconſtantiæ in ſe habent [14]: quantum etenim veroſimile ſit, ſingulis

[12] *Cuidam . . . Sanguis fere quotidie per nares erupit. Eo nati omnes ſimiliter dolebant; filiaque ejus a majore proxima eodem affectu extenuata diem ſuum obiit.* W. Fordyce, *Frag. Chir. et Med.* Hæmorrhoidarium fluxum perſæpe adoleſcentes ea ætate adoriri, qua primum puellis menſtrua prodeunt, plurimis exemplis confirmat Ill. De Haen, *Pathol. Hum. Morb.* Alios etiam ſexto, ſeptimo, aut octavo anno corripit: quinquennem jamque Hæmorrhoidarium vidi.

[13] Aph. LXVI.

[14] Duriter quidem, nimium erga Sanctorium actum eſt a Seckero, *De Med. Stat.* Poſtquam enim eum plagii nota, quod meras Galenicas obſervationes in ſuas tranſtulerit, ſuppreſſo Galeni nomine, immodeſte affeciſſet, hunc præcipue, quem citavimus Sanctorii locum, falſitatis arguit, ſeque vix intelligere profitetur, cur ex *finalibus cauſſis* virorum corpora *ſic fabricari debuiſſent.* At cum plurima Sanctorius in

lis menſibus ſpiritalis cujuſpiam principii, lautiore intra corpus reſumptione, in ſtatas quaſdam motuum converſiones viventium ſolida ordinate comparari, vix tamen ejus in corpore additamentum æſtimabilis ponderis loco eſſe poſſe credibile eſt : de quibus infra copioſe egimus. Certe unius aut alterius libræ in pondere augmentum facile pluries in menſe recurrit, ut vix menſtruam hanc ponderis additionem ordinatiſſimam, ad ſingulorum menſium periodos multum valere credibile ſit. Præter quæ, cum nulla inita ſit a Sanctorio abſorbtionis atmoſphericæ ratio, plura jamque in ejus Aphoriſmis deſiderantur, quæ tutiſſimam ea in re, Veri normam oſtendant.

10. An quidem periodicæ intra menſem, morborum reverſiones, quidquam ab aucto ſub invaſionis tempore, corporis pondere mutuentur,

in Medicinæ utilitatem optimorum quorumcumque judicio contulerit, ſive ſua, ſive quæ Galeni erant, exque hominum memoria interciderant, uſurpaverit (cætera namque Grammaticorum potius ſunt, quam Philoſophorum, quos jure Sapientiæ decentiſſimum eſt, undique veritates, quarum nulli privatus uſus conceditur, colligere, et congregare) cum inquam præclara extent Sanctorii in Re Medica merita, vix quidquam Seckero in ejus rei examine debemus. Cæterum præter Seckerum alii etiam, tametſi erga Sanctorium mitiores, inter quos Ill. Simſon, meram potius Auctoris opinionem, quam ſtabilem Naturæ legem, menſtruum iſtud ponderis augmentum æſtimaverunt. Contra, ſuum Sanctorio adjunxere judicium præclari in Arte viri Mead, Freind, et nuperius etiam Ill. De Haen.

aptus

aptus eſt dubitando locus: neque minima ſunt, quæ ponderis incrementum per id tempus excludant, ejuſque, contra, imminutionem ſuadeant. Quod egregio obſervationum ſpecimine olim teſtatus eſt Floyerus [15]: is enim incurrentes Aſthmatici cujuſdam paroxiſmos, leviore pridie perſtante ejus corpore, ſedula rei obſervatione percepit. Sic quoque obſervatum eſt, ſub proximo podagræ inſultu urinas copioſiori phoſphorico acido munitas, in anteceſſum prodire: cujus e corpore egreſſu aliquantam ponderis ammiſſionem fieri veroſimile eſt. Ipſe etiam cum periodica ſanguinis fluxione, æſtivis potiſſimum menſibus, diuturna jamque conſuetudine afficerer, perpetuo proximis profluvio diebus, inſolita corporis alacritate, et levitate ferebar, ut in ſaltus et curſiones paratiſſimus, nullo umquam percepto defatigationis ſenſu fierem: exindeque non ſemel inſtantis fluxionis certiſſima ſumpſi inditia.

11. Nihilo tamen minus videndum eſt, an non a proxime antecedente corporis levitate, propter id maxime, in ipſa inſultus acceſſione, inſolitum corpori pondus adjectum fuerit. Verum enim vacuato corpore, proptereaque leviore, abſorbtionis vis univerſim intenditur, extantque indubiæ ponderoſioris a purgante medicamento,

[15] *Treatiſe of the Aſthma.* Conf. *an Appendix.*

corporis,

corporis [16] obſervationes: inde ſæpe celerrimæ ab evacuato aſcite, Hidropicorum aquæ, et prodigioſæ diabetici profluvii hiſtoriæ. Quam ob cauſſam ſimiliter puto non ultimam Gracilium, et fere Extenuatorum medicinam, purgantibus aliquando medicamentis et leni emetico, parari; quod conſilii genus cuidam Scribæ ſuperiori anno profuit: inde enim, cum fere corpore areſceret, nutritior, et ſucculentus factus eſt. Neque rarum eſt, purgationibus deditos, nimium nimiumque oppleri, exindeque perpetua purgationis neceſſitate vexari: quamquam alias adhuc in iſtud rationes conjurare credibile ſit.

12. Diximus Menſium in fœminis eruptiones, ſi quæ in acutis morbis fierent, ominato plerumque incidere: at quoque ſciendum eſt Morborum fines, ſæpe natura ſua taliter ordinari, ut adæquate in uterini fluxus die terminentur. Cujuſmodi præclarum extat in Hippocrate [17] teſtimonium: quodam etenim populari morbo perſtante, menſibus ſeptima decima menſis die erumpentibus, ita perpetuo morborum judicationes fiebant: ſeu quod ejus popularis morbi cauſſa conſtantem menſium eruptionibus terminum tribuiſſet, ſive quod talem invadendi ordinem mor-

[16] *An eminent philoſopher, who weighs himſelf ſeveral times a day, in a very accurate balance, informs me, that ſoon after an evacuation from a purgative, he has weighed ſome ounces heavier, than juſt before*—Kruikſhank, *Remarks on the Abſorbſ.*

[17] *Menſes apparuerunt decima ſeptima die; judicatio fiebat ita perpetuo.* Hipp. *Epid.* IV.

bus tenuiſſet, ut ſeptemdecim ante eruptionem diebus ſingulas, quas invaſit, fœminas corriperet. Neque enim dubito in ſumma menſtruæ eruptionis, inconſtantia, propter ſubitas aliquando aeris alterationes, vel alterius cujuſpiam principii, quod popularem morbum faciat, interventu, multis repente fœminis ſimul menſes incitari, iis antea nil quidquam commune inter ſe habentibus. Quod aliquando in magna ſimul contubernalium fœminarum frequentia percepi. A ſubita enim et ſæva aeris procella, plurimis eadem ſimul nocte menſes prodibant, et in multis quidem eorum tempora accelerata ſunt.

13. Sunt et Menſium fines morborum principiis maxime opportuni, quæ induſtris eſt Sthaalii obſervatio. An quod a menſtrua evacuatione iterum cutis abſorptio augeatur ? Certe fœminæ facilius etiam per ea tempora concipiunt, nollenteſque prægnantes fieri, concubitum ſub menſtruationis fine recuſant.

14. Annon igitur menſtruo ejuſmodi motionum in vita circuitu extante, cujus exordiis et finibus ſæpe morborum periodos interſtrui veroſimile eſt, inſigniores ſimiliter in judicando dies cæteris univerſim præſtant, quod communes quoſdam cum eodem circuitu nexus, et propinquitates habeant ? Quod virorum ſimiliter atque fœminarum eſſe ſuſpicor: puto enim in eaſdem proxime leges utriuſque ſexus vitam cadere, et menſtruæ alterationis modum parem extare, niſi

quod manifeſtiſſima ejus ſint in fœminis tempora, paullo obſcuriora in viris, iis exceptis quos vel ſanguinea fluxio vel alterius generis mutatio regulatim omni menſe corripit. Certe decima quarta dies, quæ media ferme menſtruationis tempora complectitur, recurrentes, per menſium intervalla morbos et denuo affert, et ſanat [18] plurimos: ſimiliter atque multarum plane fœminarum eſt ſub menſium medietatibus denuo utero purgari; neque rariſſima ſunt Ephemeræ febris, quæ bis in menſe, quattuordecim diebus interpoſitis, redeat, Dichomenen dixere, exempla. Aliis etiam ſeptimo quovis die, ſingulis nempe Hebdomadis, menſtrua moventur, et quidem ordinate, ut credibile ſit viventium ſolida ſeptenis etiam dierum intervallis, regulari quadam motuum progreſſione, in datum illud uſque acmen ferri, quod ut primum attingunt, jamque novus motuum ordo fiat, exindeque menſtruationis exemplo,

[18] Periodici capillorum mictus ſingulis quattuordecim diebus recurrentis obſervationem, ejuſque ſe teſtem citat Tulpius, *Obſ. Med. Lib.* II. Aſthmatis paroxiſmos et anxietates, quattuordecim dierum interlabente intervallo, ſæpe reverti monuit præclarus morbi Hiſtoricus Ill. Floyerus—*The fits uſually returning once in a fortnight—chap.* i. *op. cit.* cujuſmodi periodicam morbi reverſionem, iterata menſium ſucceſſione, verificavi in vetula aſthmatica, cujus, alibi morbum percenſui. Hemicraniæ ſimiliter, tertia decima, aut decima quarta quavis menſis die conſtantiſſime, a tribus jamque annis recurrentis exemplum habui in uxore Veneti cujuſdam Pariſiis commorantis: cætera, quæ ad acutorum morborum in eum diem fines pertinent, vide in *Conſp. Dier. Critic. Part.* I. *Lib.* I.

Fluxiones alicubi ſubnaſcantur: quod fluxionis genus in morbis criſim dicimus.

15. Neque obſtat, nullos proprie conſtantes, et univerſales eſſe judiciorum dies, nempe quod juxta popularis morbi diverſitatem, diverſæ ſint ſimiliter judicationis periodi: quod ſat multis ſuperiori libro egimus, quandoquidem illa ipſa, quæ cibos, aut potus, aut aerem, aut immediate etiam homines in Epidemicis morbis mutant, Vitæ ſimiliter converſiones, earumque regularitatem afficiunt, exindeque eorum tempora mutantur. Annon igitur prædiſponentes ad morbum cauſſæ, ſine quarum interventu vix etiam peſte corripimur, in opportuna ejuſmodi menſtruæ mutationis concurſione, magnam ſaltem ſunt partem? et annon etiam plurima in morborum periodis regularitas ad menſtruas ejuſmodi Vitæ conſuetudines, et motuum progreſſiones omnis pertinet?

16. At hæc quidem dubitationum genera ſi quid habeant in ſe utilitatis, vix noſtrum eſt dicere: neque certe ea quæ Artis ſunt quæſiviſſe nos pœnitet, multaque quæ in Vita fiunt, primo quidem intuitu remotiſſima ſimul contuliſſe, putantes eandem ſanitatis et morborum undique rationem conſtare. Nos quidem effuſa hinc inde, quaſi lucis, ſimulacra ſic in punctum conlegimus, ut eminus, quæ vero propiora eſſent, cerneremus, ſive ut alii ea, in quibus nos ipſi erravimus, cominus cernerent.

C A P.

CAP. V.

De Annuis Vitæ Periodis, et Converſionibus.

1. CUM multa ſuperioribus capitibus de diurnis, et menſtruis hominum mutationibus dicta ſint, eaque quantum ad periodorum in morbis regularitatem conferant, aut ſit pro virili parte a nobis oſtenſum, aut ſaltem ab aliis, oſtendi poſſe veri ſit ſimile, perſequi argumentum in Medicina nobiliſſimum proderit et longiora tempora, annuas videlicet Vitæ mutationes conſiderare. Quantum enim eæ, de quibus ſupra diximus, acutorum morborum circuitus et fines moderantur, tantum ſimiliter iſtæ chronicorum morborum progreſſiones et exitus juvant, nempe quod eadem utrimque præſint motuum Elementa: quod in altera hujus libri parte diſſerendum a nobis eſt.

2. Verum enim, cum conſentaneæ Tempeſtatum converſionibus, aeris et telluris viciſſitudines certa afferant vegetabilibus, viriditatis, fructificationis, maturationis, et areſcentiæ tempora, expreſſique etiam eorum ſucci, et diligentiſſime cuſtoditi, ſtatas adhuc alterationes definitis temporibus multi diu ſubeant, vini exemplo, cæterorumque, quibus id genus fermentationis competit, cum iſta inquam, iſochrono ordine ſimul perpetuo conſentiant, jamque alterutrum judicio noſtro permittunt, aut cauſſis quæque ſuis ſeparatim moveri, nullo prorſus interpoſito actionum et

reactionum communi vinculo, aut ea, quæ univerſaliora et majora ſunt, cætera, quæ minora ſunt diſponere et efficere; quorum ultimum juxta ſapientis opinionem eſſe plurimum judicamus.

3. Cujuſmodi conſimiles in brutis rationes extant, quorum corpora cum Anno variari vix dubium eſt: ſua enim quamplurimis ſaltem, tempora Natura præfecit, per quæ in copulam exardeſcerent, et conciperent; rurſus alia quibus parerent, fœtuſque ſuos enutrirent, alia itidem, quibus antiquum Vitæ genus fere cum pelle aut pennis exuerent, rurſuſque et iterum naſcerentur. Quamquam in ampliſſimo ad dicendum loco, exemplorum nimietate abſtinendum mihi eſt, potiſſimum ne, quæ hominum ſunt pertractaturus, alienis ad id exemplis, aliquam etiam partem, indiguiſſe videar.

4. Et re quidem vera, propius de Homine dicturo ſumma adeo ejus generis periodorum conſenſio occurrit, ut mutabilis cum Anni tempeſtate, ſanitatis, morborumque conditio, pleraque tum ad prænoſcendum, cum ad ſanandum, Medicinæ fundamenta, dudum ſola præbuerit. Tantum etenim verni, et autumnales acceſſus, receſſuſque dierum homines mutant, ut vix iidem utrimque eſſe videantur, ſive animorum et corporum mutationes, quæ in ſanitate per ea fiunt tempora, intueamur, ſive ad nova morborum genera diſpoſitiones, quas in illis temporum Anni converſiones efformant.

5. Quarum

5. Quarum cum multa paſſim et notiſſima, exempla in ſanitate circumſtent, ut nedum ſtomachi[1], cæterorumque vitalium inſtrumentorum vires, ſed et animi uſque mores mentiſque adfectiones certam a tempeſtatibus normam facile recipere videantur, jamque contractiore dicendi genere utentes, omnium inſtar ea nominabimus, quæ propriam morborum geneſim juxta Anni circuitus reſpiciunt: Neque profecto in diverſos morbos natura ſua, proclivia eſſent hominum corpora, niſi conſimiliter naturales eorum facultates ejuſmodi cum tempeſtate congruentiæ fierent participes.

6. Ante tamen videndum eſt, ne abſolutum quemdam in Anno morborum ordinem, et perpetuam quamdam ſucceſſionem ponamus, in quam antiquiores Medici, ipſeque Artis conditor Hippocrates[2], proxime contendiſſe videntur. Quantum etenim una, eademque perpetuo conſtet Naturæ collineatio, tot tamen tantæque undique extant externi internique hominis conſenſiones, ut vix aliquid ſtabile et perpetuum humanæ naturæ eſſe queat: tametſi rurſus inter ſummam ejuſmodi inſtabilitatem, ſtabiles quædam directiones, et niſus maneant, quorum conſideratione multum Philoſopho pariter, atque Medico proficiendum eſt.

[1] Conf. Hippocr. in Lib. *de Humor.*
[2] *Aph. ſect.* 2.

7. Cavere inſuper neceſſe eſt, ne vegetabilium, brutorumque Vitis eam, quæ hominum eſt, conſociantes, huic quæ cæterarum eſt præſtantiſſima, importuna comparatione multum ademiſſe videamur. Omnino etenim quidquid tempeſtatum mutationibus confert, longe plus plantarum, et animalium corpora mutat, quam hominis [3]; nec fere, ſola externa tempeſtatis viciſſitudine tantum adhuc, homo afficeretur, niſi cæterarum mutationum, quæ in vegetabili et animali regno, jamque ſimul cum novæ tempeſtatis inceſſu obtinuerunt, is in nutritione, cæteriſque Vitæ officiis particeps fieret, ut quaſi illarum omnium, quæ in reliquis corporibus fiunt, unus in homine extare conſenſus videatur.

8. Præterquam quod multum in iſta tempeſtatum morborumque conſenſione, regionis loco, in quo vivimus, dandum eſt. Neque enim Anni temporum converſiones pariter ubique eveniunt, neque eædem propterea morborum reverſiones in eaſdem ubique tempeſtates quadrant. Quare quæ de Autumni erga tabeſcentes pernicie olim inter Græcos Hippocrates monuerat, ea alibi potius veris eſſe legimus. Similiter tempeſtatum acceſſionibus ordinate obtinentibus, peculiares aliquando locorum circumſtantiæ, nova et tempeſtati incongrua morborum genera pro-

[3] Conf. Præfat. in Vol. I.

ferunt.

ferunt. Quam ob cauſſam, Januario menſe ſæpiſſime ingens malignantium febrium cohors Korkii incolas, in Hiberniæ Inſula obſidet, nempe quod magnus circa hæc tempora animalium numerus in lanienis mactetur: quæ induſtris Rogerii obſervatio eſt. Quæ in cauſſa ſunt, ut Epidemici aliquando morbi uno aut altero ſæviant ſingulariter pago, finitimis, et conterminis vix quidquam immitis vicinitate morbi correptis.

9. Attamen vix, non ſapienter, qui de popularibus morbis anteacta ætate, noſtraque hac ſcripſerunt, egregiam in id maxime operam contulerunt, ut morborum circuitus, quibus Anni periodis includerentur, laudabili induſtria deſcriberent: utinam tamen, quod jamque Sydhenamius, eique ſtudiis, et meritis compar Ramazzinius noſter infructuoſe tentaverant, non ii rurſus ſupervacuo labore quæſiviſſent, nempe ut ex illo, quem videbant, aeris et cœli ſtatu, ſævientis morbi naturam inveſtigarent, ſumme proximam effectui cauſſam inquirentes. Quantum etenim in Epidemiorum originem Meteorologiæ ſtudia conferre queant, quod vix dubitandum eſt, prædiſponentes nihilominus cauſſæ, quæ jamque ante eam popularis morbi invaſionem, in anteceſſum fluxerunt, incolarumque ejuſdem loci mores, vivendique conſuetudines, tantum ei naſcituro conferunt, quantum vix conferre poteſt per id tempus perſtans aeris conſtitutio. Quare in conſimili tempeſtatis et aeris ſtatu, ſaltem quoad ſenſibus profici poterat, humiditatis nempe, ſiccitatis, caloris, et frigoris,

&c.

&c. ſæpe diſſimiles, et oppoſita ratione morbi invadunt, et conſimiles contra, eorum omnium conditione converſa. Quæ in cauſſa fuiſſe judico cur *Divinum* aliquid popularibus morbis præeſſe, Hippocrates ſcriberet, nilque etiam mirabilius reperiri poſſe Plinius fateretur, quam aliqua gigni [4] repente vitia, terrarum in parte certa, membriſque hominum certis, vel ætatibus aut etiam fortunis, tamquam malo eligente; hæc in pueris graſſari, illa in adultis, hæc proceres ſentire, illa pauperes.

10. Quamquam multa etiam ſimiliter in contrariam ſtant partem, nempe quod vigentis Anni tempora, aeriſque ſenſibiles affectus, alias plurimum ad popularium morborum normam contuliſſe vix dubium ſit. Qua ratione ſumptas Higrometro obſervationes, proxime cum ægrotantium numero, ſtata proportione conſentire, Graingerus vidit, cœloque repente mutato, ſubitas ſimiliter morborum converſiones fieri, induſtres monſtrant undique Medicæ hiſtoriæ ſcriptores. Obſervatum eſt etiam, ſub data cœli temperie, omnes cujuſcumque generis morbi ſint, multa ſimul ſimptomatum communitate conſociari, quam proinde eos ab aere recipere veroſimile eſt. Quapropter, ſiqua tempeſtas aliqua in Anno prædominaverit, ver ſit, æſtas, &c. cunctæ quæ per illud tempus incidunt ægritudines, magna ſimul in inceſſu pro-

[4] *Nat. Hiſt. Lib.* XXVI. *in Proem.*

pinquitate

pinquitate junctæ, eos maxime morbos imitantur, qui ejus tempeſtatis eſſe ſolent.

11. Creditum quidem olim eſt, ex quattuor humoribus, quibus animalium vita, Antiquorum judicio conſtabat, eorum unumquemque ſuæ ſingulatim tempeſtati congruere: quod arbitrantes in eo peccaviſſe videntur, quod nimium quam opportuiſſet, accurate rem circumſcribere curaverint. Quod ſubtilitatis in judicando genus, utilibus animadverſionibus Medicinam ſæpe privaviſſe exiſtimo. Certe ſuos quodvis Anni tempus morbos videt; ver alios, alioſque æſtas, alioſque deinceps autumnus, et hiems. Sic Hemophtiſes, Phtiſes, et primæ Podagræ acceſſiones conterminos hiemi, veris dies plerumque tenent, item, et Exanthemata, et cutis Aſpredines, nempe, ut ait Celſus, qui in re iſta merum Hippocratem tranſcripſit, quæcunque humoris motu novantur,

> Simul ac ſpecies patefacta eſt verna diei,

in metu eſſe ſolent: Schrophulæ item, et peſſima earum ulcera ſub vere ſæpe incipiunt, et ſuccedente æſtate ſanantur, eademque fere ratione, ſubſequente Anno, denuo apparent, et ſanantur: Febres etiam, quas depuratorias multi nominant, quod facile in ſanitatem natura ſua tranſeunt, per vernos maxime dies vagantur. Contra, per æſtatem ardentes Febres, Cholera morbus, Dyſenteriæ, Fluxus ventris, magnaque morborum cohors,

hors, quorum in ſeptico principio ratio univerſim putatur, multos gravi infirmitate, et morte nonnumquam mulctant: quæ ratio ſimiliter malignantium, petechiſantium, et nervoſarum febrium, univerſim eſſe creditur. Contra, Tertianæ et Quartanæ per extremam æſtatem, autumnumque fere totum invadunt, plurimoſque id tempus Aſciticorum, Aſthmaticorum, et chronicorum univerſim morborum fines affert, quorum alii aut morte finiuntur, alii vero in mortem properanti inceſſu contendunt; ut vegetabilium et animalium Vitæ iidem proxime termini a Natura conſtituti appareant. At hiemis maxime ſunt Inflammatorii morbi, et ſinceræ viſcerum Phlogoſes, quæ per id tempus feliciter ſanari ſolent, contra quam medio vere aut æſtate, quaſi quod congrui quique cum ſuo Anni tempore morbi, ſanabiliores etiam ſint; quod ab eruditis longa praxi Viris non ſemel audivimus.

12. Alii rurſus morbi propius ſolſtitia aut æquinoctia ſequuntur, cujuſmodi plerumque Comitiales affectus, et Apoplexiæ eſſe feruntur, unde natas fortaſſis majales curas nuper cenſuit Ill. Guarin[5]. At quidem, cum ſolſtitiis aut æquinoctiis vertentibus, fere tempeſtatum converſiones notabiliores accidant, plurimi ſimiliter ſub his diebus morbi curantur, quorum origo in antecedenti ſolſtitio aut æquinoctio fuit, aliique etiam de

[5] *Animad. Pract. in div. Morb. de Apoplex. cap.* i.

novo

novo prodeunt: ſi qui autem intra hæc tempora neutiquam curationem recipiunt, vel etiam exaſperantur, ii fere ad annum perdurant. Et ejuſmodi quidem tempeſtatum tranſitus, quo majore regularitate fiunt, major ſimiliter morborum regularitas accidit, et e contra

13. Cujuſmodi periodorum reverſionibus ſtata Anni tempeſtate obtinentibus, conſimiles pariter, poſt annum adæquate revertentes, morborum ſpecies alligari veroſimile eſt, cujus cenſus ſat multi laudantur, Epilepſia imprimis [6], Apoplexia, et conſocii cerebri affectus: Podagra etiam, et congeneres ei morbo ærumnæ, Arthritis, dolor Iſchiades, et Rheumatiſmus ea ſæpe ratione denuo ingruunt: eademque ferme ratio cutaneorum morborum eſt, quos inter, propter adfectus ſingularitatem, ejuſque circuituum conſtantiam, eminet rubra illa macula, utriuſque manus dorſo inſidens, quæ ſævum illud ægritudinis genus paucis poſt annis portendit, quod Alpinum Scorbutum Cl. Pujattus, et Odoardius nominaverunt. Eo ſiquidem veſtigio ſe primum dira ejuſmodi lues [7] oſtendit, menſibus Martio aut

[6] Novi oſtiarium, jamque ultra xxx ætatis annum emenſum, qui fere a pubertate, ſingulis annis, die feſto Nat. S. J. Baptiſtæ, epilepticus fiebat, cujuſmodi miſeranda morbi conſuetudine ejus, pater jamque laboraverat: qui cum plura incaſſum contra, medicamenta ſumpſiſſet, vix annum ætatis vigeſimum tertium attigerat.

[7] Vulgo *Pellarina*, propter deciduas a fuſco rubente macula, ſubſequentibus annis, ſquaminas. Conf. *Diſſert. del Sig. D. Jacopo Odoardi di una Specie particolare di Scorbuto. Venezia.*

Aprile,

Aprile, et menſibus poſt Auguſto aut Septembre evaneſcit, tum regulatim ſubſequente vere ſeſe iterum prodit. Inflammatorii ſimiliter pectoris morbi hanc aliquando ordinatiſſimam ſucceſſionem habent, et extant hominum hiſtoriæ, quibus ſub data conſtantiſſime Anni periodo, quotannis Pleuritis ingruebat; ſimiliter de ſanguinis Sputo, et Aſthmate exempla ſatis communia proſtant. Poſtremum pertinet in hunc locum nonnullorum Febris Natalitia, cujuſmodi fuit illa Antipatri Sidonii Poetæ [g]: is etenim omnibus Vitæ ſuæ annis, die natali febre correptus eſt, et in ipſa etiam natali die eſt extinctus, cum admodum ſenex eſſet.

14. At iſtæ morborum cum Anni tempore conſenſiones, in ſuo cujuſque tempeſtatis proprio perſpirationis modo, fundari uſitato Medicorum judicio feruntur. Quorum fidem Sanctorii experimenta augent, quæ vere aliter, aliterque æſtate, rurſuſque autumno et hieme diſſimiliter, corpora perſpirare monſtrant. Fertur etiam ab autumnali æquinoctio ad ſolſtitium hyemale

[g] *At Poeta Antipater Sidonius, omnibus annis, uno tantumodo die quo genitus erat, febri implicabatur: cumque ad ultimam ætatem perveniſſet, natali ſuo, certo illo circuitu morbi conſumptus eſt. . . .* Val. Max. *Lib.* I. *cap.* viii. Fuit Catonis Uticenſis magiſter, cumque impenſe laudat Cicero *de Orat.* Plato etiam ipſo ſuo natali die obiiſſe fertur: cujuſmodi circuitus exempla alia vix, ac ne vix quidem in raris habenda ſunt. Similes febrium typos, quæ die natali inciderent refert Skenk. *Obſ. Med.*

ſingulis

ſingulis diebus libram circiter minus vaporis corpore fundi, et ex illo ad vernale æquinoctium expeditiorem jamque evaporationem moveri. Eos tamen, qui ſola perſpirationis ratione ducti ſic judicant, tametſi multa, non omnia tamen conſulto vidiſſe exiſtimo. Præter enim quam quod ipſum perſpirationis opus indefinitam cauſſarum et effectuum conſenſionem arguat, ut perdifficile ſit multa in univerſum de ejus erga Vitam poteſtate eloqui, multa quoque ad eam, quaſi in communem locum rejecta ſunt a Medicis, quæ caſtigatione aliorum induſtria, merito repudiata ceciderunt. Verum enim ii fere omnes perpetuo erraverunt, qui in ditiſſima effectuum, et conſenſionum Vitæ inveſtigatione earum aliquam ſingulariter amplexi ſunt, poſthabita propterea cæterarum conſideratione.

CAP. VI.

De dicta Plinio Scanſili Occidua Annorum Lege, Chaldæis Climacterica.

1. AT alios quidem interpoſito certo annorum intervallo conſimilis rurſus morbus corripit, eorumque tempora non eadem pariter omnium hominum ſunt. Hujus loci eſt, quam alibi memoravimus, Climactericorum, ſive ſchalarium annorum doctrina, quam ex Chaldæorum inſtitutis Pythagoras hauſiſſe dicitur, et ex ejus ætate in Medicorum ſcholis antiquitus in honore fuiſſe. Eam

Eam Plinius Scanſilem occiduam annorum legem proprie [1] dixit.

2. Eam in Vita per ſeptennia plerique ſubducunt: quamobrem qui ex ſeptennariorum copulatione anni in vita conſtant, tamquam periculi pleniſſimi æſtimantur, veluti quartus Decimus, primus et Vigeſimus, &c. eoſque inter periculoſiſſimi, tertius et Sexageſimus [2], et Octuageſimus

[1] *Nat. Hiſt. Lib.* VII. *cap.* xii. Dicti etiam ſunt anni Hebdomadici, Schalares, Genethliaci, Gradarii, Natalitii, Fatales, Criciti, et Decretorii: communius autem Climacterici appellantur a κλιμαξ, ut videtur, quæ vox Græcis *inclinationem* ſignificat, ut inde a varia, quam veteres Geographi, et Mathematici nominaverunt, cœli inclinatione Climata nomen ſuum habuiſſe videantur. Alii a κλινω, Clemacteres ſumpſerunt, eoſque quaſi vitæ terminos putaverunt. Eos Henr. Ranzovius definivit, quaſi articulos quoſdam, ſeu flexus ætatis, in quibus ad ſequentis temporis conſtitutionem Vita ſeſe vertat et inflectat, atque aliud temperamentum acquirat.

[2] Extat ejuſmodi D. Auguſti epiſtolæ fragmentum ad Caium nepotem ſuum: *Ave, mi Cai, meus ocellus jucundiſſimus, quem ſemper medius fidius deſidero, cum a me abes, ſed præcipue diebus talibus, qualis eſt hodiernus, oculi mei requirunt meum Caium, quem, ubicunque hoc die fuiſti, ſpero lætum et bene valentem celebraſſe quartum et Sexageſimum natalem meum, nam ut vides κλημακτηρα communem ſeniorum omnium, tertium et ſexageſimum annum evaſimus . . :* Conf. Aul. Gell. *Noct. Att. Lib.* III. *cap.* x. Ejuſmodi annum pro legitimo climacterico a Romanis habitum fuiſſe apparet etiam ex Manil. *Lib.* V.

Quod fuerit lævum, prælataque ſigna ſequetur,
Tricennos annos duplicat, tres inſuper addit.

mus

mus quartus habiti ſunt: eos namque obſervatum eſt ſenioribus pleriſque non ſine periculo et clade venire. Fuerunt etiam, qui climactericos annos ex Novenniis ſumerent, eaque ratione tertium et Sexageſimum, quem *Androclam* appellaverunt, cæterorum periculoſiſſimum æſtimabant, quod ſeptenæ, et novenæ periodi ſummam pariter exciperet. Alii triennalem quemdam circuitum [3], utiliter in Vita ſubduci poſſe cenſuerunt: multi tamen obſoleta iſta Veterum, quæ vocaverunt, deliramenta, omnem in partem repudiaverunt, ſive infandam Medico rem vix etiam nominaverunt [4].

3. Certe Novennia quod attinet, veroſimile eſt eorum duo ſimul copulata, recurrentia nempe octodecim annorum intervalla, conſimiles periodorum in humana vita renovationes afferre poſſe, ſi quando conſimiles iterum tempeſtatum viciſſitudines, eundemque proxime aeris tenorem afferant.

[3] Claud. Salmaſius litteratus imprimis vir, ab anno vitæ trigeſimo octavo, quo primum febriit, ſemper poſtea per triennia febribus laboravit, eiſque periculoſiſſimis, ut ſepties de ejus Vita Medici deſperaverint. *Semper tamen ab eorum judicio*, ſubjungit ipſe, *provocavi, et adhuc, Dei munere ſpiro, ſcriboque* . . . Quam ob cauſſam arbitror, durum is et acre erga ſui temporis Medicos judicium exacuit. Conf. ejus Diatr. *De Annis Climacter.*

[4] Conf. Steph. Blanc. *Lex. Med. Ed. Lipſ.* Voc. *Ann. Climact.* Cujuſmodi judicium Nuperiorum omnium hujus ævi Medicorum fuiſſe videtur.

Huc ſpectant, quæ de Saro[5] Chaldæorum, quos Hebdomadicos, ſeu ſeptenos annorum circuitus, pariter atque Enneadicos, ſeu novenos, in Climactericos cooptaſſe Vet. Valens ſcribit, quæ, aiebam, de famoſa eorum periodo ducentarum et viginti trium Lunarum, nuperioribus annis Toaldus accuratiſſime inveſtigavit, Cicli conſtantiam caſtigatiſſimo obſervationum genere arguens.

4. Ejuſmodi tamen interpoſitum Annorum circulum, novemdecim alii annis numerant, inſigneſque per id tempus tempeſtatum reditus exemplis confirmant[6]. Neque mirum: ſubſequentis enim anni normam is, qui ante fluxit, plerumque efficit: Lunæ tamen poſitus, eorumque conſtantiſſimæ reverſiones Novenniis includuntur, eædemque interlabente Novennio temporum, iteratæ viciſſitudines conſtant. Eas Pariſiis ſuperiore anno proxime confirmavit, Aſtronomorum hujus ævi facile princeps[7], Cl. La Lande.

5. Neque

[5] Conſtat diebus 6585, et unius triente, ſive annis octodecim Jul. Periodi diebus undecim, horis ſeptem, fereque horæ triente.

[6] Extant exempla Annorum 6, 25, 44, 63, 82 hujus ſæculi, quorum ſimillima conſtitutio ex regeſtis Reg. Pariſ. Sc. Acad. arguitur. Conf. P. Cotte. *Obſ. et Refl. ſur la Period. Lun. de* 19 *Ans* et *Tab. Meteorolog.*

[7] Conf. Epiſt. in Diar. Pariſ. Anni 1785, editam Menſe Maio, xiv. Kal. Jun. . . . *Tout le Monde, Meſſieurs, demande aux Aſtronomes, quand finira donc la Secchereſſe, &c. Nous ne pouvons*

5. Neque mirum, ſi non omnia ad unguem iterata Novenniorum periodo reſpondeant; quandoquidem intercedente Novennio, multa ſæpe, quæ fit terrarum mutabilitas, reverſuras ſimiliter cum lunari ciclo Aeris viciſſitudines prohibet. Vix enim dubium eſt, ſive quæ in camporum cultu, aut ædificiorum poſitu, aut variata populi multitudine, propriæ locorum mutationes incidunt, ſive quæ in finitimis et diſſitis uſque ſilvis, montibuſque, Arte atque Natura patrantur, eas variato ventorum, pluviarumque modo, certis tempeſtatum reverſionibus obeſſe: cujuſmodi in Septemtrionali America nuperrimæ obſervationes extant [8]: multaque in id ipſum de antiqua Italici, et Romani imprimis Aeris temperie feruntur [9].

6. Jam

pouvons rien dire ſans doute de poſitif, mais nous pouvons raſſurer le public par des conjectures vraiſemblables : on ſcait, que la periode de 18 *années ramene a peu pres les ſaiſons dans un ordre ſemblable, comme elles ramene les eclipſes, et les principales circonſtancesdes mouvements de la lune, et par conſequent, de ſon attraction ſur l'atmoſphere : on peut donc remonter a l'annee* 1767, *pour avoir des inductions probables ſur l'annee* 1785, &c. Quam Vir Cl. appoſite comparaverat anteacti circuitus viciſſitudinem, proximo eventu, elapſi anni tempeſtas probavit, quod idem humaniſſima ad nos epiſtola reſcripſit. . . . *Le recit que je faiſois enſuite, de la ſaiſon de* 1767, *s'eſt paſſablement verifie par celle de* 1785.

[8] *An attempt to account for the change of climate, which has been obſerved in the middle colonies in North America. Tranſact. of the Amer. Philoſ. Soc. Vol.* I.

[9] Conf. *Phil. Tranſ.* LVIII. *An Inveſtigat. of the Difference between the preſent Temper of the Air in Italy.* Eruditus quidem,

6. Jam vero cum ſoli mutabilitas, certos tempeſtatum reditus avertere, rite credatur, plus adhuc cavendum eſt, ne conſimiles in hominibus internorum affectuum reverſiones, intuta plus prædictione ſumamus, ob majorem univerſim interni hominis, quam ſoli inſtabilitatem, et mobilitatem. Ea nihilominus Aeris inter viciſſitudines, hominumque Vitam propinquitas intercedit, tantaque, ea ſimul cuncta proximitas colligat, ut ſub ſimilium in atmoſphæra circumſtantiarum reditu, fere ſimiles in hominibus juxta converſiones moveantur, ex iiſque conſimilia affectuum genera. Huc faciunt, quæ de periodico Epidemiarum recurſu accuratiſſime a nonnullis obſervata ſunt: cujuſmodi etiam de peſtis reditu, non obſcura extat graviſſimi Medici dubitatio: quorum tamen omnium, non adhuc quæ

dem, vereor tamen, an non ſatis verax Auctoris ſermo, plurima de acutiore olim Romæ frigore profert: interque cætera, conſiſtentem glacie Tiberim memorat, juxta illud Juvenalis:

> Hibernum, fracta glacie, deſcendet in amnem,
> Ter matutino Tiberi mergetur. ———

Quod in rariſſimis nunc putat. Sed talia ſcribentem certe fugiit, quod de Italici Aeris temperie Juvenali, ætate proximus Plinius, *Hiſt. Lib.* II. ſcribit: *Vere autem et autumno crebriora fulmina corruptis in utroque tempore æſtatis hiemiſque cauſſis: qua ratione crebra in Italia, quia mobilior Aer, mitiore hieme, et æſtate nimboſa, ſemper quodammodo vernat vel autumnat.* Quod Romani Aeris Experientia et obſervatione eum imprimis ſcripſiſſe veroſimile eſt. At multi certe, latius quam rei veritas patitur, hac Italici Soli mutabilitate uſi ſunt, tum is ante alios, qui ſuperioribus annis de Poeſi, et Pictura peringenioſe ſcripſit Cl. Du Bos:

quæ certa ſit, inter Medicos ratio conſtat. Quamobrem ſimilium periodorum congruentiam denuo, quaſi excitaviſſe, vix culpabimur: quantum etenim non eaſdem perpetuo ægritudines, rediens temporum concordia afferat, exeritur tamen per ea tempora, quaſi in conſimiles affectiones tacitus quidam Naturæ impetus: neque repudiandam Medico conſiderationem præbet. Similiter atque hiſtoriarum exacti temporis lectio compendioſa ſapientiæ via judicatur: tametſi etenim non eoſdem perpetim humanarum rerum eventus, conſimilium circumſtantiarum reditus afferant, quaſi tamen afferre videntur, multumque eorum ſcientia ad prænoſcendum, et contra occurrendum, ſi fieri poteſt, valet.

7. Propterea tametſi vix excuſanda antiqua Romanorum gens eſſe videatur, quos Horoſcoporum impoſturis [10] deditos, et ſæpe diſputantes qua

Du Bos: contra quos nuper elegantiſſime Marcellus in Epiſt. *de Ing. et Litt. Italorum.*

——— Namque loco jam
Emotam Italiam, nec ſole caleſcere eodem
Dictitat inſanus: mirum nil: inde Sophorum
Copia quod nobis nulla eſt: Felicior aſtris
Omnia ſuccedens habuit plaga: protinus atque
Bœotum nobis craſſus ſuper ingruit aer.

[10] Ægiptii Aſtrologi ex variorum Horoſcoporum collatione CCC et XLIV annos climactericos ad omnes genituras invenerunt. Horoſcoporum quidem condendorum rationem quod attinet, ea varia erat juxta Zodiaci Signa. Ex. gr. cum

 tres

qua die, quave hora cibum ægrotantibus darent [11], Celſus merito irridet, extant nihilo tamen

tres in Ariete *decani* eſſent, ſeu Horoſcopi, primus Decanus qui *Chontare* dicebatur, habebat climacteres octo, quartum videlicet annum, nonum, duodecimum, vigeſimum primum, trigeſimum tertium, quadrageſimum nonum, quinquageſimum ſecundum, ſexageſimum quartum, et ſeptuageſimum quartum. Alii rurſus in Decano ſecundo, aliique erant in ejuſdem ſigni tertio. Ex quibus liquet plures in climactericorum cenſum, annorum circuitus cooptatos fuiſſe, in quibus nec novennarius ullus, nec ſeptennarius eſſet. Quamobrem Varro, qui de his ſcripſiſſe fertur, cenſuit eos climacterum periculoſiſſimos in vita eſſe, qui ſeptennarii rationem aliquam includerent. Ejuſmodi doctrinam Cenſorinus improbavit, iſque cum ſeptenos febrium dies cum annis ſimul copulaviſſet, cenſuit ſeptimum quempiam in vita annum criſimon et climactericon eſſe: quæ ſimiliter Solonis ſententia fuiſſe apparet, de qua alibi. Contrarium tenuit Salmaſius, omnemque climactericos inter annos, et criticos dies comparationem damnavit. Alii rurſus climactericos annos per quaterniones progredi, fere atque Decretorii dies in morbis, putarunt.

[11] Petoſiridem Ægyptium Medicum auctoritate apud Romanos floruiſſe ſcimus, eoſque ſalſe periſtringit Juvenalis:

Si prurit frictus ocelli
Angulus, inſpecta geneſi collyria poſcit;
Ægra licet jaceat, capiendo nulla videtur
Aptior hora cibo, niſi quam dederit Petoſiris.

Extat etiam in *Epiſt.* Plin. Lib. II, locus quidam de Regulo Medico, qui cum ad Varaniam matronam acceſſiſſet graviter decumbentem, qua die, quave hora nata eſſet interrogavit; ubi audivit, *componit vultum, intendit oculos, movet labra, agitat digitos, computat nihil, niſi ut diu miſeram expectatione ſuſpendat: habes, inquit, climactericum annum, ſed evades;* quo

men minus in Vitæ circuitu certa quædam et ordinata tempora, quorum cognitione et prudentiſſima applicatione, aliqua exinde in Medicinæ bonum conferantur. De quorum pleriſque, quod propius ætatum converſiones reſpicerent, alio egimus loco: quæ tamen ex Necrologiis deſumpta, ejuſmodi periodorum in Vita ſubductionem monſtrarent, hic fere in anteceſſum adjunximus.

8. At enim, quamvis vix ultra moriendi neceſſitatem Plebeius pariter et Sapiens agnoſcant, ſolaque, quæ coagmentandi tempus novit, eadem opus ſuos diſſolvendi horam et terminum Natura cognoſcat, eſt tamen in inconſtantiſſima hac hominum moriendi regula ſtabile aliquid, quo probe conſulto, Vitæ termini in magno hominum numero præſagiri queant, frequenti ædepol in univerſum prædictionis eventu. Cujuſmodi, quæ Nuperi vocaverunt, Politices Arithmeticæ fundamenta Romanis jamque comperta fuiſſe inter eruditos conſtat: quandoquidem ex Digeſtis [12] diſcimus, annuos datæ pecuniæ reditus, qui ad ſolam datoris vitam perdurarent, ea ratione diſtributos fuiſſe, ut juxta dantis ætatem, receptæ

quo in loco, illud, quod ſcribit Plinius, *Digitos agitare*, itemque quod apud Juvenalem alibi legitur *numeris revocata Thraſilli*, calculum horis, diebus, menſibus, et annis ſubductum veroſimiliter ſignificat. Huc etiam fortaſſe ſpectat illud *Babilonios tentari numeros.*

[12] *Leg.* VIII. *cap.* x. *De Tranſact.* item in *Leg.* LXVIII. ad *Leg. Falcid.*

pecuniæ fructus ſanciretur: qua in re eximiam ante alios operam, locavit Ulpianus, Alexandro Severo imperante. Dandæ nihilominus pecuniæ modus integritate deerat, quod ignara Mathematicæ diſciplinæ gens, facile in calculorum ſubductione lapſa eſſet [13]. Iis nihilominus conſultiſſime de mortuariis regeſtis actum eſt: cautum namque Servi Tullii lege fuerat, ut nummus in templum Veneris cognomento Libitinæ ferretur, quoties quis naturæ concederet: nempe ut numerus quotannis obeuntium conſtaret [14]. Cujuſmodi legem ſub Nerone etiamnum viguiſſe, ex Suetonio in ejus vita arguitur.

9. Sed jam tandem eo Nuperiorum induſtria devenit, ut ex conditis Mortalitatis tabulis novus flueret Prognoſticorum in Medicina fons, inque magna hominum communitate, cujuſcunque fere ætatis, eorum vitæ terminus veroſimiliter ante videretur. Præterea ſua quæque, plerarumque Artium Profeſſoribus, ſocietatiſque humanæ inſtitutis, congrua vivendi intervalla cum ſucceſſu quæſita ſunt: iis etenim pariter atque propria quædam morborum genera competunt, ſic plus, minuſque etiam longævitatis, quam ſperare poſſint, habent. Sed et datæ etiam regionis incolæ communi quadam vitæ menſura

[13] Conf. quæ ad verſionem Italicam Lib. Cl. Moivre, adjecit Vir Litteratiſſimus, et in Mathematica Diſciplina Nobiliſſimus Greg. Fontana.

[14] Conf. *Dion. Halicarn.* Lib. IV.

proxime

proxime omnes utuntur, quæ non eadem [15] ad conterminas gentes extenditur.

10. Juxta quæ, propria quædam, et abſoluta ætatum pericula omnes prorſus homines afficere videntur, certaque vitæ tempora eos in magna vivendi ſpe collocare, aliaque contra, quaſi totidem veraciſſima climacterum ſigna, in anguſto eorum vitæ ſpem ponere. At in his quidem vix ulla Septenniorum aut Novenniorum ratio eſt, potiſſimum cum maximus mortalitatis numerus in primum vitæ annum cadat. Dato namque viventium numero mille, et quadringentorum, ducenti et ſeptuaginta quinque ante primum exactum ætatis annum intereunt; quod editæ a Kerſeboomio mortalitatis tabulæ [16] oſtendunt.

11. At reliqua vitæ pericula, in decrepitam uſque ætatem, ſi, quæ ſingulorum annorum ſunt

[15] In Hollandia, et Suecia, ex gr. protractior univerſim vita creditur, quam in Gallia et Anglia. Conf. Wargen. *Memoir. de l'Acad. de Stokolm.*

[16] In iis etiam, quas Simſonius confecit, dimidia Natorum pars ante tertium ætatis annum extinguitur. Quartam ſimiliter humani generis partem, pene prius quam vitam ingrediatur, occumbere, tertiamque adhuc, antequam ſecundum ætatis annum attingat, quas ſupputavit Buffonius, mortalitatis progreſſiones monent. Cujuſmodi ingens vix natorum mortalitas, Nigritarum conſimiliter eſt, quorum magnum numerum ſub primo vitæ limine Triſmus *Mal. de Machoire* Gallorum, jugulat. Conf. *Bajon Mem. pour ſervir a l'Hiſt. de Cayenne.* Rationibus etiam diligenter ſubductis plures fœtus deperdi quam ad partum legitimum reſervari, dixerat Mercatus. *De Mul. Affect. Lib.* IV.

vivendi

vivendi probabilitates, interpoſita Septenniorum ratione, juxta expoſita a Kerſeboomio Necrologia [17], ſubducantur, fere ejuſmodi ſunt. Anno nempe a nativitate primo, Natorum mortalitas eſt, uti 1 : : 5, anno ſeptimo 1 : : 54, decimo quarto 1 : : 123, anno primo et vigeſimo 1 : : 101, octavo et vigeſimo 1 : : 65, trigeſimo quinto 1 : : 65, quadrageſimo ſecundo 1 : : 66, quadrageſimo nono 1 : : 47, quinquageſimo ſexto 1 : : 33, ſexageſimo tertio 1 : : 24, ſeptuageſimo 1 : : 17, ſeptuageſimo ſeptimo 1 : : 9, anno tandem octuageſimo quarto 1 : : 5; et hic quidem vitæ annus cæteris poſt primum, præſtat mortalitatis numero, qui reapſe a quadrageſimo octavo, perpetua progreſſione creſcit.

12. Quæ profecto vix ulla Septenniorum inter ſe ratione conſtant: fatendum tamen eſt ea aliquando proportione mortalitatem progredi, ut nonnullæ ejus variationes ad Septenniorum complementa, aut principia pertineant. Revera cum a quinto in ſeptimum uſque, ſingu-

[17] Cum his proxime faciunt, quæ Wargentinus apud Suecos, et De Parcieux apud Gallos, Pariſienſes præſertim, in mediæ vitæ tabulis deſignaverunt. At vero cum ſelectos infantes, quique tertium ætatis annum jamque exegerant, poſtremus ille delegiſſet, Kerſeboomius vero, iis ex omnibus civitatis ordinibus ſimul ſumptis, eorum periodos ab ortu numeraviſſet, liquet poſtremi hujus tabulas plus adhuc univerſos homines afficere, quam reliquæ, quæ in datis quibuſdam hominum ſingularitatibus fundantur.

lis

lis annis ſeptendecim pueri moriantur, manente eo, quem ſupra citavimus, viventium numero, ſubſequente anno octavo, novem tantum fatis concedunt. Eſt vero in ſecundo Septennio feliciſſima mortalium conditio, quæ maximam præ cæteris quibuſcunque vitæ periodis, vivendi probabilitatem afferat. Rurſus vero ſub tertio et quarto Septennio mortuorum numerus increſcit, ita tamen ut omnium maxime periculoſus annus ſextus et vigeſimus cenſeatur, qui proxime tertii Novennii ſummam conficit, propter numeroſiorem ejus anni mortalitatem, quam in ſubſequente octavo et vigeſimo, et trigeſimo quinto. Quam ob cauſſam, cum manente eodem Septennio non eadem perpetua duret mortalitatis ratio, rectius pro varia annorum vitæ ſpe, Quinquenniorum intervalla a nonnullis ſumuntur, quod Kerſeboomius, et Wargentinus aliique egerunt: cujuſmodi regula Novenniorum medietates prope complectitur.

13. Verum autem, cum a quadrageſimo ad quinquageſimum annum, magnæ in Fœminis Naturarum converſiones fiant, quod his maxime annis eas menſtruationis periodi defficere ſoleant, inde multi judicant majorem fœminarum numerum eo annorum intervallo interire, quam virorum: quod tamen non facile, collata invicem Kerſeboomii et Parcieux Necrologia ſinunt. Eſt enim perpetuo virorum mortalitas major, quam fœminarum, quarum diuturnior univerſim vita eſt: quamquam intueri oportet, annon contrac-

tior

tior comparative ad fœminas, virorum ætas, difficili eorum vitæ inſtituto, quod illæ devitant, rectius vertenda ſit, quam proprio et abſoluto virorum fato [18]. Certe Fœminarum corpora debiliora univerſim, quam virorum ſunt, ut nuſpiam in omni fere vita pueritiam quamdam earum pleræque exuant. Cum vero a vigeſimo ad trigeſimum ſextum annum, eas graviditatis pericula magno numero teneant, ea propterea annorum vertente periodo, earum deterior conditio eſt, earumque mortalitas virili ſit major: quod edita Stokolmii Necrologia ſuadent.

14. Sed præter communes iſtas mortalitatis progreſſiones, quæ pariter omnium hominum ſunt, ſæpe etiam proprii quidam climacterici circuitus integras Familiarum cognationes obſident, quos ultra, nec diem fere integræ natorum familiæ videant. Quo ſemel enim ad eum circuitum ventum eſt, omnibus pariter, et propter eundem ſæpe morbum fatalis ſumma conficitur. Cujuſmodi exempla, quod ſatis in Clinica explorata ſint, vix ditari amplius, neque aliorum adjunctione roborari poſtulant. Arbitror namque ſingulares quoſdam vivendi terminos ſingulis pene Familiis Natura conſtitutos per traducem in poſteritatem prætendi, pariter atque Familiarum plerarumque corporis lineamenta, animique mores ſeros ad uſque Nepotes tranſeunt. At iſta qui-

[18] Conf. Alamb. *Hiſt. de l'Acad. des Sci. de l'Ann.* 1371.

dem

dem ingenii, animique ſucceſſio ſæpe nimium perrumpitur, ut quod proprie corporeum eſt, plus poſterorum eſſe videatur, quam quod eſt animatum et ſpiritale. Familiarum nempe ægritudines propriæ et cognatæ vultus ſimilitudines ſæculis non intermiſſæ perennantur: nobiliſſima tamen, et pene divina Proavorum, ſi quæ fuerunt, ingenia per traducem, contra ſæpius debilitantur, et fere ſuccreſcente ævo extenuantur, ut nulla propterea paternæ virtutis hæreditaria poſſeſſionis jura ſint. At veroſimiliter cum eo quod corporeum eſt, definitæ etiam ſolidorum modificationes, Nepotibus inferuntur, ſimulque cum iis certa morborum ſemina, vivendique, moriendique conſuetudines certæ: quare datus ſimiliter ſtaturæ et adoleſcendi modus, ſingularum fere Familiarum propriusjugi ſucceſſione ſervatur. Quorum profecto omnium ea perpetuo, ac in reliquis, ratio uſurpanda eſt, ut non eam prætereas, antequam ad curandum accedas, ita tamen ut longam ſenectutem in brevi morientibus Familiis ſæpe attendere, et ipſe etiam aliquando provocare poſſis, et contra, longa Majorum ſucceſſione promiſſum ſenium, ne qua demum iniqua ſors Nepotibus auferat, quod prudentem decet virum, extimeſcas.

15. Pertinet in hunc locum edita ſuperioribus annis obſervatio,[19] Familiæ cujuſdam, qua geniti omnes, miſeranda Procerum conſuetudine

[19] Aubry *Les Oracles de Cos.*

ſub

ſub quinto et quadrageſimo ætatis anno moriebantur. Natorum tamen unus, cum cæterorum infortuniis monitus, omnem prudentiſſime vitam ad uſque fatalis circuitus complementum exegiſſet, exindeque incolumis ſuperfuiſſet, diutiſſime poſtea vixit, donec fere ætate confectus, ſenilem mortem obiiſſet: vixit enim ad uſque nonaginta annos. Propter quod, non in raris, exempli genus, cenſuit nonnemo diuturniores hominum vitas duabus fere periodis circumſcribi, iiſque iſochronis, quarum qui medii anni interfuerunt graviſſimo plerumque morbo locum dederint: ex eoque ſanatos, veteri vita fere exuta, eos novum vitæ ſtadium, ſimile priori iniviſſe.

14. Certe cum a trigeſimo quinto ad quadrageſimum octavum annum [20] magna hominum pars difficile genus aliquod morbi incurrat, eorumque multi ad ſeptuaginta et amplius annos poſtea porrigantur, haud prorſus incredibile eſt, modo dicta, aliquam ſaltem partem, in vero fundari. Nec rara profecto eorum, qui multum conſenuerunt, teſtimonia expoſitam ſententiam confirmant: quamquam imprompta ſæpe ea in re, fide medicos eſſe decet, nec quæ a triginta, aut quadraginta retro annis, ætate provecti narrant, omnibus omnia fa-

[20] Ex dimidia, quæ ſupereſt Natorum parte, poſt octavum annum, ante nonum et trigeſimum Trientes fere duo intereunt, itemque ſuperſtitum poſt eam ætatem, quadrantes proxime tres moriuntur ante annum primum et quinquageſimum: heu, quam paucis ſeneſcendum!

cile credere. Sed de univerſæ vitæ intervallis, qua ratione inter ſe conſtent, eaque ſumere neceſſe ſit, alibi dicendum a nobis eſt.

CAP. VII.

De ſimul conſentiente omnium Hominum Vita.

1. INTER ingentem dicendi locum, omnem in duo hæc ſermonem contraham: 1. Homines Hippocratis ætate, noſtræ ſimiles fuiſſe, cur judicem, ſubjungam. 2. De nativa hominum varietate, paucis præloquar.

2. Quod equidem Titanides, excelſiſſima ſtatura homines, quorum levis humero ſarcina montes eſſent, remotiſſimis ante ſæculis vixerint, famoſiſſimus et communis jamdiu extitit Poetarum locus, eoſque verum, aliquam partem dixiſſe, quamvis ornaverint, et antiquitus et nuper etiam eſt creditum. Ii propterea tantum vitæ noſtræ annos viciſſe creduntur, quantum corporis vaſtitate vincebant, pariter atque Elephantis vita, quæ ſæculum videt, vix die durabilem Ephemeri vitam ſuperat. Sed a multis jamque ſæculis, ſi umquam, talia in vivis eſſe deſierunt, ſuffectaque Gigantibus eſt Pygmeorum, quod dicimur, natio, cujus fere gentis Hippocrates fuit, et ipſe etiam Medicinæ conditor Æſculapius. Jamque etenim

——Adeo

——Adeo facta eſt ætas, affectaque tellus
Vix animalia parva creat, quæ cuncta creavit
Sæcla, deditque ferarum ingentia corpora partu [1].

Quare vix credibilia ſunt, quæ de Oreſtis corpore cubita ſeptem longitudinis habente, quæ faciunt pedes XII cum quadrante, narravit Herodotus [2], aut quæ de Neſtore jamque tertiam hominum ætatem vivente, cum bello intereſſet Trojano, ſcripſit Homerus.

3. Quamquam ex antiquiſſima vulneratorum Diætetica, cujus Homerus meminit, reor equidem præclarum id genus hominum, ſtomacho ante nos multo præſtitiſſe, quibus propterea ea victus et medicamentorum norma, quam noſtrum nemo facile perferret, ſanando prodeſſet. Sic Machaoni, cum ſaucius e pugna rediiſſet, oblatum eſt vas vino plenum, in quo trituratum caſeum caprinum, plurimaſque farinas Mulier ſimilis deabus miſcuerat: cujuſmodi quidem remedii delectus, adverſus ſanguinis in ſaucio homine profluvium, vix adhuc nobis improbandus eſſet, mitiore tamen conſilio uſurpatus. Sed ea antiquitus medendi ratio invaluerat, ut pharmacis et inciſionibus, magno in utramque partem ægrotantis et Medici animo, ſuum fieret confeſtim morbo judicium, conſueto tamen victu ſervato, ne obeundis civitatis negotiis impedimento Me-

[1] Lucret. *de Nat. Rer.*
[2] Conf. *Aul. Gell. Noct. Att.* Lib. III. cap. x.

dicina

dicina eſſet: cautum etenim erat, ne quis Medicorum infirma et malis corrupta corpora, victus tenuitate aggrederetur, ne imbecilli homines, quorum nulla extaret erga civitatem utilitas, vanam producerent vitam, et valetudinarios, quod inde ſequitur, filios [3] generarent.

4. Sed dura hæc Artis ſævities, Hippocratis jamque ætate obſoleverat, iſque contra, ob nimiam victus in morbis tenuitatem, coævos ſibi Medicos ſcribendo caſtigavit. Cur vero ciborum detractio maxima jamque, per id tempus ſanationis pars haberetur, neque etiam debitus in hoc ipſo modus ſervaretur, docet Plato [4], poſtquam ex priſca ea, quam ſupra laudavimus, Diætetices norma demonſtraviſſet, Græci exercitus commilitones pituita ſeu ſtomachi repletione numquam laboraviſſe, quibus peræque ac Machaoni exhibita me-

[3] Iſta fere Platonis ſunt *in Dial.* III. *de Republ.* Ob eam ſimiliter rationem Hippocrates *in Lib.* I. *De Vict. Rat. in Morb. Acutis* neglectam ab antiquioribus Medicis, qui Gnidias appellatas ſententias conſcripſerunt, victus rationem fuiſſe, neque de ea aliquid effatu dignum tradidiſſe, perſpicue admonet. Legimus nihilominus in *Lib. de Vet. Med.* quem Hippocrati a multis tributum, ſpuriis accenſuit H. Mercurialis, ciborum in morbis detractionem Medicinæ origini coævam fuiſſe; nemo ſiquidem artem eam quæſiviſſet, ſi idem victus ægrotis et ſanis profuiſſet. Quare ii, qui Artem initio condiderunt ex uſitatis maxime cibis copiam primum detraxerunt, et pro multis paucos ſtatuerunt: ſorbitiones item invenerunt, quibus valentes cibos diluerent, eaſque imbecillioribus dederunt: confer etiam Pluth. *Simpoſ.* V. *Quæſt.* iv.

[4] *De Rep. Dial.* III.

dica-

dicamenta auxilio eſſent. Vix etenim, Platonis judicio, excuſari poterat, quod compares ei ætate homines Medicorum opera indigeret, non ad ſananda ſolum vulnera, morboſque ab aeris intemperie annique tempeſtate incidentes, ſed plurimum ad *deſtillationes, et ſpiritus interioris intumeſcentis impetum* ob mollem deſidemque, vitam, et luxurioſiſſimas ſui temporis Græcorum conſuetudines: ex quibus factum fuiſſe ait ut *homines lacunarum inſtar flatu, et aqua exuberantes coegerint peritos Æſculapii ſucceſſores, morbos quoſdam novo nomine deſtillationes et inflationes appellare.*

5. Non igitur effœta ſplendidioris vitæ mollities, quaſi noviſſima quædam morborum cauſſa Hippocrati incognita, quod multi judicant, rurſus proferatur. Dulcia ſiquidem ejuſmodi vitia, quæ nativum gentis robur, crebra morborum ſucceſſione emolliunt, fere adeo cum politiore hominum communitate conjuncta ſunt, ut antiquarum non minus quam nuperarum ſint gentium, cunctaſque ſimiliter afficiant, quarum civitates proxime in ſumma imperii et gloriæ poteſtate locantur: unde tamen iis non plurimo poſt tempore diſcedendum ſit, pariter atque in athletico hominum habitu, efferæ ſtatus converſiones ſunt expectandæ. Cujuſmodi res apud Græcos Hippocratis et Platonis ævo agebatur, eaque etiam Celſi tempore proxime fuerat Romanorum conditio. Deſidia namque et luxuria, hujus ſimiliter ætate, jamque bonos Reipublicæ mores vitiaverant:

rant:

rant[5]: cumque in ſecunda valetudine, adverſæ præſidia conſumerentur, exinde multiplici medicinæ locus eſſe primum cœpit, quam antea Romani nec nomine noverant. Credibile ſane eſt, magnos ſingularum gentium Medicos fere ejuſmodi neceſſitati coævos fuiſſe omnes, videlicet propter magnum eorum qui ægrotabant numerum, deſidioſæ vitæ cauſſa, eoſque propterea cunctos, conſimile genus hominum, eademque prorſus morborum genera vidiſſe, et percuraviſſe.

6. Quam ob cauſſam puto, qui nuper ſapientiores videri curant, quique ex nuperis antiquiſſimos homines efficere conantur, antiquiſſimos in nuperos, ſi poſſent, converſuri, ad agreſtes mores, ſylvarumque denuo incolatum, eorum animos ſtudioſa oratione movent, vitæ inimicam humani generis communitatem exiſtimantes. Qua quidem in re litteratores id genus, peſſimi ubique Medici, valde errant. Quidquid etenim urbanorum vitæ, vel corporis, vel loci, vel ſtudiorum ratio detrahit, quod Celſus dixerat, inſtituta cordate valetudinis cura reſtituere poteſt, ad quod urbanorum Artes plurimum valent. Quare etſi ruricolarum in urbes conventu, urbanorum ſucceſſiones perpetuæ fiant, ſintque univerſim urbes quaſi communia quædam integræ Nationis ſepulchra, multa nihilominus in ſubducendo ejuſmodi urbanorum et ruricolarum mortalitatis calculo, ante conferre, et

[5] Conf. *Celſ. in Præf.*

 diſtinguere

diſtinguere oportet, ne quæ nonnullorum potius hominum ſunt, ea univerſim mala propriis urbium inſtitutis vertantur: videndumque potius eſt, ne quæ vitia totidem et culpas in urbanas ſocietates plurimi conferunt, ſatius ſit multorum inſipientiæ vertere; qui certe non haberent quod Societatem incuſarent, ſi quæ urbano digniſſimæ ſunt homine, vitæ conſuetudines ſequerentur, nec propriam morum vitioſitatem, in aliena quaſi et communi abſcondere iis opus eſſet. Multos profecto pro ætate ſua beatos ſenes, in populoſiſſimis Europæ urbibus vidimus, eoſque nec minimum quidem urbanam vitam increpantes, cujus contra moderatis, et liberali viro dignis oblectamentis feliciſſimum, quoad hominis eſſe poteſt, ævum exegerant. Adde et diriſſima inter Silveſtres Epidemiarum genera, maximam eorum partem uno fere ictu confodere, quod flagitium exculti artibus et ſcientiis a civitatibus ſummovent; ut præteream in crebriore quidem Urbanorum invaletudine, eos tamen periculoſis minus morbis univerſim implicari, contra quam Agreſtes, qui, eo ipſo quod rarius ægrotent, difficilius ſimiliter ægrotant. Certe quidquid roboris Urbanorum corporibus demitur, tantumdem plus virtute eorum animi vigorantur; ut propterea, ſcientibus, ſuaque ſcientia utentibus, urbium et cæterorum hominum communitas, nil niſi ſecuriorem, ampliorem que cum politiore vita, tribuat vivendi jucunditatem. Inſipientum vero luctuoſus pariter ubique finis, eadem ubique triſtis vitæ mobilitas; eadem-

que

que perpetuo in agris et urbibus pro hominum numero, bonorum, malorumque conſenſione extante, commodorum, incommodorumque vitæ eadem perpetuo ſumma univerſim conſtat: reſtatque utrobique internus homo, nec rure nec urbe beatior aut miſerabilior, niſi ipſe ſe beatum, aut miſerabilem efficiat.

7. Verum ut ad propoſitum redeamus, neque enim divertiſſemus, niſi a multis Artis auctoritas interpoſita fuiſſet pro ea, quam repudiavimus, ſententia, conlatæ diligenter veteris, et hodiernæ vitæ periodi, ſimilia fere adoleſcentiæ, juventutis, virilitatis, et ſenectutis tempora oſtendunt, et comparem prorſus longævitatem. Huc facit antiquiſſima, Solone auctore[6], periodorum inter vivendum deſcriptio, quam ille in ſeptennia ordinavit. Primi namque eſſe cenſuit dentium generatio; ſecundi, initia aptitudinis ad generationem: tertii, lanugo: quarti, virile robur: quinti, maturitas ad nuptias: ſexti, animus facile ad omnia paratus: ſeptimi et octavi, gravitas in intelligentia et lingua: noni denique jamque in omnibus remiſſio; et decimi, in finem ſola mortis meditatio et expectatio. Fallor, annon in magna iſta, quæ circumfertur humani generis defectione, ſimilis etiam vivendi ordo obtinet, niſi quod fortaſſis iis, quorum vita ſuperſtes eſt, vix certe ſeptuageſimus annus in tanta mortis expectatione

[6] Conf. *Phil. Jud.* in *Lib. de Mund. Opific.* item *Clem. Alex. Strom. Lib.* VI.

G 3 degitur.

degitur. At illa quidem humanæ ætatis deſcriptio diu ante Hippocratem obtinuit, et pluſquam bis milleni et tercenti jam fluxere anni, ex quo eam primum Solon effecit. Propterea fere Hippocrati coævus Plato, quod octoginta et unum annum natus quaſi in ſapientiæ campo luctans, ſcribendo mortuus eſſet, auſpicatiſſimæ ſenectutis exemplum a Græcis laudatus eſt, Sophocleſque, quod Œdipum colonæum prope octogenarius conſcripſiſſet, eſt prodigii loco citatus. Similiter apud Romanos Catonem majorem, quod octoginta ſex annos vix aliquid vitæ nimietatem incuſans, ſuſtinuiſſet, tamquam egregium invidioſæ ſenectutis exemplum elegit M. Tullius; qui cum mitiſſimum, ſapientemque Lælium de Africani morte colloquentem induxiſſet, qui mortuus eſt anno ætatis quinquageſimo ſexto, quid hunc, inquit, paucorum annorum acceſſio juvare potuiſſet, quaſi ea ætate, qua fere neminem hodie ſeneſcere putamus, parum jamque Africano in communi hominum vita obeunda deeſſet. Ennius etiam, qui ſeptuaginta annos vixerat, inſcriptione elatus eſt,

> Sicut fortis equus ſpatio, qui ſæpe ſupremo
> Vicit Olympia, nunc ſenio confectu quieſcit.

Certe rariſſima ſunt, quæ de Leontino Gorgia, qui centum et ſeptem complevit annos, itemque de Gorgiæ diſcipulo Iſocrate, qui cum annos quattuor et nonaginta natus eſſet, Panathænaicum ſcripſit, et quinquennium etiam poſtea ſupervixit,

exempla

exempla narrantur. Petinent tamen iſta ad maxime cupidos litterarum Viros, quos certe veroſimile eſt corporum ſuorum robora, quod ait Celſus, inquieta cogitatione, nocturnaque vigilia minuiſſe: ut prætercam, quæ de Hippocratis ſenio, qui ad centum et quinque annos ſuperfuiſſe creditur, auctorum teſtimonia circumferuntur. Vix cæterum credibilia ſunt, quæ de inaudita Italorum inter Appeninum, Padumque, ſimul uno ævo viventium longævitate narrat Plinius [7]: apparet tamen pleraque ex rariſſimis apud Romanos, protractioris vitæ exemplis, fere fœminarum fuiſſe, quarum majorem univerſim, quam in viris [8] longævitatem ſupra memoravimus.

[7] In cenſu, quem intra quadriennium imperatores Cæſares Veſpaſiani Pater Filiuſque cenſores egerunt, in regione Italiæ octava *centenum annorum cenſi ſunt LIV, centenum denum homines XIV, centenum vicenum quinum homines duo, centenum tricenum homines quattuor, centenum tricenum quinum, aut ſeptenum totidem, centenum quadragenum homines tres. Hiſt. Nat. Lib.* VII. At multos quidem, quod ſæpe etiam fit inter nos, captandæ exiſtimationis cauſſa vitæ annos multiplicaviſſe facile eſt, alioſque etiam propter propriam annorum ignorantiam. Certe ingens adeo ſenum uno eodemque tempore in eadem regione collegium, vix conſimile alibi exemplum habet.

[8] Quæ longioris vitæ exempla apud Romanos in viris Plinio citantur, fere ſunt illa Val. Corvini, et Metelli Pontificis, qui centum annos impleverunt: plura ſunt illa, quæ fœminarum laudat, veluti Terentiæ Ciceronis, quæ vixit annos CIII, Luccejæ mimæ, quæ cum C haberet annos in ſcæna pronunciavit, item et Galeriæ Copiolæ Emboliariæ, quæ reducta in ſcænam eſt ludis pro ſalute D. Aug. votivis, annos CIV agens.

8. Qua profecto conſenſus ratione Antiquos inter Nuperoſque extante, non minor illa eſt, quæ ſimul, cujuſcunque ſint gentis, homines colligat. Quare et eadem ubique animalis caloris lex obtinet [9], compares ubicunque menſtruæ mutationes fiunt, iidemque fere periodorum in vita inceſſus conſtant.

9. Quod equidem meridionalium et ſeptentrionalium populorum diverſiſſima fere a primordiis textura eſſet, ut vix, quæ unius ſunt gentis, alterius eſſent, cenſuerunt multi, iſque præprimis, qui de Legum Fundamentis, induſtrie inter cæteros ſcripſit. Putant nempe rigentes bruma populos, quod contractiore ſint fibra, pariter atque ferrum frigoris vi contrahitur, valido ea propter eſſe corde: quodque calloſa gelu cute fere extus lapideſcant, nullo propterea voluptatum lænocinio emmollitos, ingentibus eſſe animis, tantumque ingenuis moribus, et fide cæteras gentes præcellere, quantum ſe cæteros corpore præcellere norunt. Neque enim iis doloſos eſſe neceſſe eſt, ut quod vi nequeunt, arte capiant: quod Meridionalium eſt. Hos namque regionis æſtu laſſatos, excordes, caducos præclarum nihil ab ea, in qua locantur, Naturæ vitioſitate erigit: ſolus

[9] Lapones quidem intenſiore, quam cæteri homines caloris gradu ditari feruntur, quod fere crebræ apud ipſos oleorum potationi et propriæ perſpirabilis humoris qualitati tribuendum eſt. At certe homines cujuſcunque ſint loci, et ætatis ſeu exiles aut obeſi, parvi aut proceri, vix uno aut altero ad ſummum caloris gradu inter ſe differunt.

amor

amor immites concitat animos; zelotypi, inſidioſi, perpetuo exterriti metu, tantumque criminibus ſordidi, quantum oppoſita cœli parte homines, præclara virtutum omnium imagine collucent.

10. Sumus tamen pariter ubique homines, pariter ubique naſcimur, vivimus, et morimur, tantaque nos ſimul in animis affectuum ſimilitudo compellit, ut iidem omnes virtutum, vitiorumque rudimentis compacti homines, perpetuo cum hominibus collineent. Neque, quæ in barbaras gentes excurſiones citantur, remotiſſimam hanc, quam ſibi multi ſumunt, populorum diverſitatem, tuto ſatis argumenti genere demonſtrant. Plus etenim eorum terras, quam animos adivimus, et quæ virtutum vitiorumque menſura noſtra eſt, eam ad reliquas pariter nationes extendere, non dii, non homines jus nobis tribuerunt. Ferrum quidem, quod ferrum ſit, non homo, plurimum juxta regionis varietatem compatitur, et mutatur: ſed mirum quantum a ferro homo diſtet, ut plantas et bruta etiam cum hominibus conferentes difficile ſit errore carere. Hoc etenim ad miraculum homini Natura tribuit, ut cum voluntate et animo is mutabiliſſimus futurus eſſet, cæterorum tamen omnium, quibus vita vivitur, minimum fieret corpore mutabilis, ut vegetabilium quidem et animalium magnitudines et formas a regionis, quam occupant loco, ſumpſiſſe Natura videatur, eaque non item, quæ ad externam internamque hominis fabricam pertinerent. Quantum etenim

etenim propriæ quædam gentium corporis conformationes data terrarum loca reſpiciant, cujuſmodi præter notiſſimas in Æthiopibus, &c. nuperrimæ extant Hunteri de craniis diverſarum gentium obſervationes: minima tamen iſta fere ſunt, ſi quando cum animalium, canum, equorum, pecudum, &c. differentiis, quas finitimæ regiones etiam efferunt, comparentur

11. Sive etenim propria quædam humanæ vitæ virtus climati conſentaneas corporis mutationes excludat, ſive quod vero eſſe ſimilius judico, quod ſtatæ perpetuo motuum proportiones, defectum unius alterius additamento ſupplente, maneant, ſtat idem perpetuo ubicumque homo, et quod dixi, conſimili ubique caloris gradu contemperatus, in eandem perpetuo internorum externorumque motuum ſummam ejus vitam cadere, facile monſtrat. Quare, ſi quid propter frigoris vim compactiora Septentrionalium ſolida, pluſquam in Meridionalibus pollere creduntur, videndum eſt, annon oppoſita ratione denſiora ſimiliter, minuſque propterea ad circuendum comparata eorum ſint fluida, ut inde, quæ iſtorum putatur expeditior circuitus via, vix quidquam in vero fundetur. Conſimili ratione, quod laxius in Meridionalibus cohæreant ſolida fibrarum elementa, actuoſum quid et vegetum magis eorum vaſa permeat, et mobiliores univerſim humores habent: conferente in id eorum nutrimenti natura: nempe quod torrentes ſole plagæ aromaticas undique et ſpirituoſas plantas ferant: cujuſmodi principiis

principiis eorum corpora permeantibus, animum perinde et vires, pariter atque eorum cordi irritamentum addi veroſimile eſt. Quod contraria ratione in Borealibus ſit, qui pinguiores cibos, piſciumque olea affatim ingurgitant.

12. Propter quæ puto flagitioſa ſimiliter utrobique morborum genera eadem incurrere, oppoſita licet ratione. Sic variolæ plurimos utrobique lætho dant, in arcticis quidem terris, quod propter nimiam fluidorum craſſitiem fere erumpere nequeant, et erumpentes etiam peſſimi ſint et confluentes, adjuvante calidiſſimo ejus gentis in ſubterraneis cellis regimine: quod ſingulariter Laponum eſſe fertur: in ardentibus autem ſole locis, ob eruptionis vehementiam. Scimus etiam utrimque ſimiliter vinoſa quæque[10] et fortiter inebriantia, maxime in deliciis eſſe, vixque in eorum uſu, pariter atque Tabacci fumo, eos modum ſervare, quod Groenlandi ſimiliter et

[10] Magnum profecto ſub ardente ſole ab incitata copioſiore perſpiratione beneficium, ut non aliter immanes morbos et ſubitam aliquando mortem ii effugiant, qui torrentes æſtu campos colunt, et qui venationibus ſub ſole intemperanter indulgent: ad quod ſpirituoſiores liquores proſunt. Quod obſervationis genus inter cæteros iteravit Francklinus in camporum apud Americanos, et ſervitia præſertim, cultu. Huc pertinent ſimiliter, quæ, de opii uſu apud Ægyptios, Perſas, et Arabes nullo non die intermiſſo, Proſper Alpinus et Chriſt. Acoſta teſtantur. Propterea opii defectum, ſi quando habent, vino ſupplent, quod ideo Mahomæ lege iis vetitum fuiſſe credibile eſt, ut iis perdite natura ſua in id genus liquores raptis, frequentiſſima propterea eorum ebrietatis cauſſa

et Æthiopes faciunt, utque arbitror, eapropter utrique, quod copioſiore exinde impetrata perſpiratione nimium, quo torrentur, fervorem compeſcant. Neque enim interiore æſtu calidiſſimarum regionum incolæ ſoli vexantur, ſed et hi plurimum, quos adurit penetrabile frigus: quæ ratio eſt, cur facile concitatis animis iſti ſæpiſſime ebriorum ſint ſimiles, mutabiles, iracundi, audaces, nempe quod durata frigore eorum cute, difficilis ſit, interni caloris, cum humido perſpirabili vaporatio: exindeque in ſpirituoſa et aromatica, ad eam incitandam, proprio Naturæ conſilio feruntur.

13. Cujuſmodi populorum utrinque rationibus, quaſi ex adverſo in unum conjurantibus, conſimilis motuum proportio, in idemque vita reſultat: quod utrobique captæ de diurnis corporis evacuationibus, obſervationes fere etiam ſimiliter arguunt. Tametſi etenim, quæ de inſen-

cauſſa indicta lege ſummoveretur. Eadem fere, et intenſiſſima ejus generis ſunt Borealium deſideria. Quantum vero iſti oleis intus utuntur, tantum peruſtæ ſole gentes ea extus adhibent, hiſque ſibi corpus perfundunt, et undique impinguant, ut a longe etiam Hottentoti graveolentia nares feriat: quod eapropter veroſimiliter fit, ut quam ſummam fortaſſis habent cutis raritatem minuant, fibrarumque propterea robur adaugeant: ob quam ſimiliter cauſſam peruncti Athletæ in ſcenam prodibant. Fertur etiam Macaſſeros, vix natos infantes quotidie oleo aqua commixto oblinire. Quamquam credibile etiam eſt, ejuſmodi conſuetudinem eapropter apud eas gentes invaluiſſe, ut venenatis, quibus abundant, inſectorum morſibus compactiore ejuſmodi cutis glutine validius obſiſterent

4 ſibili

ſibili Italorum perſpiratione monuit Sanctorius, non pari ſucceſſu in Gallia, Hollandia, aut Anglia, Hibernia, et Carolina obtineant, quod Dodardi, et Morin, Gorteri, Keilii, et Homii, Robinſonii, et Liningii ea in re ſuſcepta tentamina ſubjungunt: eſt namque, ubi ſenſibiles evacuationes inſenſibilem cutis evaporationem ſuperent, veluti in Anglia, eſtque ubi res oppoſita ratione conſtent, veluti in Italia: conſimilis tamen utrobique intra diem jactura fit, eademque motuum in vita perennitas manet.

14. Ab iſta tamen, diverſimode contemperata, in remotis regione gentibus, ejuſmodi motuum intus et extus in Vita ſerie, inde proprii quidam locales Morbi naſcuntur, in quibus non medicamentorum genus idem, ubique compare eſt ſucceſſu tentandum. Quare ſapienter in Medicina dictum illud Baglivii laudatur, ſe Romæ ſcribentem neque pro omnibus pariter gentibus ſcribere, neque eandem omnibus medendi rationem imperare [11]: tametſi eum, talia ſcribentem, ſe juveniliter nimis geſſiſſe, ſunt qui judicent; ſed injuria: multo enim ille æſtimabilior fuit, qui neminem inconſulto loco, in quo medicinam faceret, ex ſua medendi ratione proficere vellet, quam reliqui, qui ſingulis morbis ſua fere remedia ſubjungentes, medicinam uni-

[11] *Il nous paroit cependant ſe ſentir encore trop du jeune homme lorſque il nous donne les details des Methodes, qui peuvent etre utiles, ou nuiſibles au climat de Rome.* Zimmerm. *Des Prej. contre l'Erudition.*

verſo

verſo orbi, ut putant, profuturam evulgant. Quare nec lautior opiatorum uſus, qui Sydhenamio complacuit, neque largiores Emeticorum doſes, quibus Boerhaavius utebatur, nec cætera denique quæ nonnullarum Nationum ſunt propria, utiliter ubique renovantur, multoſque ſui plane conſilii pœnituiſſe vidimus, quod advenam Medicinam, indigenæ ſubſtituiſſent. Quamquam ſunt et medicamenta alia, quorum compar ubique locorum effectus eſt, notiſſimo Peruviani corticis exemplo: videndumque eſt inſuper fortaſſe, ne in ſumma ubique extremorum affinitate, quam alibi de Mulierum menſibus, Naturæ congruentiam memoravimus, multa ſimiliter ejus generis ad medendi rationem pertineant. Certe, quod hujus fere loci eſt, oppoſitæ etiam hominum ætates infantia videlicet et ſenectus plurimo morborum inter ſe analogiſmo junguntur, multaque conſimilia in medendi ratione poſtulant: quod alibi a nobis dicendum eſt.

15. Poſt quæ vix certe ii audiendi ſunt, qui quod præſtantiſſimum in Septemtrionalibus Naturam eſſe putent, eam propterea in Meridialibus mundi plagis elangueſcere exiſtimant. Ergo quod Elephas et Rhinoceros, immenſa illa animatæ materiei prodigia, item, et vaſtiſſimis circumfulta ramis, ingentiſſimæ molis adanſonia Arbos fere calidiſſimarum regionum ſint, mirari profecto ſubeſt, cur quæ in brutorum et vegetabilium ortu ditiſſima, et fere luxurioſa rerum Parens, ea

imprimis

imprimis loca ornaverit, omnem in parvo operam in procreando homine contraxerit, nempe quod noverca, Catones alibi, ibi ſervum hominum pecus in lucem emmiſerit. At vero, cum ante omnia mundi loca, quæ calidiora ſunt, adque orientem vergunt, vitam ſumpſiſſe videantur, hiſque maxime regionibus invidioſiſſima virtute homines vixerint, ea etiam poſt longam et ſplendidiſſimam diem, qualem vix ultra, ullam Septemtrionales videre poſſe credibile eſt, tandem occaſus operuit. Flagitioſi etenim Homines quibus profecto non debile cor pulſavit, ſed contra pulſavit fortaſſe nimium, reliquorum ibidem degentium, et jure civitatis conſociatorum, animam diriſſimo legum imperio evellerunt: hique in lapidea ſimulacra converſi jus hominum omne amiſerunt. Nec profecto, quam in calidarum regionum incolis Naturæ vitioſitatem, et zelotypiam plurimi damnant, eæ adeo calidioris ſunt climatis, ut non etiam apud arcticas gentes conſimili fere [12] obtineant exemplo. Nempe quod omnes homines ſimiliter ad omnia nati, plantarum inſtar, cultori pareant ſuo, ut propterea barbarorum more inſtitutum aliquem, ſub temperato quantum vis cœlo, venatuque et bello vitam traducere ſolitum, eum barbarorum quemvis æquaturum vix dubium ſit; et contra, ſi Sep-

[12] Confer quæ de incredibili Laponum zelotypia nuperæ extant hiſtoriæ, ut meræ ſint fabulæ, quæ de ſpontanea fœminarum ſuarum oblatione advenas erga, olim prodita ſunt. *Mel. Intereſſ. Tom.* II.

temtrionalem

temtrionalem artibus erudiveris, cultarumque gentium exempla eum pone ſequi juſſeris, jamque amœnos is induet mores, et cum cultiſſimo quovis homine animi lenitate certabit. Quantum etenim cætera, quæ in mundo ſunt, neceſſitas cogat, ſola tamen voluntas, tametſi ſæpe nimium aliena, homines, quidquid ſunt, efformat.

16. Quam bene Lycurgus, qui eodem partu genitos canes, cum diverſimode educaviſſet, eos populo exhibuit, eorumque alter eſcam, alter eam indignatus leporem inſectabatur. Quæ fere ſunt cauſſæ, cur in imbelles olim impavidi degeneraverint, et infandi jamdiu homines nupera nunc tandem ætate heroes facti ſunt: quod eorum animis calcar, neceſſitas quidem primum, et ſanctiſſimus ſuæ gentis et Patriæ amor, moxque condignæ laudes et præmia addidiſſent. Cujuſmodi a præclaris ingeniis exagitata ante nos argumenta non eſt, cur noſtra denuo opera invenuſtius prodeant: neque de ægrotantium et ſanorum Vitæ periodis ſcribenti mihi neceſſe puto in fere conſimiles earum, de quibus ſcribimus, periodorum in Gentibus, et Imperiis, ſtatos et ineluctabiles circuitus animo advertere.

DE

VITALIBUS PERIODIS

ÆGROT. ET SAN.

SEU

Elem. Dynamicæ Animalis.

LIB. II. PARS II.

LIB. II. PARS II.

DE VITALIUM PERIODORUM IN MORBIS ET SANITATE UNIVERSALIBUS CAUSSIS ET PROPRIIS.

CAP. I.

De Vitalium Periodorum in Ægrotantibus et Sanis, cum Solari Luce, ejuſque Defectu, Diurno videlicet et Nocturno Tempore, Conſenſu.

1. VIDIMUS eam eſſe Vitæ Periodorum in homine conſtantiam, ut eæ perpetuis circuitibus ſeſe invicem exciperent, magnaque motuum, qui ad Vitam pertinent pars, certa haberet initia, durationum intervalla, interitus item, et reditus. Tametſi porro eorum aliqui non aliunde magis, quam a voluntate proficiſcantur, quæ poſtquam diu perſeveraverit, conſuetudinis vim poſtremum affert; alii tamen omnino alie-

nam a voluntate cauſſam habent, tantaque ſimul cum cæteris, unde reliqua in Mundo reguntur, cauſſis, periodorum communitate junguntur, ut quærenda in his maxime illorum origo eſſe videatur. Rurſus etiam in iis vitalium motuum converſionibus, quæ a libero hominum delectu pendent, videndum eſt, an non ſimiliter earum aliquæ propter mechanicæ cujuſpiam cauſſæ concurſionem fiant, ſive quod iſta hominum voluntatem poſt ſe trahat, ſive quod ea potius amice cum hominum voluntate conjuret.

2. Præterea cum plurimi Morborum circuitus, certa habeant intra diem, et fere ſibi propria, acceſſionum, et reverſionum tempora, cujuſmodi exemplo ſunt intermittentes febres, podagricorum item, et aſthmaticorum inſultus, aliorumque inſuper morborum, qui diuturnis, et repetitis paroxiſmis conſtant, ſequitur ut in magna ejuſmodi periodorum univerſitate, univerſalem ſimiliter cauſſam, ſi quidem poſſibile eſt, inveniamus, quæ et ſingulis pariter hominibus competat, neque ab intercedenti diverſiſſimo ægritudinum principio, et a vario decumbentium regimine mutetur.

3. Antiquiſſimum profecto in Medicina obſervationum genus, quodque, ſeu ab Hippocrate profectum, ſive, quod veroſimile eſt, jamque ante Hippocratem in Medicina uſurpatum, nulla umquam ætate interiit. Quamvis etenim multi, et plane plurimi inter Medicos, qui multis retro

ſæculis

ſæculis vixerunt, turpiter in Artis dedecus luſerint, et in nugacitatem omnino, eorum ſermone degeneraverint, quippe qui ea quæ ad rem minime pertinebant, commemoraverint, ſeptemque Pleiades, et utrimque Urſam ſeptiſtellam, Thebarumque inſuper ſeptiportarum, ſeptemque Nili oſtiorum meminerint, ut ea cum ſeptimæ diei circuitibus, et judiciis conferrent; quos omnes ſalſe perſtringit Galenus iis libris, quos de Diebus Decretoriis confecit, quantum, inquam, ii et rebus, et judicio erraverint: tanto nihilominus hominis cum circumpoſito cæterarum rerum ordine conſenſu extante, non in inani verum quæſiviſſe videntur alii, vitalium motuum in utraque valetudine regularitates, cum ſtatis illarum extra hominem periodis conferentes.

4. Quare cum ditiſſimum effectuum Principium, inter omnia quibuſcum vivimus, et connutrimur, ii Solis lucem, et ignem univerſim putaviſſent, inde gentium ſapientiſſima olim habita ſuos ſibi ab Igne et Sole Deos ſumpſit, eoſque imprimis, quorum inventum Medicinam exiſtimabat, veluti Orum et Apollinem, tenuitque ab iis vitalem quemdam Spiritum late in omnem mundum manare, et cuncta complecti: unde notiſſimum illud:

Principio cœlum et terram, campoſque liquentes,
Lucentemque globum Lunæ, Titaniaque aſtra
Spiritus intus alit; totamque infuſa per artus
Mens agitat molem, et magno ſe corpore miſcet.

Huc veroſimiliter facit quidquid per *το ενορμουν*, *impetum faciens*, expreſſit Hippocrates, in Heracliteam ſententiam propenſus, cunctarum cum Heraclito, rerum originem ad ignem referens: quod alibi diximus.

5. Neque deſſuerunt, qui propius ad diurnas Vitæ mutationes reſpicientes, matutinum, meridianum, veſpertinum, nocturnumque tempus, veri, æſtati, autumno, et hiemi compararent, variumque exinde vitalis facultatis tenorem, et modum, cum morborum acceſſionibus, et exacerbationibus conferrent: quæ fuiſſe Hippocratis [1], Antilli, et Celſi ſententia creditur.

6. Quæ mox pertractaturos ante monuiſſe prodeſt, univerſale iſtud, quod quærimus, morborum cum diei intervallis, conſpirationis principium, ita quidem ſumi oportere, ut nec ſtatas accuratiſſime diei horas diurnis morborum converſionibus præponere poſſibile ſit, neque etiam ſit credibile mathematico quodam, quod dicitur, conſenſu, iſta ſeſe invicem complecti. Conſimiles namque Mathematicorum rationes perpetuo in Medicina amputare neceſſe eſt: quantum etenim ſive ea quæ remotiſſima, et fere a Sole ſunt, ſive quæ propius nobis circumponuntur, vim erga nos exerant, plus adhuc poteſtatis in nobis, et imperii, ea quibus undique comprehendimur,

[1] Conf. Trill. *De Veſp. Morb. Exacerbat.*

habent,

habent, pluſque adhuc externus in internum hominem, internuſque in externum, quam diei, noctiſque, et tempeſtatum anni converſiones valent.

7. Verum enim vero, cum ſtella diei nuntia, cœlo nedum illuſtrato, late diffuſibilem ſtimulum, terræque, aeriſque campos replere, complura monſtrant, idque imprimis, quod magna animalium pars multa undique nocte conſopita, et pene exanimata, fere animam iterum cum veniente die recipiat. Sive etenim puriori ob Solis a longe adventum facto aere, ſive ex oxigino aeris elemento undique in Solis occurſum conſpirante, ſive quod a lucis adventu, ſuam dephlogiſticus aer elaſticitatem recuperet, vix dubitabilia certe antelucani ſtimuli argumenta undique extant. Sic plantarum folia, noctu non contracta ſolum, ſed in propriam dormientium formam diſpoſita in ſumma aurora rurſus aperiuntur[a], luciſque amiciſſimæ fere in Solis occurſum ante rapiuntur, ſive calidarii, in quo proſtant, feneſtræ patuerint, ſive non; obſervatumque eſt etiam diluculi tempus earum fœcundationi, et germinationi præ cæteris opportunum eſſe, et per eas horas ſpermatica illarum organa, vere maxime, incaleſcere: nempe, quod animato verſu dixerat Lucretius, quod nunc reſerata vigeat *genitabilis aura Favoni:* exindeque,

[a] Conf. Linne. *Amæn. Acad. Somnus Plantarum.*

——Per maria ac montes, fluvioſque rapaces,
Frondiferaſque domos avium, campoſque virentes,
Omnibus incutiens blandum per pectora amorem
Eff*icit*, ut cupide generatim ſæcla propagent.

Ad quas genitabiles matutinas auras pertinent etiam veroſimiliter venerei in homine ſtimuli, ſub matutina luce frequentiſſimi: certe ea plerumque hora a laſcivienti ſomno[3] pollutiones incidunt: cujuſmodi manifeſta magis exempla in iis ſunt, quos gonorrhœa vexat: iis etenim antelucanæ horæ acerbiſſimæ eſſe ſolent.

8. Sed morborum, quaſi proprio quodam jure, ſummo mane invadentium exempla vix multa deſiderantur. Sic primi podagræ inſultus, media elapſa nocte, hora ut plurimum ſecunda aut tertia, verno tempore, quæ prope diluculum reſpicit, primum corripere ſolent[4]: aſthmatis etiam paroxiſmi idem fere ac podagra tempus habent, et per æſtatem, ſecunda poſt mediam noctem hora graviſſimi memorantur[5]: arthritici ſimiliter

[3] *Vix enim alio tempore quam matutino, et ſub alio corporis decubitu quam ſupino, pollutiones occurrunt.* Hamberg. Phiſ. Med. *cap.* xiv. Eas tamen ab urinariæ veſicæ lotio turgentis, diſtenſione, et veſicularum ſeminalium compreſſione, vir ingenioſiſſimus repetit: quod quidem cauſſæ loco eſſe aliquando vix dubium eſt: ſed et abſque ejus interventu fieri ſimiliter ſuadent, quæ ſupra nominavimus, plantarum fere conſimilia phænomena.

[4] Conf. Sydh. *De Podagr.*

[5] Conf. Floyer. *Treat. of the Aſthma.*

primo mane evigilantes, veluti ſaltu articulorum toti incitantur, quod ſcripſit Cæl. Aurelianus. Præterea phtiſicorum ſudores circa pectus præprimis, et caput, adventum diei proxime reſpiciunt: iiſque acerbior ſub diem tuſſis incurrit, hiſque ſæpe horis ſputa ſanguineis ſtriis immixta reddunt. Hæmorrhagiæ etiam, eam ſæpe diei partem occupant; eorum imprimis, quorum exquiſitus eſt ſenſus, quoſque morbi acerbitas, et diuturnitas, aptiores ad irritandum effecit.

9. Quorum quidem magnam partem, abſque lucis illuſtratione, quam ea antevertere ſolent, evenire intelligo, utque apparet, a ſtimulo tenuioris, et purioris aeris matutini. Certe cum dephlogiſticus aer, ante alias aeris ſpecies, potentiſſimum muſculis irritamentum inferat, immiſſumque in eo cor rurſus, et diu, ad pulſandum concitetur, cumque dephlogiſtici aeris, et lucis tanta ſimul affinitas interſit, ut nulla luminis illuſtratio abſque ejus concurſu eveniat, credibile eſt ab ejus abundantiore ſub diem, in communi atmoſpherico, copia, univerſum Vitæ excitamentum inferri. Quæ ſimiliter cum *acidificante*, ſeu oxigina ejus, quam nuperiores Phiſici appellant, qualitate faciunt: tametſi enim proprie et in ſeipſo, id genus aeris, acidum dici nequeat, acidum tamen efformat, quo ſemel idoneæ baſi conſociatur. Annon huc ſimiliter gallicinia, et garrulas avium pene univerſarum voces longas, quaſi Auroræ moras incuſantes, transferas?

10. Profecto

10. Profecto veroſimile eſt communem aerem multa procedente nocte, et ſub diem, potiſſimum defæcari. Ejus nimirum pars, quam fixam Chimici vocant, cæteris aeris portionibus gravior, per noctem in terram aqueis vaporibus commixta depluit, iis potiſſimum in locis, quorum uberior et ditior eſt vegetatio: iterumque aquæ conjuncta et debite extenuata in alibilem fortaſſis plantarum ſuccum tranſit: exindeque nocturnus decubitus iis in locis, ſub dio malus. Contra vero phlogiſtici, et inflammabiles halitus utpote leviſſimi ſurſum, in ſupernam aeris regionem feruntur, pluvias deinceps et meteoras dephlogiſtici aeris, et electricitatis interventu effecturi: quare qui medios atmoſphæræ tractus, ſub multa jamque nocte, aer occupat, modo peculiares circumſtantes cauſſæ haudquaquam officiant, purior efficitur et deffæcatior. Quantum etenim nocturna vegetabilium perſpiratio, mephiticum, et læthiferum, uti creditur, aerem [6] proferat, multa tamen undique depluens humida nox, corruptos halitus rurſus in terram regerit, iique ne ſuperiorem aerem inficiant, impedimento eſt. Quamquam credibile eſt etiam vegetabilium perſpirationem per noctem, ſimiliter atque animalium, minui, cujuſmodi ab utrorumque ſomno cauſſam, paucis poſt interjectis tractabimus. Præterea animalium quoque halitus, unde plurima in aere

[6] *L'Evaporation nocturne des Plantes eſt le poiſon plus active, qui exiſte.* Inghen. Hou. *Lettre a Mr.* Molitor.

diurno

diurno tempore mephitis, magnam partem cavernis aut nidis per noctem conſepultorum, hominumque, quos nox in cubilibus premit, halituoſa principia, minus quam die, in communem atmoſpheræ aerem, nocte univerſim permeant. Poſt quæ, facile dabimus leviſſimum natura ſua matutinum tempus eſſe, quod Celſus [7] dixerat.

11. Matutini, etiam quod vocant, frigoris tempus, parumper ante Solis exortum, conſideraviſſe intereſt, quod ex commota per id tempus animalium, et vegetabilium, nocturno ſomno, et torpore excuſſo, perſpiratione, propter matutini aeris excitamentum, aliaſque quas uberius cauſſas infra ſignificabimus, item et ex vento in Solis occurſum incitato, effici veroſimile eſt. Profecto ad auctam vegetabilium eo tempore perſpirationem matutinus ros pertinet, quo ſæpe in animalium corpus inter veſcendum reſumpto, acerbiſſimi ventris dolores, et ſpaſmi iis fiunt: apparet namque ros vapor aqueus tenuiſſimus, plurimo ſpiritali principio, et forte oxigino aere imbutus. Corpora vero, quo plus perſpiraverint, ſimulque ventilationem ſuſtinuerint, plus etiam calorificæ materiei ammittunt, et perfrigerationem patiuntur: quæ frigoris ratio eadem in montium ſummitatibus conſtare creditur. Puriore namque montano aere, cujus generis matutinum eſſe ſuſpicamur, copioſiorem perſpiratio-

[7] *De Med. Lib.* III. *cap.* v.

nem

nem incitante, in plurima circum undique ventorum libertate, magna frigoris vis exoritur, tametſi altius thermometri liquor conſcenderit, cujus in ditiore eorum locorum electricitate cauſſam fundari multi judicant. Matutinum propterea tempus, per hiemem ſummam frigoris vim ſæpe conjunctam habet.

12. Sed cum aucta matutino tempore perſpiratione, abſorptio ſimiliter intenditur, propter auctam univerſim Limphaticorum irritabilitatem. Quare de ponderoſiore aliquando, ſummo mane hominum corpore, præclara extant teſtimonia, exindeque antiquiſſima in Medicina conſuetudo fortaſſis conſtitit, ut herbarum ſucci, cæteraque, uti nominantur, ſanguinem depurantia decocta, valde diluculo ægrotantibus darentur, quod celerius per id tempus in ſanguinem tranſire, pluſque prodeſſe obſervata fuiſſent. Scimus etiam mercuriales inunctiones mane inſtitutas, multorum luem ſanaviſſe, quos veſpertinæ aut nocturnæ[8] vix aliquid adjuverant. Annon ergo ab aucta abſorptione Humorales Morbi multi, Arthritis, &c. matutinum ſæpe tempus infeſtant, ſimiliter atque veſpertinum, oppoſita quamvis ratione: quod infra dicendum eſt.

13 At vero exoriente Sole lucidus jamque aer novas exſtimulandi vires acquirit, et ſive ignea,

[8] Cruikſhank, *Rem. on the Abſorp.*

quam

quam complectebatur, materies, in paralleliſmum, et ſui generis motum concitata, ſive manantia Sole effluvia, animalium undique, et vegetabilium texturam permeant. Quare ſuos jamque dephlogiſticos halitus Plantæ emmittunt, quamquam non omnes ſimul ejuſmodi perfungi officio incipiant, cum neque omnes ſimul lux occupet, neque omnes eodem ſimul tempore nocturno ſopore excutiantur: tum vero animalia vitales copioſius auras ex aere atrahunt, calorifque materie, in puriore, quem hauriunt aere, uberius extante, pulmonis exinde actio intenditur, fitque concitatior reſpiratio. Quod excitamenti genus ad cætera ſimiliter Vitæ organa tranſit, eaque, ſeu luce exſtimulata, ſive commoto interno Vitæ igne incitata, in diurnam motuum activitatem cientur, fibrarumque pro interni externique ſtimuli augmento, increſcente tono, ad ſua quæque munera, debito impetu ſollicitantur. Expedite propterea vitales motus a centro ad periphæriam, et ordinate exeruntur, Vitæque æquilibrium internas, externaſque inter corporis partes reſtituitur. Propter quæ alacris ille vigoris ſenſus, quo late perfundimur, exorto Sole, ut mens etiam feliciſſimarum cogitationum dives fiat, plurimumque ad Sapientiam proficiat. Quare rite Therapeutes, Philonis teſtimonio, ſtudia ſua maxime per diem excolentes, omnem veſcendo animo impendebant, ſola lucis claritate dignum Sapientiæ ſtudium exiſtimantes.

14. Vix

14. Vix igitur mirum, ſi concitata ſub id tempus ſolidorum vi, ſtimuloque in univerſam Vitam penetrabili, morbi ſimiliter fere cuncti, in quibus exquiſita Vitæ actio, aut alicubi, aut univerſim prævalet, inflammatorii videlicet proprie ſic dicti, plerumque ad lucis exortum acceleratas perpetuo paroxiſmorum acceſſiones patiantur, et maxima ægrotantium pars, quos acutus inflammationis terminus jugulat, matutino ſæpiſſime tempore intereat.

15. Quorum conſimilis ſæpe eorum Periodus eſt, qui tabeſcentes, et diuturna invaletudine fracti, ad externa quæque promptiſſimo abundant ſenſu; quod ſupra diximus: iſtis namque exoriens ſolis lux, acceſſionum tempora celerius movet. Exinde Purulentorum, Tabidorum, Aſthmaticorum, Hidropicorum, quod jamque diximus, matutina tempora ſæpe mala. Exemplum etiam aliquando habui in quartana febre laborantibus: eos ſiquidem primæ febrium acceſſiones veſpere corripiebant: poſtremis vero temporibus, poſtquam eos pluries morbus deſeruiſſet, et denuo recruduiſſet, tandem tenaciſſima morbi ſævitie extenuati, matutino tempore acceſſiones patiebantur.

16. Hujus ſimiliter loci eſt, quam non ſemel verificavi obſervatio, carcinomata videlicet, et cancros, et mala ulcera, claro perſtante die, eo intenſius rubere et exaſperari, et ſanguinolenta fieri: contra quam ea, quæ mitioris naturæ ſunt, nec

nec pravi aliquid in ſe habent: iſta ſiquidem plurimum ſub dierum ſerenitate proficere ſolent, Phlegmones ſimiliter, et prima gangrænæ tempora, a luce contrarietatem patiuntur.

17. Diurnam quoque Solis illuſtrationem ſæpe adæquate adeo Hemicrania comitatur, ut eo exoriente invadat, et occiduo evaneſcat: contra quam nocturna, quæ conſimili circuitu noctem totam perſeverat. Eaque morbi conſtantia memoratur, ut ſub pulſante hora certiſſimos aliquando habuiſſe reditus viſus ſit. Quod genus ægrotantes, diuturna conſuetudine conſternatos, pulvis Valerianæ ſæpe ſanavit.

18. His vero acerbiſſimum meridianum tempus eſſe ſolet, tranſitque dolor per id tempus ad *ακμην*. Quare medius diei terminus diligenter medicis conſiderandus eſt, quod notabiles ſæpe morborum periodos et converſiones includat. Sub meridie ſiquidem vel una, aut altera a meridie hora ſolaris poteſtas in vigore eſt, proxime conſentientibus deſumptis a meteorologia obſervationibus. Sub his namque horis, ſi quidem peculiares non obſtent cauſſæ, aut minimus frigoris, aut ſummus caloris gradus, thermometro judice nuntiatur. Magneticarum quoque, quæ nominantur agitationum, *maximum*, meridianum tempus vel prorſus reſpicit, vel [9] proxime con-

[9] Conf. Van Swind. *Diſſert. ſur les Mouv. irregul. de l'Aiguille Aimantee.*

4 ſequitur,

ſequitur, nimboſique aeris procellæ ſub his ſæpiſſime horis invadunt, ut ſumma propterea electricitatis poteſtas, ejus proxime temporis eſſe videatur. Sed et ædificia, licet ſolidiſſimis cæmentis extructa abſque ullo ſæpe vento, cœlo ſudo et fervidiore, plerumque per meridiei horas repente corruunt: quæ ingenioſiſſima Boerhaavii obſervatio eſt [10].

19. Vix igitur mirum, ſi poſtremas morientium lamentationes ſæpe id tempus excipiat, vel ſi deterrimæ eo proxime vergente morborum converſiones accidant. Ejus certe vis in morbis proxime cum mediæ noctis tempore conferri meretur: de qua inferius.

20. Neque ommittenda quotidiana, meridianæ conſuetudinis vis eſt, prandii videlicet ſumendi hora: ab iſto namque, quod ſuperiore libro diximus, novus circuituum et ſecretionum ordo ſubſequentibus horis perpetuo movetur. Cujuſmodi conſuetudo longo annorum intervallo in ſingulos dies ſervata, jamque poſtremum vitalia organa ita diſponit, ut deficiente etiam ejus conſuetudinis cauſſa, vitalium nihilominus motuum accelerationes, et ſtimuli ad excretiones et ſecretiones, perpetim ſimiliter fiant, in morbis etiam, intermiſſo licet conſueto vitæ regimine, et inſtituto.

[10] *Art. Theor. Parſ. Alt. de Igne.*

21. Præ-

21. Præterea meridianum tempus, frequentiores qualubet alia diei particula, Tertianarum acceſſiones inferre, diligentiſſima eſt Cullenii obſervatio [11], eamque ſucceſſu verificari arbitror. Quamquam videndum eſt, quid inſuper ad id, pluſquam meridiei tempus, conferat proximus digeſtionis impetus. Maxima etiam acutorum morborum pars, pomeridianis horis invadit, expletoſque alimentis præ cæteris corripit. Quare et aquilonis flatus eo maxime tempore nocent, lateris dolores, et peſſimas diſtillationes movent, iis imprimis, qui gulæ intemperanter ſerviunt: eaque rarius jejunis accidunt [12].

22. Jam vero adveſperaſcente cœlo, quanta ſimul cum nocte vitæ tædia, morbiſque, et curis extenuatos mortales invadant, vix dicere opus eſt; ut credibile ſit, quod de antiquiſſima ejus nominis ſignificatione ſcribitur, a nocendo videlicet, noctem dictam fuiſſe. Præter enim mephiticos corruptoſque halitus, quos undique vegetabilia eo tempore emmittunt, quoſque univerſa telluris ſuperficies, nocte circumfuſa, ſimiliter for-

[11] *And that theſe paroxiſms are connected with that diurnal revolution, appears further from this, that though the intervals of paroxiſms are different in different caſes, yet the times of the acceſſion of paroxiſms are generally fixed to one time of the day: ſo that Quotidians come on in the morning, Tertians at noon, and Quartans in the afternoon. Pract. of Phyſ.* LVI.

[12] Conf. quæ ſuperius diximus, *Lib.* II. *cap.* ii.

taſſis dat, deeſt amicus ille Vitæ, quem ſupra nominavimus, lucis ſtimulus, qui in externas undique partes, animalium liquores concitans, progreſſivum eorum motum adjuvat, eoque plus obſtat, ne ii cellulari textu intercepti, et propterea lenteſcentes, vitalem, quam proprie habent, componentium mixturam, aliquam ſaltem partem, ammittant: nempe quod inteſtinus motus, mixti diſſolutionem provocans, in progreſſivi, quem noctu debilitatum ponimus, locum ſuccedat.

23. Ex quibus rite intelligitur, quid ſibi velit venoſa plethora, quam univerſim in animalibus, noctis tempore, Medicorum nonnulli incuſant. Cujuſmodi plethoræ non incurioſa ſimiliter extat in vegetabilibus obſervatio: compertum namque eſt adulta nocte potiſſimum, maturos fructus pediculis ſuis excidere: nempe quod eorum canaliculi fructum inter et plantam poſiti, humore nimis oppleantur, iique, cum vitalem quamdam tenacitatem, ſimul cum matureſcente fructu, quod animalium ſimiliter eſt, ammiſerint, propterea amplius diſtendi indociles poſtremum abrumpantur. Communiſſima etiam obſervatio eſt elangueſcere ſub nocte flores, foliaque ſeſe contrahere et complicare: ut propterea ſub nocte, et per ſomnum, faciem, formamque magnopere a diurna diverſam induant: quæ mutationum per nocte m genera, pleræque plantarum conſtantiſſime ſervare feruntur, pariter atque animalia, quorum pleraque ſomno ſeſe

ſeſe datura, particularem, ſibique proprium modum, et ſitum obſervant.

24. Uberiora nocturnæ plethoræ exempla in homine extant. Succulentior per noctem corporis habitus, rotundiorque viſus forma in iis potiſſimum, quorum lauta cellularis eſt, qualis adoleſcentularum eſſe ſolet: quare iis nox venuſtati opportuna eſt, quod formæ aſperitatem, ſi quam habent, ea minuat plurimum, iiſque regularem vultus rotunditatem tribuat: quare, ne quid viſæ noctu formæ illudant, cavendum eſt.

25. Ob quam ſimiliter confertiorem celluloſi textus, nocte quam die oppletionem, ſæpius per noctem Hæmorrhagias redire, eaſque potiſſimum in prima ſomni tempora cadere, judico. Iis ſiquidem prima blandiuſculi ſomni intervalla locum dare, ſæpe propria, et aliena etiam obſervatione monitus didici. Novi mulierem, quæ diuturno uteri profluvio, per ſomni tempora recrudeſcente, laborans, cum ad multam noctem vigilaſſet, eam præter morem longe diſtulit, in eamque recidit, ut primum eam ſomnus occupavit. Ipſe etiam cum periodica Hæmorrhagia tentarer, nocte præprimis revertente, vix unquam antequam ſomno corriperer, eam paſſus ſum, nempe cum placida cuncta circa me eſſent, nullaque in cubiculo, luminis illuſtratio extaret: cumque aliquando totam noctem ad mane uſque, legendo aut ſcribendo vigilaſſem, nullam per id tempus ſanguinis jacturam ſuſtinui. Vix etenim dubium

eſt arte comparatam nocte lucem, tametſi debiliter, aliquam tamen partem diurnæ defectum ſupplere, ſtimulumque univerſo humorum circuitui inferre, ut ea propter minus in laxiore alicubi, aut debilitato celluloſo textu, congerantur. Huc faciunt etiam, quæ non raro exemplo vidi, copioſa per noctem, ſcorbuticorum ore profluvia, item Hæmorrhoidum fluxus copioſiſſime per noctem irrumpentes. Annon etiam frequentiores per noctem, quam in die, cerebri Hæmorrhagiæ, unde ſubito læthales Apoplexiæ ? At quidem cum a novo lucis matutinæ ſtimulo, hujus generis morbos exaſperari ſupra dictum ſit, iſtud maxime eorum eſſe judico, quorum fere extrema aut in toto corpore, aut alicubi, debilitas eſt, ut propterea vix progreſſivus ſanguinis motus alicubi intendi queat, quin ſimul inordinatæ in maxime debilem partem fluxiones fiant. Quid porro ſomni tempora ad ea, quæ diximus, facile conferant, paucis poſt differam.

26. Quibus etiam ſeroſa colluvies morbo eſt, ii peſſime nocte mulctantur. Propterea, qui thoracis hidrope laborant, ſuffocationem et lamentabiles maxime paroxiſmos per id tempus patiuntur; neque decubitum in lecto ferunt, et erecta cervice ſpirare coguntur. Sæpe etiam ad feneſtras advolare jubentur, ut anhelitum liberiore aeris inſpiratione compeſcant : nempe, ut videtur, quod perdifficilis ab arteriis in venas, oppleta undique cellulari compreſſas, fiat ſanguinis tranſitus : et quod minore ſanguinis unda in cor veniente,

niente, minus propterea exſtimulatum elangueſcat, et moribundam vitam efficiat.

27. Quæ fere ratio cæterorum chronicorum morborum eſt, qui nocte, ſimiliter atque autumno, quocum eam Veteres comparaverant, gravius ſe habent: quam ob cauſſam articulorum dolores, ſcorbutica et venerea lues immiſerrime per noctem ægrotantes confodiunt [13].

28. Morbi ſimiliter, qui a ſeptico principio pendent, et in quibus, putreſcenti proxima, vitalis mixti diſſolutio intereſt, gaſtricæ febres, ſuppuratoriæ, contagioſæ, &c. quod iis nocturnum tempus damno ſit, adveſperaſcente die exacerbantur. Maxima propterea ejuſmodi ægrotantium pars, et gravius nocte periclitatur, adque ſuperos ſub multam avolat noctem. Sudores etiam, et diarrhœæ colliquativæ tabidorum, et purulentorum poſtremo morbi tempore, ſæpe per totam noctem recurſant. Quibus omnibus,

[13] In hac communiſſima veſpertina morborum exacerbatione rationem olim quæſiverat Trillerus, cur ſanati, plerumque veſpere, a Chriſto ægrotantes fuerint. Qua occaſione refutat Hammondum, qui propter ſaniorem veſpertinum aerem id factum fuiſſe judicavit; alioſque, qui putaverunt hoc ideo factum fuiſſe, quod cautum lege eſſet, ne quis Judeorum ante ſabathi finem ægrotantibus medicinam faceret: morborum namque periculoſorum cura diebus etiam Sabbaticis ſuſcipi poterat: quod præclare ex *Tract. Talmud. Avoda Sara, cap.* ii. arguitur. Conf. *Triller. De Veſpert. Morb. Curat. divino Chriſti Mirac. peracta.*

humidi ſimiliter dies, tenebricoſi, vixque Sole colluſtrati, inauſpicata, et ſunt periculi pleniſſima tempora.

29. Præterea magna nervoſarum, et malignantium febrium pars, propter quas carceribus compreſſi anticipatas ſæpe dant mortis pœnas, fere ad lucis, et dephlogiſtici aeris, qui luci perpetuo jungitur, privationem pertinent. Luridi etiam eorum vultus, triſteſque corporis habitus proxime cum plantarum leucophlegmatia, *etiolement*, comparabiles, perpetuam noctem, ſeu lucis inopiam ſequuntur.

30. Eſt et quodam puſtulæ mali moris genus, Epinictidem dixere, quæ oris labium potiſſimum occupans, ſub nocte acerbiſſime ſævit: eoque tempore, non raro exemplo, ægrotantes interficit. Cachecticos corripit, et quorum prava humorum conditio eſt, quique corrupto aere utuntur. Nocte etiam plerumque oritur, quod ſcripſit Celſus.

31. Conſimilem nocturnæ acerbitatis modum Exanthemata habent, Eriſipelata, aliaque ejus cenſus cutis vitia. Iis propterea diurnum tempus maximo ſolet eſſe beneficio: fortaſſis quod attenuata propter lucis vim perſpirabilis mephitis, liberiore cutis porta ruit.

32. Acrior certe univerſim, et urens ſub noctem calor, corporis exteriora tenet; quod nedum

ad

ad ægrotantium plerosque porrigitur, ſed ad multos etiam, cum in ſanitate verſantur. Annon igitur a nocte perſpirationis deffectus? nempe quod perſpirante et madida cute, facile caloris materies trans corpore ducitur, nullusque propterea in cute manet aucti caloris ſenſus: quod maxime diurno fit tempore: nocte non item.

33. Verum namque perſpirationis modus, plurimum a ſuperincumbentis Atmoſphæræ denſitate, aut levitate majori ducendus eſt, ut rariore et leviore circumſtante aere, ſimiliter plus corpora perſpirent: ſic in Pneumatica campana, quo rareſcit aer, quidquid perſpirabile in ea immiſſum eſt, plus vaporatur, pluſque aeriformis fluidi emmittit. Jam vero diurnum aerem cæteris paribus veſpertino, et magna etiam nocturni parte rariorem eſſe, vero eſt ſimillimum, ut odorantia etiam plerarumque plantarum principia cum die auferantur, conſimili utrimque, propter graviorem aerem, ratione.

34. Nocturnam conſimiliter corporis amiſſionem diurna minorem, illud inter cætera oſtendit, quod ſit noctu univerſim, quam die, inedia tollerabilior. Quare a prandio etiam copioſiore, non multis poſt horis, ſtomachus rurſus in cœnam comparatus eſt, contra vero, a cœna ad meridiem uſque, omnis commode perfertur ciborum abſtinentia, pluribus certe a leviore cœna ad prándium, quam a prandio ad cœnam horis interpoſitis. Quamquam iſtorum pleraque ſola con-

ſuetudine præfiniuntur. Verumtamen longiſſimi omnino ſomni, quales Laponum eſſe feruntur, nulla prorſus refectione adhibita, tollerantur. Nupera etiam extat Puellæ hiſtoria, quam alibi nominavimus, quæ cum in ſeptemdecim dormiret aliquando dies, vix aliquid tanto jejunio extenuata erat: neque enim ullas per id tempus evacuationes patiebatur, catamenia excipias, quæ per ſomnum, currente menſe, fluebant.

35. Nihilo tamen minus, a ſomno perſpirationem incitari, multi cum Sanctorio judicant, cæteriſque paribus dormientes [14] vigilantibus duplo magis perſpirare: ut infantes etiam, qui maximam diei partem dormiant, adultos perſpiratione vincant. His, cum contrarias rationes inveniſſent Gorterus, Keilius, et Dodartus, et inſigni quidem varietate, nempe quod dormientes vix dimidium, atque vigilantes, perſpirarent, tantam obſervationum differentiam componere ſategit Formeijus, in lautiore Italorum cœna rationem inveſtigans, cur Itali, Sanctorio judice, copioſiſſima per ſomnum perſpiratione diſtineantur.

36. Quod tametſi vero proximum eſſe queat, puto tamen, quidquid univerſim de auctiore per

[14] Similia apud Hippocratem extant in *Epid. Vigilans calidior externis partibus: dormiens vice verſa. Lib.* VI. *ſect.* iv. *Labor articulis et carnibus, cibus, ſomnus, viſceribus. Ibid. ſect.* v. Conſenſit cum Hippocrate Galenus, Conf. Seker. *Med. Stat.* et cum utriſque Boerhaavius.

ſomnum

omnum perſpiratione, multis ſcribitur, non minima obſervationum contrarietate premi. Certe paullo plenior ſomnus cutim denſat, et corpus implet: quam ob cauſſam, qui multum dormiunt, in obeſitatem poſtremum vergunt, et ſeſquipede propenſo aqualiculo, quod feſtiviſſime Perſius dixerat, tument; ii etiam artubus tardi, et impotentes ſæpe fiunt. Præterea ſola Solis, et lucis privatione, pinguiora corpora redduntur, quo communiſſimo artificio animalia, nonnulla ſaginantur: contra quam Soli, et luci expoſita tenuantur. Cæterum obſervatum eſt etiam, protractiore ſomno, corpora extenuari: quod Celſus[15] dixerat.

37. Conſimilis de ſomniculoſis, quod capitones fiant, obſervatio extat: ut a ſomno caput compati, comprimique cerebrum, veramque exinde mortis imaginem ſomnum eſſe, non nemo rite dixerit. Cujuſmodi malorum cohibita ſub primo ſomni tempore perſpiratio, et perſpirabilis materiei cerebrum verſus fluxio, multis incuſatur, neque admodum, quantum exiſtimo, injuria. Certe ſubita, et læthalis apoplexia, a ſuppreſſa, propter ingens frigus, perſpiratione, non raro conſtat exemplo: propiuſque compreſſum, mox ante ſomnum, cerebrum, ſeu potius cerebralium vaſorum, et ſinuum turgeſcentiam, monſtrat involuntaria palpebrarum per id tempus depreſſio,

[15] *De Med. Lib.* I. *cap.* iii.

ponde-

ponderiſque incommodi ſenſus, ut eas fere reſolutas, adque motum impotentes, necquidquam adhibito contra conatu poſſibile ſit ab invicem diducere et elevare: inde a ſomno, craſſioris lymphæ, et quaſi gummi ea in parte concretio, multiſque etiam lacrimatio involuntaria. Quorum tamen non omnia perpetuo ante ſomnum fiunt. Sæpe etenim abſque ulla prævia ſomni ſignificatione fere ad voluntatem obdormimus, adpreſſis antea invicem diligentiſſime palpebris, ne quæ exterius circumpoſita, animum diſtrahant: quod commodiſſime facimus ſomni hora conſueta, plurimumque fortaſſis, conſuetudine ſomnum juvante, ut fere certa etiam, in cubili poſitio, illico poſt ſomnum accerſat. Alii tamen perpetuo, in omni diei particula ad ſomnum paratiſſimi, volentes confeſtim dormiunt, neque aliquid propterea ſolito dormiendi tempore ad ſomnum proficiunt. Quos ipſos puto ita ſuum univerſim corpus componere, ut modum quidem neſcientes, ea tamen, quæ ſomnum in animali faciunt, procurent, comprimiturque fortaſſis etiam eorum cerebrum, breviore ſenſim, et cohibita ad voluntatem, pulmonari actione. Hac ſiquidem contractione reddita, mephiticum animale principium, quod exire debuiſſet, jamque ſenſim in interioribus turget[16], ex eoque oritur indebita humorum

[16] In ſomno puellæ hiſtericæ, quem deſcripſimus, inſolita capitis gravitas, diuturnum mox poſtea ſubſecuturum ſomnum nuntiabat, ventriculo, et abdomine ſenſim contractiore facto: tum vero a longiſſimo ſomno excitata, multum lacrimabat.

plenitudo.

plenitudo. Quæ ſimiliter Narcoticorum, et inebriantium ratio creditur, nempe quod rarefactus ab inde ſanguis, molle præprimis cerebrum diſtendat, ejuſque propterea et nervorum actionem, ea intemperanter uſurpata deſtruunt: quamquam credibile eſt etiam, ſua, qua abundant, inflammabilitate, ea cordis irritabilitatem primo quidem nimium provocare, tum mox poſtea fere ſtimuli nimietate laſſatam, ſedare. Sic veroſimile eſt, ſuccedaneam a compreſſo cerebro opticorum nervorum paralyſim, eos omni viſionis ſenſu privare, qui luce circumfuſi, apertis palpebris dormiunt: quod leporum inter animalia præcipue eſſe ferunt.

38. Nec minimam fortaſſis partem in compreſſo cerebro, meridianus nonnullorum a prandio ſomnus fundatur: quo tempore fortes apoplexiæ, et quod vidi, aliquando ictu mortales, fiunt. His quidem ſtomachi ſub digeſtione diſtenſionem, ſubtercurrenti ad inferiora ſanguini, impedimento eſſe, nonnulli inter Medicos exiſtimant, exindeque plus ſanguinis in ſuperiorem capitis partem contendere: quæ tamen non omni carent dubietate. Fortem quidem abdominis compreſſionem ſæpe ſomnum juvare, pervulgata in morbis monent exempla. At vix certe, mox a prandio, defectus ſpirituum animalium in maſſa ſanguinis, aut integra externarum ſenſationum privatio, quod utrumque præcipuam ſomni cauſſam multi volunt, facile allegari poteſt: quamquam compreſſo cerebro neceſſe ſimul ſit, nervorum poteſtatem omnem debilitari.

39. Vero

39. Vero tamen proximum eſt perſpirationem, mox a prandio, pariter atque ſub noctis inceſſu, minui; quare ab aſſumpto cibo univerſim extus intuſque caleſcimus, et fere Naturæ ductu optimo, loquaciores efficimur: loquacitate etenim crebrior fit pulmone expiratio, pluſque inflammabilis, et mephitici aeris emmittimus, ſive reſpirando, ſive concitato univerſim inter loquendum corpore: propter eaque a prandio ſomniculoſi, commode ſomnum loquacitate devitant: quod nonnullis manifeſto profuiſſe vidimus. A retenta enim poſt cibum paullo uberiore caloris materie, irrequies oritur, ab eaque, quod diximus, loquacitatis deſiderium plane multos tenet. Nec certe imminuta mox a paullo pleniore cibo perſpiratio, quod Sanctorii experimenta innuunt, irrequiem aut ſomnum arceſceret, niſi ſub minore humidi perſpirabilis copia, minor quoque materiei caloris vaporatio intereſſet: quod cutaneam dephlogiſticationem, pulmonari ſimilimam, nominamus.

40. Sub provectiore nihilominus nocte, et in fine ſomni perſpiratio intenditur, et lenis mador totum plerumque corpus occupat: conſimiliter atque aliquot ab aſſumpto cibo horis, ventriculi digeſtione proxime peracta. Præter enim leviſſimum natura ſua matutinum tempus, perſpirationi incitandæ peropportunum, credibile eſt quoque, cohibitam in corpore per noctem, aliquam ſaltem partem, caloris materiem, alia quidem per corpus condenſare, nempe quæ glutinis

3 tenacitatem

tenacitatem habent, et igne concreſcibilia ſunt, alia vero, aquea nempe, et ſeroſa, fluidiora efficere, ut propterea diluculo vergente, tenuiſſima, et facile perſpirabilia liquida, lymphaticorum circuitu vehantur. Cujuſmodi a nocte, et ſomno coctio, quem in modum eam Veteres dixerant, brevi poſt ab eo fugato, ſæpe alvum, mictumque ſollicitat; optimæque coctionis ſignum habetur, ſi quidem utrimque, quæ cocta ſint, rite primo mane fundantur. Sæpe etiam a primo ſomni excitamento, urinæ moventur, ab impreſſione frigidioris externi aeris: cujuſmodi ſimiliter eſt, frequens per id tempus pandiculatio, et oſcitatio. Neque poſtremam dormientium perſpirationi ſimbolam confert ſuper incumbentium ſtragulorum preſſio, jugiſque linteorum circa corpus affrictus: prætereaque aer, ſtragulis interjectus, aſſiduo dormientis calore rarefactus, plus adhuc animalem vaporem ſollicitat.

41. Neque prætermittenda pulſuum in nocte, inque dormientibus conditio eſt: ii namque quarta fere ictuum parte lenteſcere multorum [17] obſervatione, et judicio feruntur: tametſi ſub noctis initio multis accelerentur, vel a cibi irritamento

[17] *In puero octo annorum* 100, *in dormiente tantum* 89 *numeravi pulſus: in puero undecim annorum dormiente* 80, *in vigilante vero* 90: *et in adoleſcente quattuordecim annorum dormiente* 62, *in vigilante* 82 *uno minuto temporis primo obſervavi pulſus.* Hamberg. *Phiſiol.* MCCCLXVII. Intuta tamen omnino regula, quod a ſomniis intercurrentibus plures in dormiente, etiam quam in vigilante, pulſus aliquando incurrant.

proxime

proxime ſub his horis coctionem ſubeunte, vel a primo illo, quem diximus, cohibitæ propter noctem, cum perſpirabili vapore, materiei caloris in cor, et vaſa impetu. Certe nocturna Vita omnis, diurna languidior eſt, exindeque, quam ſupra memoravimus, aſperior per id tempus ſepticorum morborum exacerbatio, inteſtino humorum motu tantum aucto, quantum in progreſſivo jactura iis facta eſt.

42. Similiter dormientium plerorumque reſpiratio minor eſt, et rarior, tametſi altius attolli coſtæ videantur, ob difficiliorem et impeditum, propter corporis in dormiendo poſitum, diaphragmatis deſcenſum. Propterea interdiu plus, quam nocte pulmo laborat, quæ fortaſſis ratio eſt, cur nonnulli pulmone læſi, levius per noctem ſeſe habeant: quod in quadam fœmina vidi. Quare ſimiliter, quidquid nocte perſpiratur, pluſquam die, vitiatum et mephiticum eſt. Eſt etenim, quod mox antea diximus, cutis actio, ejus quæ pulmone exeritur, vicaria, et viciſſim: ut propterea obſtructa ſenum cute, fœtor oris ſuccedat, in adoleſcentibus e contra, ea perpetim madida, oris gratia et ſuavitas. Inde etiam matutino tempore, pulmo pituita infarctus, frequentes excreandi ictus concitat: ob eamque veroſimiliter cauſſam ſtertoroſa, et quaſi ronchizans dormientium nonnullorum reſpiratio [18] a muco circa laringem hærente.

43. Cæ-

[18] Inſenſibilis pene reſpiratio in dormiente puella, de qua ſupra:

43. Cæterum quidquid de diei, noctiſque ad Vitam præſtantia, aut contrarietate diximus, quamvis plurimorum eſſe hominum judicem, vix tamen in ſingulis verificatur. Alii namque, tametſi numero pauci, expeditius nocte, quam die vivunt, leviuſque nocturno ſe habent tempore, quam diurno, in quod multum dormiunt. In hac etenim, atque in rebus reliquis ad Vitam pertinentibus, omnis in conſuetudine poteſtas locatur.

44. Nihilo tamen minus eadem in omnibus ejuſmodi viciſſitudinum periodo extante, eademque fere conſtante horarum ſucceſſione, liquet, quantam uniformis actionum totidem in homine circuitus, Vitæ motuum regularitatem ſimul afferat. Sed omnium inſtar, id maxime in ſanis, et ægrotantibus conſideraviſſe intereſt, perpetuam videlicet, quæ bis omni evenit die, vitalium motuum converſionem, ut nempe interdiu a centro ad periphæriam, a corde videlicet ad extrema corporis, luce maxime juvante, expeditiſſima eorum concurſio fiat: contra vero nocte, a periphæria ad centrum fiat, quaſi retrograda motuum converſio: plurimumque propterea diurno tempore, progreſſivo motui dandum ſit, et contra ſub noctem, inteſtino. In ægrotantibus vero, quod et irregulari ſomno corripiantur, iique

ſupra: ſed reſpiratio fortis, amplior coſtarum elevatio, ſonitus a thorace profundus, et quaſi ſingultientis, mox poſtea excutiendum ſomnum præibant.

multis

multis Vitæ ſuæ conſuetudinibus deſint, periodorum, quas nominavimus, regularitas aliquid intercipitur: multam tamen ſupereſt adhuc partem: multaque in iis ad perpetuas diei noctiſque viciſſitudines referre neceſſe eſt, quæ minimum a proprio morbi principio pendent.

45. Rite igitur, cum magna adeo erga animalium Vitam, luci poteſtas conceſſa ſit, eos optimos Hippocrates locos dixit, quos late Sol colluſtrat; ſanumque eſt Celſi conſilium lucido habitare ædificio. Sic quoque deambulatio ſub divo, pluſque etiam in Sole, ſi caput patitur, quam in umbra, antiquiſſimo Medicinæ præcepto ſanitati utilis eſt: unctio itidem vel in ſole vel ad ignem, balneumque in conclavi et alto, et lucido, et ſpatioſo.

46. Neque minora, quam in integra, conſtant in valetudine adverſa, lucis beneficia, quæ remotiſſima jamdiu Antiquitas vidit. Præter enim uſurpatum olim Methodicis conſilium, ut ii luce, et jejunio utiliter ægros fatigantes, morbum ea ſimul ratione extenuarent, nil etiam peræque, atque lux invalidos aliquando reficit: ut ea latis et amplis feneſtris in cubile admiſſa, quaſi ſumpto cardiaco, actutum reſurgant, fereque cum ea univerſo corpore Vitam haurire videantur. Quorum in lucis ſtimulo, cauſſam includi veroſimile eſt.

47. Frictiones

47. Frictiones etiam ad Solem, interpoſitis oleis, non mediocrem reſolvendo et diſcutiendo, quem in modum ſcribitur, utilitatem præſtant. Oleorum ſiquidem, amiciſſima lux creditur, proptereaque unctuoſa, et ſulphurea, duplo vel triplo magis eam refringere, quam reliqua corpora *terreſtria* et *macilenta*[19] conſimilis denſitatis. Quare ab unguine cutaneo, ſolari luce interpoſita, verum oleum, plurima quaſi carbonoſa parte, quæ mephiticos perſpirationis halitus ſequitur, commixtum, Nigritarum cute exſudare multi judicant[20]. Salutarem ſimiliter Solis in inveterata ulcera, circum glabra, actionem, repetita multorum tentamina monſtrant: iis etiam valide, admotum domeſtici ignis calorem ſuccurrere, ſuperioribus annis ſcriptum eſt. Extat et quædam hominum conditio, quibus Solis lux proprio quodam Naturæ ductu, vehementer placeat, quod eorum eſſe ſolet, qui frequenti exanthemate maculantur: hiſque eapropter Solem adjumento eſſe putandum eſt, quod lucis impetu

[19] Newton. *Opt. Lib.* II. *Prop.* x.

[20] Lucem certe ad ſalino-reginoſa plantarum principia conferre, vix dubitabile eſt, ut propterea quæ ſub lucis deffectu plantæ educantur, reſinoſi minus in ſe habeant: contra quam in plagis, quas perpetuus Solis æſtus ardet, in quibus reſinæ et vegetabilium olea abundantiſſime proveniunt. An non ergo depluens copioſa arboribus nonnullis reſina, ex oxigino principio, ſeu dephlogiſtico aere, quem ſplendente Sole plantæ emmittunt? Illius certe acceſſione, olea ceræ denſitatem, et naturam induunt: cujus generis multa egregie a Bertholeto primum excogitata laudantur,

in eorum cutem facto, unguen acre, copioſiore perſpiratione impetrata diluatur: multaque exinde pruritus et moleſtiæ cauſſa cute auferatur.

48. Sed amplior longe ſupereſt in vigoranda Vita lucis virtus, quæ maxime vegetabilium exemplo ſignificatur. Verum etenim, quæ procul a luce plantæ educantur, præterquam elangueſcant, Hidropicorum inſtar celeriter extumeſcentes, vix ullos etiam colores ferunt: præterea non deplogiſtico ſolum carent halitu, quem luce colluſtratæ cæteræ proferunt, ſed halitus etiam vix ullos efferunt, minimumque dant inflammabilis aeris, deſtillatione tentatæ. Neque in his lucis defectum calor ſupplet: dictum eſt etiam eas cum difficultate comburi, minuſque univerſim caloris in ſe habere.

49. Quorum pleraque an non ex abſoluto deplogiſtici aeris deffectu, in quo luce carentes locantur, eveniant, nempe quod aquoſa earum humiditas non aliter, quam lucis contactu decompoſita, partem, qua conſtat, dephlogiſtici halitus emmittere prohibeatur: ſive quod metallicæ partes Magneſii, et Ferri, unde ſuos recipere plantæ colores creduntur, aliter in plantis luce deſtitutis, et quantitate, et modo ſeſe habeant, atque in iis quæ lucidis degunt locis? An non, inquam, omnis inde pendeat plantarum, quas Sol ambit, earumque, quæ luce orbantur, differentia, vix noſtrum eſt expedite præfari. Sunt certe, qui judicent dephlogiſticum aerem ſolum, plantarum vege-

vegetationi, et incremento, et plurimæ etiam vivacitati ſatis eſſe, abſque ullo lucis adminiculo. Umbrato namque aut lucido loco ſimiliter florent, modo debita dephlogiſtici aeris quantitate perflentur [21]; earumque ſemina, quæ dephlogiſtici aeris acceſſu germinant, non minimum contra claro Sole lædi, monſtrat uſitata ruricolarum induſtria, qui ſemina ſolo diligenter condunt, fere ne lucis nimietas ea deſtruat. Vegetatio etiam ditiſſima fit matutino tempore, tametſi minima tunc ſit ſolaris luminis actio. Manet tamen vegetationem lucis interventu univerſim vigorari, ut propterea, quæ illuſtria, et montana loca plantæ occupant, eas longe celſitudine, et robore præcellant, quæ convallibus, et humilibus locis dominantur. Jamque etenim tanta dephlogiſtici aeris cum luce vicinia intercedit, ut nil aliud, quam peculiaris illius modificatio, lux eſſe multis credatur: quod ampliſſimum quæſtionis genus vix hujus eſt loci.

50. Quibus ſimilia lucem in hominibus efficere credibile eſt, ut propterea montani quoque homines, neſcio quid magis corpore, et ſæpe etiam animo abundent. Similiter, quæ de plantarum in obſcuris profundiſque terræ locis albedine, fereque ſeroſa colluvie diximus, cum his faciunt, quæ de albis Æthiopibus, ſive Albinis narrantur, qui die cæcutientes, tenebricoſis occul-

21 Ingen. Houſe *Lettre à* M. Molitor.

tiſque cavernis perpetuo per diem vivunt, quoſque per noctem exeuntes, circumſtantes Nigritæ incredibili odio proſequi feruntur. Eos medio humanæ vitæ curriculo ſeneſcere [22] dictum eſt, niveis eſſe capillis, rubriſque oculis, ad inſtar cuniculorum.

51. Cæterarum vero omnium maxima in animalibus, lucis affinitas cum nervis eſt, ſive cum eorum, quodcumque vehant, principio: ut propterea morbi quorum plurimus cum nervis conſenſus intereſt, extremos a luce labores incurrant, quorum potiſſima in Maniacis, et Hydrophobis exempla vigent: eos ſiquidem immane adeo lux aliquando exagitat, ut cum die intollerabilia morbi faſtidia perpetuo augeantur. Quare ſolſtitialibus maxime æſtatis diebus, furibundi in iram præcipites concitantur, eoſque ſummus inſaniæ vigor occupat.

52. Eſt et quodam Phoſphobiæ genus proprium eorum, quos Optalmia vexat. Hi ſiquidem præter quam mitiſſimo etiam candelæ lumine, miſerrime toti convellantur, ea quoque ſenſus in oculo acutie fuiſſe feruntur, ut tametſi tenebris circumfuſi, nihilo tamen minus cuncta circum luminoſiſſima, atque in meridie [23], viderent. Quare id genus ægrotantes, luce diligen-

[22] Paw. *Rech. ſur les Amer.* et Blumen Bach *De Gen. Hum. var. Nat.*

[23] Cummius *Eph. Nat. Cur. Dec.* i. *Ann.* i.

tiſſime

tiſſime cavere neceſſe eſt: quantum etenim alterutro tantum oculo doleant, admiſſa etiam in ſano tantum, luce torquentur.

53. Sed præter opticos, alios ſimiliter nervos lucis irritamento vexari, monſtrat nonnullorum ſternutatio a luce in narium cavum illapſa.

54. Poſt quæ totidem, luminoſi Principii erga Vitam, activitatis exempla liquet non inutiliter de Medico uſu Phoſphori multos cogitaviſſe, neque injuria, eum, quod mera quaſi, lucis et igneæ materiei denſatio ſit, lucis inſtar agere poſſe, non neminem tenuiſſe. Cujuſmodi etſi numero contractæ, induſtribus tamen in Arte viris ſpectatæ obſervationes, eum in morbis cum nervoſa debilitate, et aſthænia conjunctis, imprimiſque [24] a pravo regimine, et inſano veneris abuſu pendentibus, non poſtremam miſeris opem tuliſſe ſignificant. Vitalem namque tonum inſtaurare dicitur, criticos ſudores movere, magnamque partem cum opii prudenter aſſumpti virtutibus conſentire, ut refectus, et compoſita mente æger novam quamdam vitæ voluptatem, quod de opio fertur, ſumpto phoſphoro induere videatur. Præterea Hypochondriacis auxilio eſt, flatus ſiquidem potenter expellit, quod in ſe ip-

[24] Conf. A. Vateri, et J. G. Mentz *De Phoſph. loc. Med. aſſumpt. Virt. Med.* Item Vogel *Bibl. Med.* et Crantz *Mat. Med.* Nuperius induſtres in ejus uſum obſervationes contulit A. le Roy, Pariſ. M. D.

ſo Mentzius confirmaviſſe ait, cum inſolita virium infirmitate correptus, medicamenti periculum, in ſemet ipſo feciſſet. Talem autem ab ejus uſu, corporis univerſi agilitatem expertus eſt, ut quaſi *de novo natus* ſibimet videretur. Cum ſaccharo, et camphora, et aromatico quovis vehiculo, commode, et utiliter conjungitur: alkali etiam volatile cum eo admiſcent aliqui: alii in pillulas efformatum ſolum exhibent. Dubiam, nihilominus, ejus in Medicina fidem plures adhuc judicant, eumque, qui Vitæ Phoſphorus nonnullorum judicio [25] nominatur, mortis facem, inverſo nomine, dicere malunt.

55. Conſentit cum Lucis et Phoſphori uſu Electricitas, cujus exagitatam diu in utramque partem, medicam poteſtatem, plurima experimentorum ſagacitate, et ubertate nuper inter cæteros reſtituit Tib. Cavallo, qui eam ſuis quoque induſtrie limitibus coercuit. Sic imbecillæ cutis incommoda, exanthemata, herpetes, maculæ, quibus ſimiliter lucem beneficio eſſe diximus, plurimum interpoſita electricitate proficiunt. Fluentes ſimiliter cum difficultate menſes opportune movet: tam vero adverſus utriuſque ſexus ſterilitatem, a ſpaſmo, et ſtrictiore corporis habitu prodeſt: profuiſſe etiam dicitur in viro,

[25] Inter cæteros, dubia contra Phoſphori uſum in Epilepſia (a gran. i ad iii) in convenienti vehiculo ſolutum, nuperrime excitavit Ill. Quarin. *Anim. Pract.*

alias

alias ad copulam impotente. Eam propterea in fœminis uteri vaſorum laxitate præditis, vel utero gerentibus ſæpe malo fuiſſe, jamdiu monuerunt Haenius, et Jallabertus: quibus conſimilia damni exempla ab ejus uſu in Phtiſicis memorantur. Nollem etiam eos ſæpe electricitate commoveri, quos natalis quædam ad Apoplexiam diſpoſitio vexat. Tametſi porro inveteratis, et chronicis nervorum morbis, iiſque qui ab intercepta eorum actione pendent, dictum ſæpe fuerit, Electricitatem egregie ad ſanationem præſtitiſſe, vereor prudentiorum judicio, ne quid uberior quam par fuiſſet, remedio fiducia adhibita multis ſit: ſed ejus generis morbos tametſi non ſanet, tollerabiliores tamen ad tempus reddit. In hoc ſane Solaris lux, Phoſphorus, et Electricitas inter ſe conſentiunt, quod late difſuſibilem ſtimulum nervorum, et Vitæ amiciſſimum univerſo inferant ſanorum, et ægrotantium corpori, unde vitalis Solidorum actio, ſuperaddito quaſi novo motus elemento, ſua expedite magis munera exequatur.

56. An non igitur idcirco, fere ſub omnimodo Lucis, et Electricitatis in aere deffectu, noctu præſertim, pluvio, et nubiloſo undique extante cœlo, propria veluti quædam mortis intervalla incurrunt, quæ frequentiſſima ægrotantium ſub his horis clade nuntiantur: quod genus, exempla in Noſocomiis, in quæ multa convenit ægrotantium cohors, aliquando ſumſimus. Eadem nempe vergente nocte, iiſdemque fere ſub horis, plus

quam quinquaginta aliquando ægrotantes diſſimilibus ceciderunt morbis. Alii etiam per urbem ſub his, repente, diebus interierunt, ut non abſque ratione funeſtos quoſdam, et inauſpicatos dies Antiquitas plane omnis, inſtitutis ſacris coluiſſe videatur. Cujus generis fere etiam ſunt, quæ de ægrorum calamitatibus, dum Sol deffectum pateretur ab aliis, et a ſe ipſo, Londini obſervata Ricc. Mead memoriæ prodidit.

C A P. II.

Dubia de Lunæ erga Vitales Periodos Poteſtate.

1. AT his quidem, quæ mox ante diximus, ſimilia ad Lunæ deliquium pertinent, de quo cæterarum inſtar memorabilis hiſtoria de F. Bacone extat, qui perpetuo animo linquiſſe dicitur, quotieſcunque Luna defficeret. Præterea ſub lunari ecclipſi per noctem, magnam ægrotantium partem, eadem ipſa hora, qua Luna laborabat, obiiſſe, nonnulloſque etiam repentina morte occubuiſſe, præclarus Mutinenſis Conſtitutionis hiſtoricus Ramazzinius teſtatus eſt. Hic etiam epidemicum morbum *ſilente Luna multo magis* ſæviiſſe, rurſuſque ad novum ejus lumen miteſcere conſueviſſe, ſcripſit. Conſimile extat Diemerbroeckii teſtimonium de peſte, quæ plus immane ſub nova plenaque Luna recrudeſceret.

2. Quorum

2. Quorum profecto cauſſam in ſola lunaris luminis acceſſione aut deffectu ponere, nec veroſimilis ratio patitur, neque ſatis diu refutata de lunaribus effluviis ab ipſa ſideris atmoſphæra manantibus, quæ ſomnambulos uſque in recta traherent, feſtiviſſima commenta. Nihilo tamen minus, quamvis jure ac merito obſoletos ejus cenſus Aſtrologorum errores [1] rurſus interponere pudor ſit, an quidquam lunare lumen, lunariſque circuitus illuſtratio in viventibus virtutis exerat, inquiſiviſſe, ipſe fere poſtulat ante expoſitus morborum cum Solis curſu, et luce conſenſus.

3. Quod multi ante nos egerunt, iſque ante alios, qui de Solis, et Lunæ imperio non incurioſus certe auctor ſcripſit. Qui cum effuſum antea obſervationum genus in unum diligenter colligaviſſet, in menſe reverſuras, aut anno certas animalium mutationes a ſola mutabili

[1] Inde præcipua Horoſcoporum fundamenta, Genethliacos ſumpſiſſe Dioclis, aliorumque conſtat teſtimonio; unde illud;

> Si bene conſtiterit primo ſub cardine Luna
> ——————Octonos decies ducetur in annos,
> Si duo diſcedant.——

Id eſt annos lxxviii.

> ——————At cum ſub culmine ſummo
> Conſiſtit, tribus hic numerus fraudabitur annis.

juxta

juxta varios Solis, et Lunæ poſitus incumbentis atmoſphæræ pondere incitari, eamdemque propterea in maris æſtu, elevatis propter Solis, et Lunæ actionem, aquis, inque menſualibus Vitæ periodis, cauſſam extare cenſuit. Qua in re fere Boerhaavium ſecutus eſt, qui "gravitatis vim per varios ſiderum aſpectus mutabilem eſſe, indeque reſpectu variatæ attractionis, et repulſæ, multiplicia mutari poſſe in ipſis corporibus" peritum neminem facile negare poſſe ſcripſit [2]. Putavit enim ſenſibile nihil in igne noſtro, quoad calorem, et frigus, immutari ab aſtris, Sole uno excepto: quandoquidem integra Lunæ imago, plenilunii tempore, ſerena hyemis nocte, Villetiano ſpeculo excepta, expoſitam in lucidiſſimo foco, quam nemo ferre poſſet, mobiliſſimam thermometri bullam, vix ac ne vix quidem mutat: quare nec minimum ad calorem, aut frigus in animalibus, Lunæ lumen conferre dijudicavit.

4. Similiter vero, atque thermometro judice, nullus a Lunæ lumine calor manat, nullum quoque mutatæ in aere preſſionis inditium, barometro proditur. Immota namque perpetuo, quoad Lunæ actionem, hidrargiri columna manet, nilque prorſus, quod in aere, propter Lunæ converſiones, multum ſaltem variabile ſit, oſtendit. Quod viderat ante Rammazzinius in populari

[2] *Chem. Pars Alt. de Art. Theor. Cor.* ii.

morbo,

morbo, iſochrono pergente, cum Lunæ faſibus incremento.

5. Eos tamen, qui immotum propterea aerem, neque a vario Lunæ poſitu mutabilem judicant, errare veroſimile eſt. Quandoquidem ſuccedente etiam aeris æſtu, qui marino reſpondeat, et ſub majori quoque aeris, quam aquarum maris elevatione, nihilo tamen minus, vix aliquid ea in re poſſibile eſt barometri menſura proficere. Revera ſi demus aerem marini æſtus tempore, ſexaginta pedibus altius, propter Lunæ attractionem, elevari, diurna variatio omnis in altitudine columnæ aereæ, quæ ſit undique maſſæ homogeneæ, ejuſdemque cum reſpirabili aere denſitatis, erit pedum centenum, et vicenum, ſexaginta videlicet aſcenſionis, totidemque deſcenſionis. Cum vero Mercurius fere undecies millies aere ponderoſior ſit, data iſta pedum centenum, et vicenum in altitudine columnæ aereæ, variatio, vix duarum circiter linearum variationem barometro inferet. Sed cum conſimilem in barometri altitudine variationem, ſæpe intra diem [3] anomalæ cauſſæ aliæ portendant, vix propterea mirum, ſi minimum a Solis, et Lunæ actione, aeris preſſiones mutari capta barometris experimenta ſuadeant. Jamque etenim magna perpetuo inter cæteras, illorum fallaciæ cauſſa ſubeſt, ut non aeris

[3] Conf. *Refl. ſur la Cauſ. gen. de Vents.* Par M. D. Alembert.

gravitate

gravitate regantur tantum, ſed et plurimum circumfuſa caloris materie: qua hidrargirum ſubeunte, ejuſque exinde aucto volumine, altior iſte provehitur: ut propterea inſenſibiles aereæ preſſionis mutationes, intuto plerumque ſigno, illius judicio prodantur. Diurnæ, nihilominus, barometricæ variationis ſigna nuper accuratiſſimo obſervationum genere proſecutus eſt Ill. Wans Winden [4].

6. Quamaxime vero cavendum eſt, ne quod minima a Lunæ converſionibus, barometri variatio conſtet, conſimilem ea propter immutabilitatem animalium fluidis tribuamus, quorum denſitates quam longiſſime ab hidrargiri denſitate abſunt. Humanum profecto corpus, potiſſimum, ſi qua imbecillæ valetudinis cauſſa corrumpitur, cæteris quibuſcunque præcellit aerometris, quorum ductu, aut frigoris caloriſque rationes in atmoſphæra ſubducimus, aut de udo, ſudoque cœlo, ſerenitate aut procella mox erupturis, augurium ſumimus. Quare cum ſecuturæ tempeſtatis judicium irrito ſæpe ſucceſſu barometris, eiſque æſtimatiſſimi artificii commiſiſſem, ſæpe captæ in morbis obſervationes tutiſſimo mihi inditio fuere, apud illiuſmodi ægrotantes imprimis, quorum tenuatum Vitæ robur, adjunctæque pravæ cutis ulcerationes, cachoetico ſimilem corporis habitum effecerant. Cujuſmodi, cum

[4] *Mem. de l'Acad. de Bruſſelles. Tom.* III.

multa

multa paſſim, tum præclarum nobis, ſuperiori anno Pariſiis, exemplum conſtitit: cum enim magna ventorum vi ingruente, multoque, complures dies, imbre manante ſub Februarii initio, nullum in barometris vigentis procellæ ſignum extaret, iis in conſtantem cœli ſerenitatem verſis, cumque per eos dies nobiliſſimo Viro ſtrumoſo ulcere laboranti, medicinam facerem, tanta repente in exulcerato loco recruduit doloris et faſtidii cauſſa, ut ad cauſtica et ignem, qui ejus ſaluti præerat Chirurgus, rei plane rationem non intelligens, jamque mox properaret, canceris aliquid aut ſcirrhi ſub ulcere deliteſcere putans. Ego vero, cum vix aliquid in contrariam partem, ratione profecturus eſſem, perpetuo ut in poſterum diem, non neceſſariam doloris et acerbitatis cauſſam ille differret, artificioſo ſermone rogabam: donec procraſtinato remedio, aeris procella placata ſubito poſt inflammatio, et dolor remiſerunt, mitiſſimo et ſalutari ſimul morbo innocue diu poſt ſuperſtite.

7. Jam vero cum ſæpiſſime in id genus obſervationes animo adverterim, quod et ad prænoſcendum et ad appoſite curandum, eas aliquid valere cognoverim, miratus certe ſum, eccur in magno illuſtrium Virorum, qui de Arte et ſanando, et docendo egregie ſunt meriti, numero, aut ii neque rem nominaverint, aut ſi quid, minimum ei dediſſe plerique videantur. Quod fere ſatis fuiſſet ad præconceptam animo opinionem prorſus, inque partem omnem repudiandam, niſi

rurſus ſedula et frequentiſſima exemplorum undique conſenſio, aſſenſum fere nolenti extorſiſſet. Tanta ſiquidem morborum cum circumpoſiti aeris viciſſitudinibus conformitas extat, tantumque eorum converſionibus prænoſcendis tempeſtatum prænotiones valent, et viciſſim, quamvis non eadem ægrotantibus omnibus, nec menſura nec tempore eveniant (alii enim triduo ante, alii pridie, multique etiam ſub ipſa impendente aeris mutatione gravius plectuntur) ut morbi, morborumque eventus, aut eaſdem cum tempeſtatum mutabilitate cauſſas habere, aut iſocrona utrobique mobilitate eorum utraque incedere, nec dubitem: in quod, fere cuncta hæc, quæ his libris ſcripſimus, et ſparſim alibi, tendunt.

8. Cujuſmodi quod fere perpetuo contraria plerorumque Clinicorum ratio ſit, inde ſi quæ in diuturnis potiſſime morbis repentinæ mutationes fiunt, aut delinquentes in victu ægrotantes, aut ante habitum medicamentorum delectum, fiduciæ pleniſſimi incuſant. Quare cuncta ſæpe mutant, ægrotantes inedia conficiunt, novaque Artis ope iterum iterumque impetrata, illorum Vitam, phiſicis, quibus conſtat, et ſuſtinetur cauſſis, eximere adlaborant. Quæ ſæpe quidem conſulto, ſed in lævam aliquando etiam partem patrantur. Creſcunt etenim cum novis medicamentis Vitæ faſtidia, Vitaque omnis cum tenui victu conſimiliter extenuata, jamque tandem inanimatas res, caducitate et mobilitate ſua fere exæquat.

9. Verum

9. Verum autem, tametſi non multi, quod diximus, fuerunt tamen, qui ſua in id præclare ſtudia contulerint, inter quos, ut Veteres ſileam, quos nihil iſtorum præteriiſſe puto, non plurimis ab hinc annis Floyerus inclaruit, omnium, quos legi, diligentiſſimus ejuſmodi obſervationum auctor et teſtis. Is etenim perſpicue animalium motuum converſiones, ſæpe eas, quæ cœli tempeſtatem mutarent [5], præcedere dixit, ſumptaque ex illis indicia tutius, et celerius, quam aerometra quælubet ad id valere. Ad quæ, ſua neque numero contracta, neque infructuoſa curationum exempla, nuperiore ætate adjecit A. Nannonius ingenuus imprimis vir, deque conſultiſſima vulnerum tractatione, quæ ſola in medendi ſimplicitate fundatur, optime meritus. Poſt quem alii, ſua in iſtud obſervata, induſtrie congregaverunt. Qui tamen in eo fere omnes fuerunt, ut quod Sydhenamius et Ramazzinius, irrito ſucceſſu in popularibus morbis quæſiverant, ii quoque ſingulas externorum morborum apparentias ad præſentem, quem videbant, aeris ſtatum traducerent, multorumque plane malorum aeris humiditatem incuſarent, quæ ſola per ſe, vix multum vulneratis et ulceroſis officit.

[5] *But I have obſerved the animal ſpirits to be more nice, and predict the alteration before the weather-glaſs. Treatiſe of the Aſthma*, *cap*. iii. 85. Is etiam pluvio inſtante cœlo, triduo ante Aſthmaticos ſæpe vexari teſtatus eſt, ut propterea inſultus acerbitas potius ante, quam ſub ipſa pluvia ingrueret.

10. Quare

10. Quare cum Lunam tempeſtates cuſtodire, ventorumque ortus, et tempora ordinare, multorum judicio veroſimillimum ſit, multaque plane aereum æſtum marino conformem, iſtoque etiam validiorem [6] ſuadeant, aere pluſquam octingenties mobiliore et leviore, quam aqua, ut non uſque incredibile ſit, aquarum in marino æſtu elevationes, inſuper impoſiti aeris raritate majori, propter Lunæ Soliſque attractionem, incitari: quandoquidem circumpoſita fluidorum preſſione adempta, aut aliquam partem ſublata, ſubita eorum quaquaverſus expanſio oritur, eaque in aeriformem ſubſtantiam fere tota tranſeunt, quod in excalefacto fit aere, inque pneumatica campana: poſt hæc, inquam, vix mirum, ſi lunares periodos plurimi plane morbi oſtendant, cujuſmodi multa ex Helmontio, Horſtio, Bartholino, Tulpio, et Ramazzinio collegit. Ricc. Mead. Narravit et Zimmermannus de fœmina quadam, quæ tænia laborans a tribus jamque annis, certam ejus portionem, ſingulis menſibus, ſub certo Lunæ poſitu emmittere ſolita erat: cui aliam ſimiliter hiſtoriam Religioſi Viri Auctor adnectit, quam jocoſe dictam, fereque in Medici libro ſtomachoſam, melius ſuppreſſiſſet.

11. Propius de ulcerum cum Luna conſenſu, deque Intermittentium reditu juxta certas Lunæ

[6] Friſi *De Gravit.* et Mann. *Memoire ſur les Marees Aeriennes.*

conver-

converſiones præſagiendo, exempla allegavit L. Gilleſpie [7].

12. Certe cum tertiana et quartana periodus, conſpicua ſatis ratione, in pleriſque morbis ſpectabiles ſeſe præbeant, poſſibile eſt utrarumque rationem aliquam in quartis quibuſque Lunæ diebus, ante et poſt Novilunium, ſimiliter atque Plenilunium includi: obſervatum namque eſt, per ea Lunæ quartalia, quæ cum veterum Aſtrologorum ſextilibus et trinis fere congruunt, inſignes ſæpe ſæpius tempeſtatis mutationes fieri: quod ſedula rei obſervatione doctus Toaldus affirmat. Quamquam in his omnibus ad locales circumſtantias reſpicere neceſſe eſt: de quibus mox infra.

13. Cadit in hunc appoſite locum, quidquid argutiſſime Galenus, acutorum morborum periodos cum Lunæ curſu colligaturus, excogitavit, ut omnem ille, ante alios, criticorum circuituum nodum ſolviſſe videatur. Cum etenim dierum ſupputationes in morbis, per integros dies neutiquam ſubduci poſſe, Hippocratis judicio, monuiſſet, verum trinos, quatrinos, ſeptimanoſque circuitus ita ſumi oportere, et ad invicem copulari, quaſi aliquid perpetuo in eorum intervallis accurate finiendis deeſſet, ejuſmodi dierum in-

[7] *Obſerv. on the Putr. Ulcer.* Conf. Simmons *Lond. Med. Journ.* 1785. P. iv.

tegritatis defectum, cum Solis et Lunæ circuitibus contulit, quippe neque annus etiam, neque menſes, integris queant diebus numerari. Cum etenim annus in tercentos et ſexaginta dies porrigatur, particulam inſuper, quartam fere diei partem exæquantem adjectam habet, neque integris propterea diebus circumſcribitur: ſimiliter atque menſes, qui partem adhuc aliquam diei deſiderant, ut eodem omnes dierum numero componantur. Quamobrem cum Lunam menſes regere, Solem autem annos, Galenus exiſtimaret, ad hunc chronicos morbos, quorum diuturna eſt inſultuum ratio, traducit: cum Lunæ vero circuitu Acutorum ſimiliter circuitus, ſeptimæ diei, quartæ decimæ, vigeſimæ, et vigeſimæ ſeptimæ comparat. Poſt quæ lunarem curſum trifariam conſiderat: alter enim Lunæ circulus *ſinodicus* ei dicitur, conſtatque ex integro intervallo, quod ab uno ad alterum Novilunium excurrit, complectiturque dies viginti novem, horaſque tredecim: ſecundus *apparitionis* aut circulus *illuſtrationis* nominatur, ejuſque intervalla a primo novæ Lunæ adſpectu ad integram Lunæ ceſſationem, ſeu lunaris luminis, quantum ad nos attinet, plenariam privationem, excurrunt, habetque iſte dies viginti ſex, et horas duodecim: tertius denique lunaris circulus *periodicus*, aut *peragrationis*, vocatur, conſtatque eo tempore, quod Luna inſumit, ut in illud, a quo diſceſſerat, Zodiaci ſignum revertatur: huncque Galenus facit dierum viginti ſeptem, et horarum octo. Quamobrem *illuſtrationis* et *peragrationis* circulis ſimul compoſitis, exindeque ſumma

ſumma dierum quadraginta trium, et horarum viginti ſubducta, hanc iterum bifariam ille dividit, et alterutra ſumpta, medicinalem proprium quemdam menſem conſtituit, habentem dies viginti ſex, et horas viginti duo. Quo ſic compoſito menſe, eoque iterum in quattuor ſibi ſimiles periodos reſoluto, inde natus quotiens dabit dies ſex, horaſque ſeptemdecim cum ſemiſſe; cujuſmodi prima Hippocratis ſeptimana eſſe creditur, non integris certe diebus numeranda. Jam vero quo ſimul earum duas copulaveris, fient dies terdecim, et horæ undecim, periodus nempe proxime in Decimam quartam, ſecundam videlicet Hippocratis ſeptimanam, contendens: tertiam denique ſi addideris, ſubducti inde dies in viginti evadent, quattuor inſuper cum ſemiſſe horis additis: eritque vigeſimus dies, plus quam primus et vigeſimus in morborum judiciis contemplabilis. Poſtremum, ſi quattuor ſimul medicinalis menſis particulas ſumpſeris, quattuor ſeptimanarum, quas Hippocrates deſignaviſſe videtur, intervalla conſtabunt, quarum ſumma dies viginti ſex, et horas viginti duo coæquat: exindeque [8] Vigeſima et ſeptima integram quartæ ſeptimanæ periodum, judiciorum feraciſſimam efficiet.

[8] Conſ. Gal. *De Dieb. Decret. Lib.* III. item quæ ſupra ſcripſimus, *Vol.* I. *P.* i. *cap.* v. et *cap.* i. *P.* ii.

 14. Quæ,

14. Quæ, quid habeant, cujus divitem, ſi quis alter, ingenio virum reprehendas, facile vides. Morborum namque tempora non diebus tantum, ſed horis quoque circumſcribere, et prænoſcere, raram ubique in terris avem, cordatus in Arte quiſquis judicet neceſſe eſt, neque ſiqua ejuſmodi nobiliſſima Artis miracula extant, quæ certe interſunt, puto, qui ſic antea judicaverunt, ex periodico aut ſynodico Lunæ circulo multum ad id profeciſſe. Nulli profecto ſtabiles et certi dies conſtant, quibus indubitata morborum omnium judicia eveniant : quorum incompoſitus ſæpe ordo, tot tantaque in interno, externoque homine reſpicit, ut quiſquis in tanta cauſſarum communitate, magnam judicii ſui partem in unius ſingularitate fundaverit, obliquam inveniendi veri ſemitam incedat, neceſſe ſit. Quantum etenim Luna tempeſtates efficiat, tempeſtates vero, morbos, nihilo tamen minus, in tempeſtate, in morbo, inque homine, nullam ex ſolo lunari circulo ſtabilem menſuram ſumere poſſibile eſt.

15. Propterea cum intra recti fines, admiſſum partim in veritates vulgus vix amplius conſiſtat, inde ampliſſimus fabulatoribus locus patuit, ut hominum vitam non intermiſſa conſenſione cum Lunæ curſu conſociantes, perpetuas ſibi in morbis phlebotomicas a Lunari ciclo tabulas conderent, cautumque lege eſſet, ne quis ſecus ab iis venam, in periculoſiſſimis etiam morbis, ſecaret. Quales Swietenii auctoritate, ſuperioribus annis, in Germania abrogatas fuiſſe, legimus.

16. Quod

16. Quod conſulto actum eſt: ſed modum non tenuerunt alii, inter quos A. De Haen, qui credita Solis et Lunæ erga Vitam poteſtate omni, hominum mentes, quaſi infeſtiſſimo errore, liberaturus, inanitatis et falſitatis, cuncta, quæ in id[9] feruntur, accuſavit: meroſque caſus eos omnes nominavit, qui certas affectuum viciſſitudines Lunæ phaſibus conformes oſtenderent. Sed non ſatis umquam ſapienti viro diſpliciturum caſus nomen, ille incurioſius, quam par fuiſſet, complexus eſt.

17. Rectius dubitant alii, an non Lunæ virtus, quæ regularitate et vi potentiſſima inter Tropicorum loca creditur, ſimiliter ad cæteras quoque terræ regiones extendatur. Certe, qui frequentiſſimi Phreniticorum et Maniacorum inſultus certos ibidem a Luna circuitus ſibi ſumere, iterata Auctorum teſtimonia perhibent[10], vix in Anglia verificari, aut rariſſimo ſaltem exemplo monſtrari, nuper cenſuit Th. Arnold[11].

18. Conſimiliter, quæ ventorum et tempeſtatum regularitates propiora Æquatori loca tenent, quorum non minima cauſſæ pars, Lunæ converſionibus tribuitur, vix eadem circuituum conſtantia alibi, et prope Polos eveniunt.

[9] Conf. ejus *Proleg. ad Præl. Pathol.*

[10] Conf. Wilſon *Some Obſerv. relat. to the Infl. of Clim.*

[11] *Obſerv. on the Nat. of Inſan. Lunacy*, &c. *Vol.* I. 324.

19. In quibus tacitam eorum animadverſionem forte fundatam fuiſſe judico, qui morborum regularitates, quarum Hippocrates meminit, vix aliquid ad boreales aut ſeptentrionales Mundi plagas, pertinere putant: quos tamen, proprio ubique contra extante Medicorum judicio, ſuperiore libro refutavimus. Quantum etenim non ſuis ſæpe menſibus tempeſtates, extra Tropicos incidant, nihilo tamen minus conſimilia ubique tempora morbi plerique percurrunt: plurimique eorum fines accuratiſſimam cum Hippocraticis comparationem ubique ſuſtinent.

20. Cujuſmodi longe ampliſſima in camporum cultu exempla ſuperſunt. Quidquid etenim ad agrariam rem pertinet, ita ſedulo cum nova, plenaque Luna, quibus id genus obſervatio prodeſt, conferunt, ut nemo non agricolarum ubicumque fidem ſuam omnem, et obſervantiam Lunæ converſionibus obſtrinxerit,: quod nemo in utili et maxima neceſſaria re, puto, egiſſet; niſi plurima ſuccedente eventus conſtantia, certa viriditatis, fructificationis, et maturationis tempora, Luna cuſtodiri vidiſſent.

21. Sed cum pleraque, quorum in lunari circuitu, univerſo fere hominum conſenſu, ratio extare creditur, ſingulariter genus plenitudinis aliquod reſpiciant, quod cum creſcente Luna vegetabilia et animalia induant, quid ſola Lunæ erga aerem attractio ad eam conferat, paucis, quod exiſtimo, dicam. Jamque enim nulla

in

in corporum denſitate mutatio accidit, in denſiorem, ſive in rariorem compagem tranſeant, quin ſimul calorificæ materiei, aut latentis ignis, pars aliqua, in ea partium diſgregatione exſolvatur, et libera extus erumpat: quare in ejuſmodi corporum tranſitu ſenſibilis calor, et flamma aliquando oritur; quod genus experimenta multa ſatis, et notiſſima in Chimica, inque hiſtoria fermentationis præ primis, extant. Propterea mutata corporum compage, certus eorum caloris modus, eumque recipiendi poteſtas, ſimiliter mutantur. Ergo ex veriſimillimo aeris æſtu propter Lunæ attractionem, aere exinde rareſcente, multa undique caloris materies ab ipſo excludatur neceſſe eſt, quæ propterea non minimum ad eam, quam quærimus, effectus cauſſam, conferat.

22. Neque prodeſt, nullum a coacta in villetianum ſpeculum ſplendidiſſimæ Lunæ luce, caloris indicium thermometro prodi: quandoquidem minima ſimiliter in barometro Lunæ actio conſtat, tametſi Atmoſphæram ab ea non minimum commoveri, quam proximum vero credatur. At ea quidem lunaris luminis raritas eſt, ut vix cum ſolari comparabilis ſit, tametſi ingentiſſime ardentibus vitris denſetur [12].

[12] Speculum ardens maximum, quo Cl. De la Hire uſus eſt, radios ſolis 306ies, tantum denſiores facit: quamobrem Lunare lumen in eo ſimiliter collectum quam longiſſime adhuc a ſolaris luminis denſitate diſtat.

Illam Bouguerus comparative ad ſolarem, æſtimavit, uti 1 : : 3000000.

23. Præterea quidquid caloris in aere a Luna excluditur, non proprie ad ejus lumen, omne pertinet, ſed ad majorem aeris Lunam verſus compulſi raritatem, ut propterea quoad Solem etiam, alius aeris æſtus ab illius erga aerem attractione incitari credatur, alterque ab admiſſa in aerem Solis luce, et aere exinde excalefacto [13]. Quare ii cæterorum validiſſimi aeris æſtus fiunt, qui ex utraque, quam ſignificavimus æſtus cauſſa, ſimul proficiſcuntur.

24. Quare cum cæteris validiores æſtus in Pleniluniis et Noviluniis fiant, obſervatum quoque eſt mitiſſima plerumque in Pleniluniis frigora incurrere : quod vix in nova fit Luna : ut inde credibile ſit in ſplendentiſſima, plenaque Luna, ditiſſimum ejus lumen ad aeris æſtum, caloremque augendum, ſuam pariter ſymbolam conferre.

25. Nec certe, quæ propria lunaris luminis ſint, activitatis exempla alia deſiderantur. Ejuſmodi ſunt adulterati a ſplendente Luna veſtium

[13] An non ſolaris et lunaris lux a ſola caloris materie propter alterutrius erga aerem, et totum terræ corpus, attractionem, quam celerrime et magna copia ex omnibus undique terreſtribus corporibus, excluſa ? Certe in tanto dubitationum, quæ in id elatæ ſunt numero, vix poſtrema iſthæc in omnem prorſus partem repudianda eſt.

colores,

colores, quod tinctoriæ artis, et pannorum opifices longa noverunt rei obſervatione: nonnullæ etiam tincturarum ſpecies propter ejus vim elangueſcunt, et fere intercidunt, quod de *chamois* imprimis Sedanenſes artifices affirmant. Lunam quoque ſplendide ferientem, multo erga calcarios ædificiorum lapides detrimento eſſe, Lapicidæ, et Architecti perhibent: quamquam iſta quidem parum ad medicum ſermonem pertinent: fere tamen majora ſuperſunt. Hujus generis ſunt, quæ de Nautarum Nictalopia nuperrimæ obſervationes, apud nauticæ rei curatores proſtant: obſervatum namque eſt Nautas ſuper magnum navis pontem noctu dormientes, potiſſimum ſi obverſa cœlo facie conſtiterint, eoſque Luna feriat, nictalopes fieri: tum vero in Plenilunio potiſſimum id mali genus acerbius incurrere.

26. Præterea communiſſimo exemplo, quod Galenus allegavit, notum eſt, ſub ardente Luna ſopitos capitis gravitate laborare: quam ob cauſſam frigidum Lunæ lumen putaverunt Paracelſus, et Helmontius, plurimumque eapropter iis nocere, quos deſtillatio et abundans pituita tenent. Humores namque ſolvere Luna creditur, non auferre, quod Sol facit, exindeque ipſe quidem arefacit, Luna vero humectat. Quare antiquiſſimo conſilio, cujus Macrobius [14] inter Romanos meminit, nutrices pueros alentes, eorum capita, cum

[14] *Saturn. Lib.* VII. *cap.* xvi.

ſub

ſub Luna prætereunt, diligenter obtegunt, "ne plenos per ætatem naturalis humoris amplius lunare lumen humectet."

27. Mortua etiam corpora ejus ſimiliter vim ſentire, eaque celeriter in tabem viſu ſuo Lunam reſolvere, antiqua Galeni obſervatio eſt [15], quæ nuperis etiam tentaminibus vera eſſe dicitur.

28. Quorum magna pars id fere ſubjungit, videlicet, quod aliquanta materiei caloris, in aere, acceſſio fiat lunaris luminis interventu, ſive, quod ſplendens Luna cæterorum corporum latentem ignem, aliquam ſaltem partem, concitet et mutet. Quare internæ humorum raritates, cerebro præprimis adverſæ, ſomnum ſub Luna incitant, ipſaque etiam mortua corpora celeriter contabeſcunt propter celeriorem mixti, unde conſtant, ſolutionem, quæ aptiſſime ex latentis eorum ignis incitamento primum, tum demum effuſione, idque ex rariore aere, exque externi caloris acceſſione fovetur.

29. Magnum illud interea inter diurnam Solis nocturnamque Lunæ lucem diſcrimen intereſt, quod denſior pluſque actuoſa ſolaris, quo plus caloris animalibus tribuit, tantum eorum humores tenuando, perſpirationem conſimiliter ſollicitet. Ad quam præter propriam ſolaris lucis

[15] *De Dieb. Decret. Lib.* III. *cap.* ii. Conf. etiam Plin. *Hiſt. Nat.* cap. xi.

vim,

vim, conditio quoque diurni aeris purioris, diurnarumque conſuetudinum plurimum concurrit. Cum vero per noctem craſſior univerſim aer ſit, Lunæque lumen ignea virtute ſua, quam maxime a ſolari diſtet, jamque cohibita ad multam noctem perſpiratione, ſimulque aliquanto igneo aeris et lunaris lucis principio in corpus reſumpto, fere ratio conſtat, cur internæ vaſorum compreſſiones naſcantur, plurimumque exinde ii, quorum laxior et imbecilla eſt corporis compages, Luna lædantur.

30. Annon igitur ſimili quoque ratione intelligenda ſunt, quæ de Luna terras ſaturante, frondeſque ac pabula maturante, animalium item corpora implente, quod præcipue de conchiliis dicitur, eaque hominum quoque ſanguinem augente, magno Antiquitatis omnis conſenſu narrantur, multaque etiamnum inter omnes plane agrorum cultores conſtant. Nempe quod ſenſim intenſius per menſem ſplendens Luna, eam, quam diximus plenitudinem, invalente humorum raritate, diſponat: quæ paullatim vaſa diſtendens, his demum actionis ſuæ aliquid auferat. Quare progreſſivo eorum motu debilitato, quod intervaſculare et celluloſum eſt, ſenſim redundat, et repletur: quibus ſimilia de nocturna plethora ſupra attulimus. Quamobrem, ſi quæ propriæ alicubi in animalibus relativæ aut abſolutæ debilitatis cauſſæ exiſtunt, jamque ſimiliter cum increſcente Luna, plus quoque ſunt damno.

31. At

31. At iſta quidem pluſquam ad menſtruam humorum congeriem et abundantiam, ad eorum raritatem pertinent, propter eaque non humoralem et abſolutam plethoram includunt, ſed ejus generis tantum, quam *Notham* Medici vocant. Nempe quod eadem manente fluidorum quantitate, ea tamen rareſcendo, indebitam plenitudinem efficiat, ut proprie nil, niſi igneum principium abundet, cujus nulla adhuc ponderoſitas accuratiſſimis in eam tentaminibus reperta eſt. Neque enim menſtruum illud ponderis incrementum, quod Sanctorius voluit, perpetuum fortaſſis eſt, nec menſtruis fœminarum, virorumque etiam nonnullorum eruptionibus, ipſum per ſe ſatis comparatum eſt: quod ſatis prima hujus libri parte egimus.

32. Ergo a lautius reſumpto in hominum corpora lucis, ſive ignis principio, menſtruus quidam inflammabilitatis exceſſus, ex eoque menſium profluvia, multorumque etiam morborum principia et fines: Lunaque propterea ejuſmodi periodos ſignificat, quod lunare iſtud ignis in aere additamentum certa lunaris circuli menſura conſtet. Certe ſub prodituris mox poſtea menſibus, plus fœminæ incaleſcunt, quod multiplex obſervationis genus oſtendit. Quæ tamen meræ dubitationis loco interpoſuiſſe ſatis ſit: neque eſt propterea prætereundum, quid demum conſuetudini dare oporteat, poſtquam iteratis jamque menſium periodis, catamenia fluxerint.

33. Nec

33. Nec certe obſtat, quod non ab uno eodemque Lunæ poſitu Mulieres omnes regantur, earumque ſua quæque tempora ſpeciatim habeant. Cum etenim integro lunaris menſis intervallo labente, eadem perpetuo conſtet ignis, et lunaris luminis in Atmoſphæra proportio, jamque undecumque menſes exordia ſumant, conſimili iterum confecto menſium intervallo, eademque conſimiliter calorifica materiei quantitate in corpus reſumpta, idem conſtantiſſime redibit ſenſim, caloris in corpore, et inflammabilitatis exceſſus. Cæterum menſium intervalla, aliis quidem fœminis longiora ſunt, aliiſque breviora, ut non eandem ignei principii acceſſionem, ſtatas vitalium motuum converſiones, omnibus concitare credibile ſit.

34. Profecto, ſi quantum maris aquas lunaris ſideris attractione commoveri idoneo argumentorum genere oſtenditur, tantundem menſtruas Vitæ conſuetudines conſimili cauſſarum interventu moveri, oſtendi poſſet, vix multi inter Medicos vanam quaſi et ſuperſtitioſam, id genus, conſiderationem amplius repudiarent. Sed pariter atque plurima in fœminis, menſium inconſtantia iis incuſatur, multa quoque, quæ de æſtuum in maribus irregularitate, contra ſpectatiſſimam Phiſicorum opinionem arguant, habent. Alicubi etenim æſtus vix notabiles ſunt, veluti in Mediterraneo mari, planeque fere in iis deſunt, quæ terra lacuum inſtar clauduntur. Alibi trihorio fluunt aquæ, et novem refluunt, fluuntque ſeptem alibi, et quinque refluunt horis. Æſtus alibi bihorio perdurat

perdurat, veluti ad ripas Campayæ, contra quam in quodam Indico mari, ubi quindecim fluit horis, totidemque refluit. Fertur etiam alicubi diurnum extare fluxum, et totam deeſſe noctem, et oppoſita alibi vice concitari. Præterea alia marium loca alternis annis diurnos et nocturnos fluxus habent, aliaque bis in menſe dumtaxat æſtum patiuntur. Quare ſi in tanta æſtuum maris irregularitate, quæ in marium poſitu, et localibus cauſſis aliis fundatur, iis nihilo tamen minus, Luna imprimis præeſſe creditur, vix certe ab ejuſmodi lunaris circuitus poteſtate, aut imbecilla hominum corpora, aut ea fœminarum, quarum laxior, quam virorum, perpetuo compages eſt, quiſquis jure eximet, quod vix definita et communia in ſingulis menſtruæ mutationis tempora accidant.

35. Neque enim ſimpliciter propria in unumquodque eorum corpus, ignei, quod diximus, principii, ſive per pulmones, ſive per univerſam eorum cutem, abſorptio conſideranda eſt: ſed cum, ejuſmodi cauſſa aliquid in hominibus valente, conſimilia fieri neceſſe ſit in cæteris animantibus, inque omni vegetabilis telluris adſpectu, in eorumque ſingulis, quibus veſcimur et nutrimur, jamque ab his quoque in humanum corpus, ditius, certis temporum intervallis, ejuſmodi ignis principium manare poſſe, veroſimile eſt.

36. Quamobrem vix in omnem fortaſſis partem rejicienda eorum obſervatio eſt, qui æſtu

potiſſimum recedente, homines interire affirmant, quod in Gallico oceano obſervatum fuiſſe Plinius ſcribit, inque Atlantico juxta Gades Philoſtratus [16]. Ferunt etiam deprehenſum uſu in maritimo Belgii tractu [17], paullo corpore obeſiores, æſtu accedente periclitari, eoſque, qui graciliores et ſicci eſſent, eodem recedente. In quibus tametſi imperitorum hominum fides nimium facile abundaverit, cum certe, fluens aut refluens maris aqua, vix aliquid ad Vitæ circuitus proficiat, ducta prima tamen ab obſervatione ejus rei fundamenta fuiſſe, veri eſt ſimile, neque incredibile eſt, mutatas cum accedente aut recedente maris æſtu, nempe cum Lunæ poſitu, aeris attractiones, caloriſque in eo latentis modum, ſæpe inſignes in mox perituris ægrotantibus mutationes effeciſſe.

37. Sed pleraque iſtorum, quorum certus in Vita ordo, et tempora obtinent, unde tandem propriam, et fere immediatam impetus cauſſam ſuſcipiant, monſtrabit ea, in quam modo deſcendimus, converſionum et mutationum Vitæ, juxta hominum ætates deſcriptio.

16 *Vit. Apol. Thian. Lib.* V.
17 Harduin in Plin. *Loc. cit.*

C A P.

CAP. III.

De Statis Univerſæ Vitæ Mutationum Periodis, earumque Cauſſis, ſive de Ætatum in Homine Converſionibus.

1. DIXI de cauſſis, quæ ad externum hominem pertinent, et regularem quamdam cum Vitæ periodis conſenſionem habere creduntur: nunc ad eas tranſeundum eſt, quæ propius interni ſunt hominis, quæque cum externis, quas nominavimus, viciſſim colligantur. His multum antiqui Medici tribuerunt, et Hippocrates, et ii, qui rationalem Medicinam laudabiliter coluerunt, inter quos Ern. Sthaalius, vir divite ingenio et ſcientia: ut facile propterea omnis de morborum regularitate ſermo, in hanc periodorum Vitæ contemplationem, eorum judicio cadat.

2. Nil certe adhuc mirabilius ſub Medicorum oculos cadere poteſt, quam ut non ſolum peſtifer calor aut rigor et certis remeet horis, et diebus et noctibus, menſibus et annis, trino aut quadrino circuitu interpoſito, de quibus ſupra ſcripſimus, ſed "quod aliqua repente morborum genera in membris hominum certis et ætatibus, tamquam malo eligente, fiant: hæc Puerorum eſſe, illa Adultorum." Præterea, quod a Plinio diligentiſſime

gentiſſime adnotatum legimus, "hæc [1] Proceres ſentire, illa Pauperes; univerſiſque gentibus quaſi per gradus, ægritudinum genera propria ingruere." Cujuſmodi, impoſitarum morbis a Natura legum contemplatio, quamvis non ideo utilium medicamentorum ſcientiam nobis largiatur, aptiores tamen ſanando Medicos efficit: ut non aliter Hippocratem et Eraſiſtratum, cæterorum ad Artem aptiſſimos Celſus judicaverit, niſi quod in ejuſmodi Naturæ rerum ſtudio, eximiam ante alios operam locaverint.

3. Ergo, quæ per ætates fiant hominum mutationes, quid eorum Vitæ certis accedat temporibus, quidve fere eximatur, dicendum eſt. Ut enim hominum animi magnam ab ætatibus diſcrepantiam accipiunt, quod notiſſimo teſtimonio inter omnes conſtat, ſic eorum morbi, interpoſita ætatum ratione, diſſimiliter incedunt; quod tamen, ut intelligatur, attentiore animo opus eſt; non enim manifeſtiſſima ejuſmodi diſſimilitudinis exempla perpetuis notis affulgent. Propter quæ neque etiam cujuſvis ætatis homines conſimiliter, quoad Artis auxilia, curantur.

[1] Ejuſmodi fuit Mentagra, quam Lichenas Græci dixerunt, quæ primum Tib. Cl. Cæſ. principatu medio, in Italiam irrepſit, quodam Peruſino equite Romano ex Aſia contagionem ejus importante. *Nec ſenſere id malum Fœminæ, aut ſervitia, plebeſque humilis aut media, ſed Proceres, veloci oſculi tranſitu.* Plin. *Nat. Hiſt. Lib.* XXVI. *in Proem.*

 4. Quo-

4. Quorum inveſtigatione ut ordine fungar, præſtat materno adhuc incluſum carcere Fœtum conſiderare. Ea namque uteri, placentæ, et Fœtus, ſtatis menſium intervallis, proportio intereſt, ut eorum incrementa, alia poſt alia, ſucceſſive fiant, certis dierum periodis incluſa. Quare tribus primis menſibus maxima ad matricem incrementi pars pertinet; tribus vero poſt menſibus ad placentam tranſit, exindeque tertio jamque exacto, aut quarti initio [2], ſpurii conceptus, quos molas nominamus, ſæpius excluduntur, ex deffectu proportionis inter uteri vires, qui maximus eſt reſpectu contentorum, et vires contra nitentes placentæ, et Fœtus. Septimo autem, et octavo, et nono, nil amplius fere, præterquam Fœtus augetur: donec, quod maturos cauſe fructus abrumpere diximus, vaſis in utramque partem, Fœtus videlicet, et placentæ, non ultra in uteri cavo, quantum certæ uteri, placentæ, et Fœtus actionum proportiones patiuntur, dilatabilibus, ſed loci anguſtia jamque compreſſis, ovi cum matrice nexus, in ipſo Fœtus et placentæ augmento ſenſim ante tenuati, ſolvantur, ovumque paulliſper matrice exſolutum, extranei inſtar cor-

[2] *Inde tertio ſæpius menſe avulſa a quacumque cauſſa placenta ab utero interno, vel tota vel pro parte, oritur fluxus ſanguineus, et ſi bene cedit, ſequitur tota maſſa imprægnata: vocant abortum: hic raro ſecundo ſæpe tamen primo fit menſe, tumque eodem illo tempore, cum cæterum fœminæ ante impregnationem menſes fluunt.* Kaav. *Perſp.* 1044. Ad ejuſmodi gravidarum, quarto jam prope menſe, pericula Hippocrates fortaſſe reſpexit, quando purgari quadrimeſtres voluit.

poris,

poris, oppoſitam matricis actionem concitet. Quare uteri conatus, partuſque dolores moventur: donec, etſi Vitæ maturus, hanc tamen vix non ſine lacrimis, Fœtus a Natura impetraverit.

5. Qui ſic natus ſeptimo aut octavo a Nativitate menſe, partim jamque pedum, et manuum compos, proxime dentire [3], nec multo poſt blandule garrire incipit, inque verba jam fere articulatim niti. Summa porro in primo hoc Vitæ exordio, cunctos ſimul conformitas colligat, ſive Vitæ genus, ſive quibus ſubjacent, morbos reſpicias, ut ſi umquam, eo maxime tempore homunciones hi omnes perpetua inter ſe ſimilitudine conſtent; nempe quod nil niſi Natura eos regat.

6. Cum vero ſeptimum prope annum ingrediuntur, non raro difficili morbo ægrotant, iique extunc ingenio aliquid valentes, et inſtitutionibus apti, humanitatem jamque proxime induunt. Perſpirant namque exinde virtutes et ſcelera, quod energica dictione ſcripſit A. Kaavius: quod nonnullis citius, aliis tardius fit, nulla certi norma facile extante. Certe domeſtica Familiæ exempla, regionis poſitus, et nutritionis delectus, prima fœcundioris intelligentiæ ſemina varie pueris tribuunt. Neque tuta ſemper regula, quibus celeriter ingenium acuitur, adque præcocem ſapien-

[3] *Sex menſes natis inciſores duo inferiores, paullo poſt ſuperiores duo, tum reliqui inciſores prodeunt, his citius, aliis tardius.* Ungebaver *De Dent. Sec. Jun.*

tiam fere comparantur, ii jamque ævo grandiores, animo enervati, et Bæotum e grege aliqui fiunt. Neque, quæ ejus ætatis conſentanea ſunt prima ſapientiæ exordia, eorum ſanitati quidquam detrahunt, eoſque in poſteram ſtupiditatem compellunt, quod ſuperioribus annis Famoſus ille, qui ſuos abjecit, alienos liberos eloquentiſſimo ſermone inſtituturus, ſcripſit: contra iis, apta ætati diſciplina exercitatis, ingenium uſu firmatur. Ea namque conditione infantes ſunt, ut interiore quadam mentis activitate incredibili fruantur, eoque plus, quo minus artubus, et corpore pollent: quod jamdiu ſapienter a Platone [a] dictum accepimus: quare videndum eſt, ne cum eorum animi mobilitatem comprimere vix poſſibile ſit, in lævam quid partem vertantur; ſed contra, quaſi ad prima ſapientiæ exordia converſi, feris perpetuo plus profutura annis veritatis ſimulacra complectatur. Quamquam plurima ſunt, quæ inſtitutionis modum et tempus variari poſtulant, neque eadem puerorum in Italia, Gallia, et Anglia, habenda cura eſt; quod utinam aliquando communiore hominum judicio feratur. At certe, ſi quod noviſſimus ille hominum reductor voluit, ad rus infantem ablegemus, ſolo præceptore aſſidente, eoque raro, nec nimis etiam ſapienter loquente, eum credibile eſt, niſi quid multum adverſa Natura vicerit, neque indepta pubertate, neque in ætatis vigore conſtitutum, divitem rerum ſcientia futurum unquam.

[a] *De Leg. Lib.* VII.

Annon

Annon ille tacitus et ſolus, inter ruſticandum, Naturam meditabitur? Facile quidem naſcentem fluentemque calamo hominem, et pro ſcribentis arbitrio cogitantem et reſpondentem, ſimili arte efformaveris: ſed qui proprie carneus eſt, et vivit, ſic me Deus amet, ſi quid unquam, ita inſtitutus, ultra Pædagogi ſophiſmata, et vix etiam norit.

7. A ſeptimo autem ad quartum decimum annum conſpicuo adoleſcere Puer cernitur, qua perſtante periodo, *tum maximi, tum cæteri, omnes dentes producuntur, poſtquam exciderint, qui ab alimento ex utero orti ſunt* [5]. Tum Pubertate ſubveniente, Vitæque impetu in generationis organa concitato, ſuum maribus, fœminiſque jus Natura tribuitur, et quidquid homo eſt, jamque proxime utrimque ſentitur.

8. Increſcunt autem et ad tertium ſeptennium, tum quarto ſubeunte, duo utrimque dentes enaſci ſolent, qui moderatores nominatur, utque dicitur, ſapientiæ indices: cujuſmodi obſervationem rite antiquiſſimus Auctor, in ætatum converſionibus [6] per-

[5] Conf. Lib. *De Carn.* de quo dubitatur, utrum ad Hippocratem, an ad Democritum pertineat.

[6] In *Lib. de Carn.* Vigeſimum annum tanquam abſolutæ dentitionis finem, comprehenſis ſimul ſapientiæ dentibus, judicat Cl. Unguebauer. Multis tamen frequenter, quarta heptade prætercurrente, ſeri dentes proveniunt. Veſalio, vigeſimum ſeptimum annum agenti, trigeſimus ſecundus dens prodiit. Vidi et quibus, trigeſimo ineunte, erumperent. Seros

percenſendis memoraverat. Tum et in quinto etiam creſcere pergunt, ut ſi non altitudine proceriores, firmiorem ſaltem corporis habitum induant, hunc tamdiu ſervaturi, donec annis maturo ævo, quo adoleverant ordine, corpore deficiant, eoque ſenſim tenuato, ipſa, quæ conglutinavit, illud ætas deſtruat, ſubque finem, terræ pauxillo ſuperſtite, ſola, quod hi vixerint, judex, et vindex [7] vox aliena ſuperſit.

> Quo Pater Æneas, quo dives Tullus et Ancus?
> Pulvis, et umbra ſumus.

At omnium quidem ætatum, cum certus fere terminus ſit, certus nullus proprie ſenilis mortis extat: ex quo animoſiores, et fortiores etiam adoleſcentibus ſenes, non raro exemplo, fuiſſe ſcimus: cujuſmodi Solonis reſponſum ad Piſiſ-

Seros dentes anno jamque quinquageſimo exacto natos memoravit Palfinus, *Nouv. Oſteog.* De ſeris nimium Sapientiæ dentibus in octogenaria ſcripſerunt olim Ariſtoteles et Plinius, narravitque mihi quid ſimile Aurelianenſis vir quidam, quod tamen credere nolui, vetulo adhuc lepidiſſime amore inſanienti. Vidit et Helmontius ſenem et vetulam, quibus ſecunda dentitio adhuc fiebat.

[7] Apparet mortuorum corpora, longa poſt ætate, fere adeo tenuari, ut in principia proxime cum lucis et ignis penetrabilitate, aut cum terra, quam *mercurialem* dixerat Bekerus, comparabilia reſolvantur, ut propterea mortuariis arcis effoſſis, quarum latera aut marmore ſtructa, aut metallicis obducta laminis fuerant, nil de univerſo corpore, præter pulveris pauxillum ſuperſit. Neſcio an ejuſmodi animalis corporis poſt mortem deſtructibilitas, multa aliorum corporum, quæ non vixerunt, et conſimilia habeat exempla.

tratum

tratum Tirannum rite a M. T. laudatur in Catone.

9. Cum vero non omnia, quæ ad ejuſmodi ætatum tranſitus pertinent, in certas accuratiſſime annorum periodos cadant, cumque vitalium circuituum complementa a regionis poſitu, victus ratione, vivendi genere, et ſæpe ab avita quoque Familiarum conſuetudine, mutationem recipiant, illos ſic tractabimus, ut ejuſmodi Vitæ intervalla haudquaquam deffinito annorum intervallo circumſcribere videamur, ſed quibus ante ſignis oſtendantur, et quas Vitæ mutationes ſecum ferant, intelligatur. Quamquam etiam de ratione, qua commode Vita omnis dividi poſſit, haud plane inter omnes conſtat. Multi enim totum id tempus bifariam partiuntur, et unumquodque eorum trifariam: nempe quod putant Vitam in communi ſeneſcentium hominum ætate fere duplicari, eorumque alterutram triplici ſtadio conſtare, incrementi videlicet, ſtatus, et decrementi: cujuſmodi de ætatibus judicium ſuperiore libro attigimus. Alii trifariam abſolute dividunt, et ita quidem, ut cum ternorum ejuſmodi temporum iſochrona ſit ratio, æquabiliter acceleratæ Vitæ vires in primo ſint, æquabiles in altero, et in poſtremo æquabiliter retardatæ.

10. Alii contra intervallum illud omne, quo animal adolevit, ſuumque ad acmen pervénit, quartam naturalis Vitæ partem eſſe arbitrantur, ut propterea ad quartum et octogeſimum annum,

Vita hominum natura ſua durabilis, eorum judicio ſit, nempe quod vigeſimus primus annus humano incremento modum univerſim imponat. At iſta quidem plurimum mutabilitatis in ſe habent, nec quæ de ejuſmodi temporum iſochroniſmo a multis citantur, facile demonſtrabilia, aut non ſaltem univerſorum ſunt. Quamquam vix effugienda nonnullorum conſideratio eſt, quod quæ celerrime creſcunt, celerius quoque moriantur, tum vero animalia, quæ diutius materno utero includuntur, ad longius tempus vivere, et e contra, ut fere jamque ante ortum, vivendi tempus Natura ſignificet.

11. At nos quidem earum, quæ magis in corpore conſpicuæ ſunt, mutationum ſucceſſiones ſecuti, Infantiam, Adoleſcentiam, Virilitatem et Senectutem conſiderabimus. Magna profecto in periculoſis, diuturniſque morbis, remotarum cauſſarum pars ad ejuſmodi mutationum periodos pertinet, nempe quod, iis tacite illabentibus, vetera plura pereant, novaque rurſus ſuccedant: exindeque ingentes, poſt graves ſæpiſſime morbos, univerſi corporis mutationes, novuſque quaſi ſanitatis habitus induitur.

12. Et Infantiæ quidem duas diviſim periodos, diligentiores conſiderant, Infantiam nempe, quæ primos ſeptem annos habet, et Pueritiam, quæ ad Pubertatem porrigitur. Ejuſmodi periodorum hæc fere ſunt. Maximum in Infante pro ætate cerebrum, ut omnem fere Naturæ impetum ab

ortu

ortu ſuſtineat, exindeque in embrione, cerebri, et ſpinalis medullæ, pluſquam cæterarum partium, facile conſpicua veſtigia. Cor etiam, habita corporis reliqui ratione, maximum. Huc facit dudum anatomicis in utramque partem agitata quæſtio, de varia ejus ventriculorum capacitate. Omnino etenim in Fœtu, et adhuc, quod vidi in Infante, dexter ventriculus contractior eſt ſiniſtro, ob minorem ſanguinis maſſam, quæ hiante adhuc ovali foramine in ſiniſtrum, dextro inſalutato penetrat. Quare in ſumma Infantia, qui anterior eſt, ſive ſiniſter, fere in cordis apicem protenditur, contra quam homine jamque adoleſcente, ovali foramine prorſus, et omnino obcœcato. Numeroſiſſima etiam pro ætate vaſa, arterioſa imprimis, confertaque lymphaticorum copia, exindeque ditiſſima abſorbtio.

13. Quare cerebro et corde, inſignius quam ulla poſtea ætate, præſtantibus, Vitæ vis in univerſum egregia, ut revera diriſſimis aliquando morbis Infantes ſuperſint, quos certa Mors, alio Vitæ ſtadio prætercurrente, finiviſſet. Ea nihilominus infantilis ætatis conditio eſt, ut inter exquiſitum ejuſmodi Vitæ ſenſum, minimam tamen habeant Vitæ tenacitatem : quare motuum, ſuæque contrarietatem actionis facile patiuntur, proindeque tertia mortalium pars, vix adhuc incunabulis egreſſa perit.

14. Patet igitur, quo ſenſu Infantium corpora debilitatis incuſanda ſunt. Omnis ſiquidem eorum

ſum Vitæ impetus in interiora reflectitur, utpote quod eorum viſcera, cæterorum Solidorum et artuum rationem vincant. Sublato propterea externas inter, et internas motuum proportiones æquilibrio, facili inquiete laborant, undanteſque cunas et blandulas Nutricum nænias fere ad dormiendum poſtuant, cujuſmodi motus interventu, eorum Vitæ impetus plus ad exteriora concitatur. Quam ante alios rationem D. Plato dederat in eo, quem ſupra citavimus, libro, quo utero gerentium et Infantium regimen, ſapientiſſimo ſermone complectitur.

15. Ergo Vitæ impetu in caput præprimis concitato, plurimi quoque Infantiæ morbi ea verſus contendunt. Hidrocephalus, lactea cruſta, ulcerationes leves cutis, capitis, faciei, tum potiſſimum circa aures, et in interna oris parte : capitis dolores, oculorum item, et aurium convulſiones tandem, et Epilepſia. Sed præcipua Vitæ pericula dentitionis ſunt : plerumque etenim ſpinalis morbus tunc primum erumpit, ſexcentaque poſt Vitæ faſtidia parit. Abdominis præterea cum capite conſenſu incitato, exinde imi ventris meteoriſmi, vomitus, pertinaciſſimæ tuſſes, dolores, diarrhœæ, et læthalis ſæpe ſpaſmus : quorum pleraque ſæpius ex conſenſu fiunt, morbi origine, et cauſſa in capite deliteſcente. Quare propius juxta morboſi excitamenti ſedem adlaborandum Medico eſt : raro etenim, ſola abdominis curatione, aliquid ad integram ſanationem proderis : inde vulgatiſſima remedii fama, Epiſpaſ-

ticorum, et Hirudinum pone aures, quibus periculoſiſſimæ ejus ætatis ægritudines, extemplo levari feruntur. Ejus etiam ætatis ſunt cutis maculæ, parvique in cute tumores: de quibus alibi. Strumoſi præterea habitus inditia, unde palpebrarum in tarſo eroſiones, et ſuperioris oris labium prominulum, et facies omnis fere ſuccoſior: exindeque prima ſero poſt proditurae Phtiſeos veſtigia. Quorum omnium magna pars ab Hippocrate[8] adnotata eſt.

15. Ii etiam, quod multum ex cute attrahant, facile alterius animalis vapore contaminantur, inque ſumma Vitæ mobilitate conſtituti, uſque etiam paullo vividiorem, aut iracundam obverſam oculorum aciem, quaſi dolendo reformidant, et ſive obtutu immobiles hærent, ſeu aliorſum formidoloſi, ſeque, oculoſque ſubtegere ſuos ſtudent: quod de Hectoris adverſus Achillem mox pugnaturi filio, nobiliſſimus olim Poeta cecinit: ut propterea vix incredibilia ſint, quæ de facili Puerorum faſcino, paſſim inter Antiquos leguntur.

16. Neque minus, quam corporis ambitu, animo fere ebibunt, et abſorbent, ut eadem

[8] *In ætatibus autem talia eveniunt: parvis quidem, et recens natis pueris, Aphtæ, vomitus, tuſſes, vigiliæ, pavores, umbilici inflammationes, aurium humiditates.* Rurſus. *Ad dentitionem vero accedentibus, gingivarum pruritus, febres, convulſiones, alvi profluvia, et maxime, ubi caninos dentes producunt, et iis qui inter pueros ſunt craſſiſſimi, et qui alvos duras habent. Aph.* xxiv. et xxv. *ſect.* iii.

fere

ſere in utraque abſorbtione, conſtare tempora videantur: cujuſmodi in ſummo mane conſimiliter exemplum extat, quod corporis abſorbtioni aptiſſimum, ediſcendo etiam, edictumque mente figendo, maxime opportunum eſt. Sic diutiſſime per omnem vitam Infantiæ ſimulacra mente recurſant, et modo, ne quid adverſantes cogantur, quod difficile ferunt, nolunt enim ſervire, maluntque Pueri fere omnes imperare, quidquid audiunt, aut vident, diligenter mente cuſtodiunt. Quam ob cauſſam apta Puerorum in his quoque, quæ mentem ornant, ſtudiis diſciplina, præſtabilis eſt. Neque obſtat, quod quidquid ediſcunt, quid quantumque ſit, ſæpius ignorant; quam magnam etenim conſimiliter humanæ ſcientiæ partem amputare neceſſe eſſet, quod pleraque eorum, quæ adulti Vitæ uſu didicimus, incerta perpetuo judicii noſtri ratione ferantur.

17. Certe cum feliciſſima a ſeptimo ad quartum decimum proxime annum ſint Vitæ tempora, nempe quod fere minima illorum annorum mortalitas interſit, egregia, ut videtur, motuum intus, et extus in corpore diſtributione extante, vix certe ab idonea ſtudiorum inſtitutione, Pueritia excludenda eſt, optimo Vitæ habitu ad eam conferente. Contra vero ſub Pubertatis adventu, oportet remiſſius eos animo exercitari, multum vero corporis exercitio tribuere: nempe quod proxime eventuræ Vitæ mutationes animum ad ſtudia imparatiorem efficiant, cunctaſque ejus vires,

res, ad optimam valetudinis rationem ducendam, poſtulent.

28. Jamque enim, quem in Infantia caput verſus Vitæ impetum ſignificavimus, Pubertate adventante aliorſum Natura vertit, et novus ab inde morborum ordo naſcitur. Pubeſcentium namque ſunt, tonſillarum inflammationes, coryzæ, capitis gravedines, acutiſſimi dentium dolores, palpitationes cordis, tuſſis, hæmophtiſis, peripneumonia: nonnullos etiam id convulſionis genus tenet, quod choream S. Viti nominamus, a matribus non raro per traducem in filias traductum, cujus exempla, pubertati proxima citat Th. Sydhenam. Cujuſmodi ante habitis Pubertatis præludiis, menſtruæ ſuccedunt Fœminarum purgationes. Maſculis vero pariter atque Femellis, quibus non adhuc menſes procedunt, copioſæ et ſæpe certo temporis intervallo revertentes Epiſtaſes.

19. Quæ morborum, et ſanguinearum fluxionum in utroque ſexu genera ex incrementi modo, qui capiti jamque impoſitus eſt, proptereaque ex abundantiore, quam oportuiſſet, ſanguinis unda in ſupremam corporis partem contendente, poſt Sthaalium, nuperorum multi repetunt. Ego tamen, tametſi ſucceſſiva hæc viſcerum juxta ætates complementa, quorum alia aliis ordinantur, plurimum ad regulares morborum in ætatibus inceſſus valere judicem, refluam nihilominus, quam ſibi Sthaalius ſumpſit, et a capite ſupervacuam ſanguinis copiam, neque multum in vero fundari,

dari, neque ſatis ſanguineis in Pubertate eruptionibus adhuc eſſe, dubito. Præter enim quam, quod vix abſoluta adeo Pubeſcentium capitis conformatio ſit, ut non in illo aliquid adhuc, vel circa illud ſuccreſcere queat, capillorum exemplo, grandioriſque, et rotundioris formæ, quam ſæpe Pubertate exacta caput induit, vix profecto etiam illiuſmodi malorum ſanguinis copiam incuſare, obſervatio ſinit; nempe quod, crebra uſque, per id tempus venæ ſectio, vix tamen epiſtaſem ſanat, contra, eam aliquando exaſperat: cujuſmodi dubios curationis eventus alio nominavimus loco. Quare quid propius ejuſmodi ad ea loca Vitæ impetus concitet, paucis quod exiſtimo, diſſeram.

20. Duo maxime ejus ætatis ſunt, Pulmonum, et thoracis ampliatio, et integra ſeminalis principii in utroque ſexu confectio, debita partium ad id pertinentium, conformatione eveniente. Dixi integram: puto enim aliquid perpetuo in ſumma uſque infantia, ſexu utrimque promi, ut propterea ſeminale incitamentum, nec ipſos plane pueros defficiat. Quare eos vix ſeptimum annum ingreſſos, proxime hirquitallire, quod veteres ſignata voce dixerant, notum eſt: quod Rachitici præmatura ſæpe vitioſitate faciunt. Quamquam poſſibile eſt, eos veneri inhiare, nulla ex teſticulis ſecretione ad id conferente: quod in caſtratis fit, intemperanti, et laſciviſſimo hominum genere. Sive etenim a caſtratione etiam, ſuperſtite certa vaſorum circum virilitatem diſpoſitione, et loco,
ſive

ſive ſanguinis illuc circumeuntis natura id ferente, non adhuc, tametſi ad generandum impotentes, principio Venerem faciente carent, habentque ſe inſtar fœminarum, quarum conſimiliter emmiſſi inter concubitum humores, et quorum ſtimulo in copulam exardent, infœcundi, Phiſiologorum plerorumque judicio, creduntur.

21. At quidem latiore pulmonis ambitu ſenſim facto, plus quoque dephlogiſtici aeris, ſimulque calorificæ materiei reſumi in corpus neceſſe eſt, Vitæque propterea calorem intendi. Quare iterato examine inventum eſt, animalium ſpecies eo intenſiore caloris gradu frui, quo latiore pulmonis amplitudine conſtant. Similiter et ſeminali principio debite confecto, totius corporis animatio intenditur, ſub eaque conſimiliter, animalis vigor, et calor [9]. Quantum etenim confectum jamque

[9] Caloris Vitæ nomine intelligo "Principium illud, ſive ſimplex ſit, ſive mixtum, a Vita inſeparabile, quod viciſſim et Vitam dat, et a motibus, quibus Vita conſtat, aut generatur, aut exeritur. Cujus certus eſt quidam in ſanitate modus, qui ſimul ac minimum aut in parte aut in toto corpore extra debitas, et cum omni ſimul corpore conſentaneas Vitæ proportiones, et habitudines, mutatur; oppoſitus ſanitati modus ſive morbus, aut in parte aut in toto naſcitur corpore." Multi quidem pro eo Vitale principium univerſim nominant; ſed plane plurimi appellationem hanc Metaphyſicis, plus quam Naturæ Rerum eruditis placituram damnant, vagum ſignificationis, quam complectitur, genus incuſantes. Phlogiſton ſcribunt alii: ſed multiplex ſimiliter ejus nominis interpretatio, et quidem diverſiſſima, vix non obſcuritatem facit;

jamque ſperma iterum abſorberi, multi dubitent; quod fere cæteri ſecreti humores, bilis et urinæ exemplo, vix certas in integra valetudine abſorbtionis notas exhibeant; neque in alios profecto Vitæ uſus diſtrahi queant, nihilo tamen minus vix dubium eſt, confecti ſeminis virtute, ſive ex propria ejus actionis ſingularitate, ſive ex ſubſequente univerſi corporis mutatione, hominem vigorari. Quam ob cauſſam non in ſanitate tantum, cujuſmodi notiſſima exempla ſunt, ſed multum quoque in morbis, cæteris hominibus evirati abſunt, eoque fere ægritudinum genere privantur, quæ maxime virorum, et fortium eſſe putantur,

facit: quare illud nuperrima Chemicorum ſecta, ab univerſa Phiſica fere amputavit. Principium, Gas inflammabile, quod proprie Phlogiſticum Sthaalii multi arguunt, uſurpant alii: ſed non adhuc propria definitione circumſcribunt, cum eoque effectum, pluſquam cauſſam ſignificant. Quare ne quid aut claritati aut veritati deeſſem, calorem ſimpliciter nominavi, ſive propius Principium Calorem faciens. Videndum vero eſt, ne cum univerſa Caloris notio fere ſenſus noſtros reſpiciat, pluſque calorificæ materiei modum complectatur, quam propriam caloris ſubſtantiam, ne, inquam, modus pro re ſumatur. Aliquando etiam auctam corporis inflammabilitatem dixi, ſive auctam Principiorum inflammabilium, et veram flammam, ſimul cum dephlogiſtico aere concipere valentium, copiam. Præterea aliquot in locis ignitionem quoque ſubjunxi, quæ tamen conſpicua in vaſis, et interno univerſim corpore, non circumfuſo externo aere, numquam obtinet: nihilo tamen minus carbonoſum Principium, Fuliginoſum, de quo infra, unde baſis Acidi cretacei, ſeu mephitici, conſtare creditur, univerſo corpore, aque pulmone imprimis exhalat, qualiter ab accenſione, et conſpicua cæterorum corporum ignitione proditur.

putantur, veluti Podagra, quam in Eunuchis et caſtratis rariſſimam, poſt Celſum [10] nuper quoque judicavit Wilh. Cullen [11]. Creditum eſt etiam, id genus, ſemiviros electrici fluidi tranſmiſſioni obeſſe, eamque perrumpere: quod tamen contrariis experimentis nuper refutaverunt J. A. Wanſwinden, et Sigaud de la Fond [12].

22. An quidem reſumpta amplior, latiore pulmone dephlogiſtici Aeris quantitas, exindeque fere vitalis ignitio intenſior facta, quidquid conficiendo ſpermati neceſſe eſt, acceleret; ſive ſpermaticæ virtutis diffuſæ in omne corpus incitamento, et vigore, fluidiſque univerſis plus concaleſcentibus, cum pulmone thorax dilatetur, cujuſmodi mox poſtea rationes dabimus, et quodnam illorum alteri cauſſæ ſit, nemo facile dixerit. Certe ſimul eorum tempora colligantur, et ſub integra ſeminis confectione, novus jamque vocis ſonus editur, multuſque univerſim generationis inter, et reſpirationis organa, conſenſus in ſanitate, et morbis intereſt, ut iis ſeu Venere, ſeu aphrodiſiaco etiam viru exagitatis, fere aphonia, et laringis ſpaſmus multis ſuccedant, plurimique acerbe faucibus doleant in gonorrhoici fluxus initio. Ii etiam, quibus nefanda arte exciſa a Pueritia virilitas fuit, præter quam exiliori ſint

[10] *Cap.* xxiv. *Lib.* IV. Ex Hippocrate, ut puto, *Eunuchi non laborant Podagra, neque calvi fiunt.* Aph. xxviii. ſect. vi.
[11] *Pract. of Phiſ.* ccccxcv.
[12] *Mem. de l'Act. de l'Electr. ſur les Corps Anim.* P. II.

voce, prava quoque thoracis forma ſæpius notantur.

23. Jam vero ſub increſcente, quem diximus Vitæ calore, ſive ſub ditiore Principii calorem facientis in corpus reſumptione, duo fieri neceſſe judico. 1. Ut corporis habitus univerſim Hæmorrhagicus fiat, ſive plethoricus, non quidem propter auctam fluidorum copiam, ſed propter illorum rareſcentiam, ex *ſpiritus interioris impetum facientis* commota vi. 2. Quod, cum Vitæ calorem ſub ſtata lege cuſtodiri oporteat, quod aliter vix graves morbi effugiantur, jamque uberioris dephlogiſticationis neceſſitas inſtare incipiat: proptereaque quidquid mephitici aut phlogiſtici in corpore abundat, jamque in ea maxime loca tendat, quæ facilius externo aere compenetrantur. Ejuſmodi præter univerſum corporis ambitum, quod nonnullis creditur, quorumque fidem nuperrima aliqua augent, pulmones imprimis ſunt, quorum interpoſita actione auctam corporis phlogiſticationem, et mephitim, major ſubſequens dephlogiſticatio coæquat. Et huic quidem in integra valetudine ſatis eſt, debita per id tempus eveniens pulmonis expanſio, quam ipſa fere illuc concitata major mephitidis, ſive fuliginoſæ, et calorificæ materiei, proindeque activiſſimi ſanguinis copia mollitur.

24. Sed, cum, non quantum oportuiſſet, expanſo pulmone, aut aliquo locali ejus actionis impedimento extante, multum adhuc inflammabilitatis

bilitatis in corpore ſupereſt, aut ſanguis impari ad loca quæ præterfluit, impetu in eo movetur, jamque quidquid celluloſum in pulmone eſt, ſanguine redundabit, iſtoque in illud, quaſi diverticulum, vim faciente, inde Hæmophtiſis, et Peripneumonia ejus plurimum ætatis erunt, quod veriſſimum eſt. Pituitaria autem membrana circumfuſo ſanguine obſtructa, ejuſque cellulis mephitico, et inflammabili flatu turgentibus, inde naſo facile ſanguinis profluvium incitabitur, ita tamen, ut plethora ad pulmonem potius, quam ad caput pertineat: quare, præter ſanguinis halitum, quem id genus Ægrotantes ſæpe in ore incuſant, quidquid etiam per ea loca cruoris funditur, nigreſcit, inque coagula mox coit. Præterea pituitariæ membranæ infarctus, ea vertente periodo, ſuadent coryzæ, raucedines, capitis gravedines, intenſus genarum rubor, copioſior, quam antea, narium humiditas, cujuſmodi affectus ad eam maxime ætatem pertinent. An non ergo Epiſtaſis, quæ ſimiliter in nonnullis Hepatis morbis, in thoracis Hidrope, et tumore aliquo aneuriſmatico, fitque aliquando in Pleuritide, a compreſſione venæ ſubclaviæ propter pectoris anguſtiam, et pulmonum, ſuperiora verſus elevatione, quod multi ſcribunt? Mihi quidem vero ſimilius eſt, non debite evenientem in ejus cenſus morbis, pulmone dephlogiſticationem, et auctam univerſim corporis inflammabilitatem, ſanguineas alicubi fluxiones perpetuo procreare: quamquam locales quædam circumſtantiæ, et

debilitates, cur hac potius, quam alia exerantur parte, ſua conlata ſimbola ſæpe efficiant.

25. Fœminarum vero, quod pulmone et thorace, minus quam Viri polleant, earumque minor univerſim Solidorum activitas, et vigor, ampliorem rareſcentibus Fluidis locum tribuat, novæ adhuc dephlogiſticationis viæ quærendæ ſunt, potiſſimum, ſi pulmone rite conformato, nullus Hæmophtiſi aut Epiſtaſi locus ſit. Anne igitur ejuſmodi ſunt menſes, qui in eam primum comparent ætatem; videlicet quod uterus, et vagina, unde ſanguis funditur, fere pulmonaris actionis adjumento, et dephlogiſticationis complemento ſint? Jam enim Pudenda [13] aerem attingunt, vel attingere poſſunt, exalantque et inalant ab externo aere, unde notiſſimum illud Hippocratis de ſterilitate judicium [14]. Certe nullus eſt cor-

[13] Conf. Kaav. *Perſ. cap.* x. Menſtruorum nihilominus vias a penitiore uteri parte, aliquam ſaltem partem, proficiſci egregia Morgagni obſervatio arguit. *Adv. Anat. Lib.* I. Interna etiam veſicæ urinariæ ſuperficies proxime cum aere communicat, vel ſaltem communicare poteſt, illiuſque ſimiliter ſunt veſicales Hæmorrhoides, menſtrua aliquando periodo in Viris redeuntes, et veſicæ Catarrhus, aſperum profecto et difficile utrumque morborum genus.

[14] *Mulier ſi utero non concipiat, ſi ſcire velis, an conceptura ſit, veſtibus circum obvolutam ſubter ſuffito, et ſi quidem tranſire tibi videatur odor per corpus ad nares et os, ſcito quod illa non per ſe ſterilis ſit. Aph.* lix. *ſect.* v. Extat quoque inter cutaneam actionem et uterum conſenſus, unde a ſuppreſſa perſpiratione palpitatio, et ſuffocatio uteri. Mulieres quoque aſſiduo labore exercitatæ, pauciores habent menſes: quod ſupra diximus.

poris

poris locus, ſive extus, ſive intus, in quem paullo liberior externo aeri aditus pateat, unde non aliquando ea ætate ſanguis exſtillaverit, ut propterea ex pulmone, faucibus, naribus, veſica, inteſtino recto, cute denique univerſa profluere viſus ſit, cujuſmodi ſupra exempla dedimus. Eorum vero nulla fieri cenſeo, niſi locali Solidorum alicubi interpoſita debilitate, ſive quod propius verum ſignificare judico, ex proportionis inter motus Vitæ deffectu, ut alicubi reactiones actionibus impares ſint. Quare rite conſtituta univerſi corporis Solida, hanc, quam diximus, fluidorum expanſibilitatem debite coercent, ut revera, quæ ſanæ ſunt mulieres, nulla ex iis patiantur. Quam ob cauſſam arbitror pertuſam per id tempus venam ſæpe morbum provocaviſſe, ab eaque infido nimium ejus mali ſubſidio, inque ipſa eruptione, pluſquam ſi ante id tempus ad præcavendum fiat, melius eſſe cavere, niſi metus inflammationis adſit. Fuſo nàmque ſanguine, plus, quod rareſcant, fluida habent, proptereaque niſi quid Naturæ impetus aliorſum venæ ſectione incitatus, aut debite ſuccedens vaſorum collapſus adjuverit, ſæpius ſanguinis detractione morbus exaſperaeur. Quibus addenda ſunt, quæ de aucta [15] vacuati corporis abſorbtione ſupra ſcripſimus.

26. Sed cur ſingulariter muliebrium loca, præter pulmonem, fœminei ſanguinis dephlogiſticatio, Pubertatis principio teneat, adque dilata-

[15] Conf. *Lib.* II *Part.* I. *cap.* iv. *ſect.* ii.

bilia uteri, et vaginæ vaſa, animalis mephitis, externi aeris ad ea loca vicinia, compellatur, exindeque hiantibus vaſorum extremis [16], ſanguis etiam quaſi data porta exſudet, cauſſæ eſſe puto proprium quemdam et certum in pubeſcentibus Naturæ muliebria verſus impetum, propriamque iſtorum fabricam. Neque, ſi quis dictum modo ejus ætatis ea verſus Naturæ impetum, ad eam quam ſupra nominavimus, auctam pubentium inflammabilitatis vim, referret, adque ampliorem dephlogiſticationis neceſſitatem, is multum meo quidem judicio erraret. Juxta quæ, mephitici halitus, carbonoſi videlicet, et dephlogiſtici aeris [17] ex univerſo fortaſſis corpore, exque datis ſingulariter locis ſpirantis, certa cum atmoſphæ-

[16] Huc pertinet diu in utramque partem agitata quæſtio, de menſtrui ſanguinis natura. Certe incredibilia ſunt, quæ multi de ejus venenata, et corroſiva qualitate ſcripſerunt: neque interea facile eſt omnia rejicere, unde ſolidata in vulgus opinio increbuit, quæ de inſalubri mulierum, cum menſes patiuntur, uſu narrantur, hominibus inde pertinacia glandis exanthemata, et ſpurias etiam gonorrhæas, quod multi affirmant, importantibus. Sed cum multa perpetuo, id genus obſervationes, infidelitatis ſuſpicio infeſtet, vix etiam una eademque, fœminarum omnium, cunctarumque regionum, ratio ducenda eſt.

[17] Mephiticus aer pulmone ſpirans, præter carbonoſum principium, partem quoque dephlogiſtici aeris continet, cujus cum ſpecificus calor plurimus ſit, jamque vero ſimile eſt, ſuperſtitem a data Vitæ menſura calorem, ſimiliter exſpiratione excludi. Confer, quæ de calorificæ materiei, et dephlogiſtici aeris amiciſſima conjunctione nuperrima exegit tentamina Ill. Crawford.

rico

rico aere affinitas, præter quam primum et perpetuum in omni Vita reſpirationis incitamentum ſit, certis quoque viſcerum nonnullorum, ſtatuto tempore incrementis præerit, proque ejus aucto aut imminuto in pulmones appulſu, ſtatam quoque vitalium motuum in omni corpore ſummam cuſtodiet. Quamquam puto equidem multis, noſtra hæc quæ ex Chinica in hunc locum tranſtulimus, vix ac ne vix quidem probabuntur, nempe quod judicent, fere nova quædam motuum, et actionum principia Vitam omnem regere, quæ unico, et privatiſſimo jure viventibus tributa, nil habeant, quod cum cæteris inorganicorum motuum legibus conferri poſſit. Quorum judicia dum ſinimus, non interim iis uſque adeo acquieſcere nobis neceſſe eſſe duximus, ut eas, quas elementares novimus, ſubtiliſſimorum, et activiſſimorum principiorum affinitates, non etiam ad viventium corpora, quaſi experimentum facturi traduceremus, et ſi quidquam ex iis in Vitæ contemplatione proficere poſſibile eſſet, monſtraremus.

27. Quamquam pubeſcentium puellarum ſanguineas eruptiones, quæ minime pueris integre valentibus eveniunt, in primordiali quadam fœminei corporis laxitate, ſeu majori, quam virorum mollitie, fundari poſſibile eſt: ſive contra: nempe, quod taliter ordinata mulierum fabrica, animali halitu, et ſanguine facile trans eam penetrabili, ſanguineis ejuſmodi profluviis initio a Pubertate facto pateat, inde virilis Solidorum fir-

mitas, et vigor, fœminarum corporibus præcaveatur, igneo principio minus quam in viris, in earum Solida reducto, et fere conglutinato [18]. Revera exanthemata, et cæteræ in cute fluxiones, ſanguineæ, aut alterius generis, vix alios, præterquam infirmos, et laxos corripiunt. Exinde etiam, quod uteri via, pulmonaris actionis adjumentum jamque puellis conſtet, anguſtior propterea fœminarum pulmo, perpetuo vix virilem coæquat.

28. Quæ cum perpetuum quemdam cauſſarum et affectuum circulum efficiant, difficile eſt iſtoſque, et illas appoſite ſignificare: multaque eorum datæ cuidam, et ordinatiſſimæ primordiali utriuſque ſexus compagi vertere neceſſe eſt. At certe fœminis, quibus ſerius et parcius menſes prodeunt, non propter invaletudinem aliquam, iis etiam corporis forma virili proxima eſt, et matronali quodam decore, et latiore plerumque thoracis ambitu præſtant. Eæ etiam ſæpe barbatæ fiunt, aut ſaltem villoſa facie, et cute: cujuſmodi apparentias ad divitem magis hujus cenſus fœminarum animationem, vulgus non inepte retulit, nempe quod in idem recidit, in uberiorem earum inflammabilitatem, valentibus Solidis, quaſi vi compreſſam, et debite intra vaſa coercitam. Similia in fœminis a menſium ſup-

[18] Confer quæ de Lucis, et ignei principii in vigoranda Vita activitate ſupra ſcripſimus. *cap.* i. *P.* II. *Lib.* II.

preſſione

preſſione orta, apud Hippocratem leguntur, quibus tamen, qui caſtiſſimi ſunt judicii, Medici nolunt credere.

29. Cujuſmodi affectuum, morborumque, quos ſupra nominavimus, viciſſitudinibus omne fere Adoleſcentiæ tempus infeſtatur. Neque incipientium menſium periodi, quam habituræ ſunt, regularitate ſubito conſtant: et modo bis, quaterque in menſe fluunt, modo ceſſant: donec annis firmata ætate, halituoſorum Vitæ Principiorum appulſu rite ordinato, Solidorum vis, et tenacitas, quod debent, polleant. Tum corpore jamque in ſtata altitudine conſiſtente, quidquid cellulоſum eſt, latius explicatur; exindeque conſpicua juventutis forma, et roſcidus, et rotundior adſpectus. Præterea animali glutine debitam jamque viſcoſitatem, inter puerilem mollitiem, et ſenilem ſiccitatem indepto, exquiſito ad omnia ſenſu animus comparatur, pluſque quam in Pueritia ſibi conſtans, ad maturam jam proxime accedit propoſiti tenacitatem, quæ maxime hominis eſt, cum primum ei ad Virilitatem ventum eſt.

30. Jam enim virilem, ſic dictam, ætatem ingreſſo homine, venarum lumina ampliari, et arterioſa anguſtari ſenſim pergunt, incipiuntque tunc primum vera ſenilis mortis elementa. Laterum ſimiliter in eorum alterutris denſitates ab eo intercurrente ætatis ſtadio mutantur: fere enim ad Virilitatis exordia, denſiora venarum latera

tera ſuperſunt: fiunt contra, poſt id tempus, ea arteriarum: ut propterea ſanguinis tranſitus ab arteriis in venas, plus fere difficultatis in prima Vitæ ætate, quam medio ejus vergente termino, et poſtea, habere videatur. Quare ſanguinis profluvia in adoleſcentia, arteriarum, plus quam venarum creduntur, contra venarum plus, quam arteriarum, vergente Vita [19]. Sed multi quidem, præterquam veritas patiebatur, in ejuſmodi vaſorum rupturis nominandis, fortaſſis abundaverunt: ſæpius enim ſanguinem ex ſolo cellulari textu profluere, vero eſſe proximius puto, in eumque congregari propter minimorum vaſorum, vel abſolutam debilitatem, proprio, qui dicitur, vitali tono in iis amiſſo, vel propter nimiam incurrentis ſanguinis tenuiſſimi, et rarioris activitatem: utrobique enim minima eorum oſtiola laxantur, eaque data porta in cellularis intercapedines ſanguis recipitur. Certe multis, qui diu pulmone ſanguinem ejecerunt, vix ulla in vaſis præhabiti vulneris, aut cicatricis veſtigia reperta ſunt: cujuſmodi extiſpicia non infrequenter Clinicorum libris allegantur.

31. Vix tamen vanitatis incuſanda eorum induſtria eſt, qui Vitæ temporum converſiones ex varia vaſorum dimenſione metiri curant, quod iſtorum reapſe alia, atque alia ſit, procedente

[19] Conf. Clift. Wintringh. *Exper. Inquir.*

ætate,

ætate, ratio. Certe, quæ maxime venoſa ſunt viſcera, plus ſero incrementi complementa ſui iis recipiunt, quæ frequentiore arteriarum inceſſu alluuntur. Quare hepar, labente Virilitate ſuccreſcit: tum vero inteſtinalis tubus, et veſica, venis ſenſim latioribus, plus adhuc contentis diſtendantur: exindeque prædiſponentes ad plurimas ingraveſcentis ætatis ærumnas, cauſſæ. Cor interea habito vaſorum reſpectu, mole minus, motuſque idcirco circulatorius ſanguinis debilior, quam in Juventute: multaque undique interpoſita cellulari, uberior adipis ſecretio, inque obeſitatem proclive corpus. Irritabilis, et nervoſa poteſtas, ut jamque vigoris acmen tetigere, paullatim debilitantur; muſculorumque compages, quæ in Adoleſcente, meris quaſi, carneis fibris conſtabat, in tendineam ſenſim ſubſtantiam abit, fitque muſculus longioribus hinc inde tendinibus. Corpore demum univerſo, ſub poſtrema Virilitate, jamque fere nimium ſolideſcente, novus ingruit vitalium motuum ordo, novaque morborum cohors mortalibus ſuperincumbit. Ejuſmodi ætatis ſunt Hæmorrhoides, Fluxus varicoſus, Dilatationes vaſorum, et præcipue venæ cavæ, Polypi, Febres ardentes, Hepatitis, Icterus, Cholici dolores, Aſthmata, Hidrops, Arthritis, Calculus, Podagra, Reſolutiones membrorum, et Abſceſſus [20]. Triſtior fere fœminarum ſors eſt; de qua mox dicam.

32. At

[20] *Ultra hanc ætatem provectis Aſthmata, Pleuritides, Peripneumonia, Læthargi, Phrenitides, Febres ardentes, Alvi profluvia*

32. At enim qui fiat, ut ſeptimo jam prope labente Septennio, quod frequentiſſimum eſt, magnæ adeo Naturarum converſiones in fœminis fiant, et ablegata menſtrua conſuetudine, triſtiſſima ſimul ægritudinum genera multæ incurrant, mihi ex propoſita ſententia dicendum eſt: primum itaque de menſium ceſſatione eloquar: ſubſequentes exinde ejus ætatis morbos examinabo.

33. Verum etenim plurima inflammabilitatis in animali, cauſſa aut a Seminali Impetu prorſus pendente, aut cum iſto ſaltem amiciſſima conjunctione ſeſe ſimul exerente, unde ingens animalis mephitidis copia oritur, nataque ſubinde major dephlogiſticationis neceſſitas menſes incitat, his, inquam, per omnem ætatis vigorem conſtantibus, vix mirum eſt, in id omne tempus menſtruationem incurrere. Contra vero arterioſa vaſorum poteſtate, Vitaque fere omni, ſuccreſcente ævo, debilitata, ſeminalis quoque principii impetus, remiſſiore ſenſim incitamento labitur, propterea que generandi, et concipiendi poteſtas, eo proxime tempore fœminas deſerit. At quidem ditiſſimo iſto Impetus Vitæ, et inflammabilitatis [21] principio jamque enervato, animalem ſimul

ſluvia diuturna, *Choleræ*, *Diſenteriæ*, *Lienteriæ*, *Hæmorrhoides*. *Aphor*. xxx. *ſect*. iii.

[21] Incitatam per omnem ætatis vigorem ſeminali impetu vitam, et latiore pulmone hauſtum dephlogiſticum aerem, cum

ſimul mephitidem enervari, cum eaque minorem dephlogiſticationis et menſium neceſſitatem incurrere, veri eſt ſimillimum.

34. Præter quæ, in alia etiam, quæ uteri ſunt, quoad menſium ceſſationem, animo advertere neceſſe eſt. Uteri ſiquidem ſubſtantia, labente Vita, ſenſim compactior, confertis celluloſæ telæ ſtratis, quibus uteri fibræ undique implicantur, cum ætate ſolideſcentibus, perpetuo minus animali halitu, et præterfluente cum eo ſanguine penetrabilis evadit. Ad quæ menſium impedimenta, accedit amplior abdominalium viſcerum diſtenſio. Quamquam etenim eam maxime ſedem uterus teneat, quæ commode ejuſmodi preſſionem eludat, univerſa tamen illorum moles auctior, et præ cæteris inteſtinorum, vix non aliquid uterinæ ejus ætatis dilatationi obſtabit. Primum igitur irregulariter menſes fluere oportet, ex celluloſo uteri textu, non univerſim ſimiliter denſato : cujuſmodi notiſſima apud omnes extat obſervatio : ex eaque impetus irregularitate nova motuum Vitæ ſeries incipiet : de qua mox infra.

35. Ea namque animalis mephitidis via, plus ſenſim ſenſimque præpedita, eaque intus in cor-

cum eoque caloris materiem, ita vitales motus concitare, et vigorare concipio, ut oleoſa, et inflammabilia principia inde uberius in omni proveniant corpore. Sic diximus odorifera, oleoſa, et reſinoſa Plantarum principia iis uberius locis provenire, quæ late ſplendente ſole illuſtrantur, ſeu quæ dephlogiſtico aere, et caloris materie abundant.

pus

pus compreſſa, illius aliorſum appulſus incitari oportet, in eamque maxime partem ejus impetum irruere, quam ſuſcepta fortaſſis ab origine Solidorum debilitas, eam novis motibus, et extra certam ejus corporis univerſæ Vitæ normam recipiendis, idoneam facit. Hac propterea ratione, ſi quid in fœminis ab antecedentibus morbis debilitatum eſt, in eo maxime ætatis circuitu plus læditur, ſera fortaſſis morte pendendum. Quæ cum perpetim plurium jamque menſium intervallis fiant, uteri impedimento ſenſim auctiore, novæ tandem ex integro, illius, quod diximus, principii tendentiæ conſtabunt, novaque Vitæ menſura prodibit, diuturna demum conſuetudine ſervanda, uterinis viis jamque penitus et omnino obcœcatis.

36. Quorum tamen poſtremum ea aliquando ratione fieri intelligendum eſt, ut perpetuo, quoad fœmina vixerit, primitiva in uterum tendentia perduret, potiſſimum, ſi quando ea valde animata, et inflammabili principio dives fuerit, ut et conſuetudinis vim in hac pariter re plurimum valere cenſeam, tum fortaſſis etiam perpetuam, quam ſupra nominavimus, mephitici principii, cum externo aere per vicina maxime loca affinitatem. Nobiliſſima Matrona, cujus olim ſaluti præeram, jamque ultra ſeptuageſimum annum emenſa, ſæpe per æſtatem, menſes patiebatur, quod et in aliis vidi. Menſes, qui jamque longo intermiſerant annorum ſpatio, denuo in ſenectute prodeuntes, proximos mortis nuntios in binis aliis fœminis

obſervavi: quæ tamen rite ante Menſes valebant. At earum quidem una, alieno fortaſſis docta exemplo, eventuram ſibi cladem mihi ſignificabat, quod credere nollebam: altero poſt menſe febre correpta, præſagii veritatem, cito moriens miſere confirmavit. Aliis autem fœminis, uterino fluxu ſuppreſſo, hæmorrhoides tum primum apparent, quarum periodi aliquando menſes accuratiſſime coæquant. Tandem et aliis alba purgamenta per totam vitam omni menſe ex utero decidunt. Menſtruas quoque ſanguinis evacuationes, arte comparatas, egregie vetulis ſuccurrere [22] meminit Reildinus.

37. At vero plurimi, qui tunc primum fœminis contingunt morbi, maxime in cutis ambitu fiunt, et ad celluloſum ſubcutaneum textum imprimis pertinent, folliculati ſic dicti tumores, intutæ univerſim ſanationis, nempe quod avulſo uno, novi ſæpe progerminent [23]. Sæpe etiam diuturnæ

[22] *Lin. Med.*

[23] Obſervatum eſt externum aerem, cum in celluloſum textum per vulnus aut ulcus libere admittitur, univerſim damno eſſe. Quare recentia vulnera, id eorum natura ferente, Chirurgi, quibus prudentiſſime Ars tractatur, aut conſuunt, aut, quod melius eſt, ita molli emplaſtro glutinant, et circumducta faſcia conjungunt, ut nullus in ea pateat externi aeris aditus. Diuturnorum vero abſceſſuum inciſionem, maxime in articulis ii, quo plus poſſunt, vitant, ſique ſcalpello excidunt, id etiam multi agunt, ut et quam minima, et pauciſſima ſit plaga: quamvis neceſſitati, ut ſcribit Celſus, ita ſuccurrendum eſt, ut neque vulnera neceſſe ſit poſtea ingeminare,

diuturnæ ſuppurationes tabis nuntiæ, eorum evulſionem ſequuntur. Quæ morborum genera crebro etiam

minare, neque in lenta nimis curatione ægrum conſumere: potiſſimum, cum, quantum propria experientia profeci, parvæ magnorum abſceſſuum inciſiones, quod crebram medicationem poſtulent, plus ea propter in ſe periculi habeant. Quare abſceſſum ex integro vacuare, modo non nimia ſit copia, præſtabilius judico, tum probe mundato ulcere diligentiſſime deligare, et quam ſero poſſibile eſt, illud denuo movere. Qua ratione id genus ægrotantes, qui copioſa alicubi purulentia contabuerant, ancipitem experiri curationem volentes, neque enim eorum aliquem umquam arbitrio meo curavi, aut curaturus ſum, ad ſanitatem aliquando perduxi, inter quos eum qui in Ferrarienſe Noſocomium a *Belriguardo*, Ferrarienſi oppido, ſuperioribus annis venit. At certe ſive vulnerum ſive ulcerum ora, modo non debite committantur, fit purulentiæ locus, neque offenſæ partes, et quæ his proximæ ſunt, inflammatione et dolore vacant. Quorum omnium cauſſa dicenda mihi eſt. Puto enim ejuſmodi cutis ulcerationes fere novas dephlogiſticationis vias eſſe, unde magna animalis mephitidis caloriſque Vitæ pars excluditur. Quod ubi aliquanto fit tempore, jamque fere quædam irritationis aut excitamenti centra in iis conſtant locis, in eaque ſuperexpoſita principia, plus continuo urgente ſtimulo concitantur: exindeque inflammatio oritur, ſola viſibili flammæ illuſtratione, ab ignitione diſtincta. Certe præter intenſiſſimum affectæ partis calorem, ruboremque igneſcenti ferro proxime comparabilem, inflammatio, ſi non ceſſat, dat quoque veræ ignitionis reſiduum, veram carbonificationem, gangrænam, ſimiliter atque in olcorum combuſtione, fuliginoſum principium ſupereſt, eoque plus, quo prompta minus, et difficilior ignitio ſucceſſit. Sic etiam cachectica corpora, quorum minus ſincera inflammatio eſt, plus ſimiliter peſſimo tabo, et gangræna vitiantur. At vero tanto caloris Vitæ impetu in eam ſe partem fundente, neceſſe eſt, *unctuoſam* illam et *balſamicam*, quam rite Veteres nominaverunt, animalis mixti compoſitionem corrumpi, Vitæque

etiam ii ſuſtinent, quibus tametſi viriliter animatis, rara tamen Venus interſuit. Quare cælibes et caſtimonia devinctos, multum, quoad vidi, tentant: quod cur fiat, et cur in unius exciſi loco, novi alia in parte pullulent, neque perpetuo impune ejuſmodi tranſitus fiant, nempe quod con-

tæque actuoſiſſimo elemento, igne abeunte, ſimul diſgregari: quodque in emortuo animali evenit, tandem ſolam *terram ignis*, quam proprie *Phlogiſton* dixiſſe videtur acutiſſimus ille, et doctiſſimus Chemicorum Beckerus, carbonoſum principium ſupereſſe: cujuſmodi ſunt ulcerum mali moris, poſtremo Vitæ tempore apparentiæ. Neceſſe eſt etiam, ut animali mephitide, cujus plurimus eſt in ſanitate ad pulmones impetus, jam modo in ulceris locum propter liberam externi aeris vicinitatem, maximam partem rapta, minima tum demum copia in bronchiales vias contendat. Quare pulmonis vaſa, præter conſuetudinem diſtenſa minus, ſenſim collabuntur, eorumque virtute fatiſcente, ſanguis plus adhuc depravatur, et corrumpitur, cujuſmodi ulceroſi jamdiu homines habent. Tandem reliquis Vitæ motibus perturbatis, et pulmone nimium nimiumque collapſo, tum demum ſpiritus gravitas ſupervenit, mortis nuntia. Quæ poſtrema Vitæ mala ex puris ad pulmones reſorbtione evenire creduntur, cum revera externum ulcus per ea tempora areſcat. Sed quam ſæpe deſunt ſuppurationis in pulmone veſtigia, quam ſæpe poſt mortem contractior ejus moles, nil niſi aliquid liveſcens, vix in vero fundatam ejuſmodi creditam metaſtaſim arguit. Nihilo tamen minus facile eſt multa in contrarium eorum omnium, quæ attulimus, regerere; quibus quid contra reſpondere poſſimus, neque hujus loci eſt efferre, neque etiam id loco ferente feciſſemus. Non etenim Hipotheſim fundare animus eſt, ſolaque, quæ inter univerſam ſcriptorum noſtrorum rationem ſenſimus, ipſi ſcripſimus: quæ ſi alii ita conſimiliter ſenſerint, jamque quid regerant, ipſi videbunt: ſed non ita ſentientes, nec cuncta, quæ ſimul nos contemplavimus, contemplantes impoſſibile eſt, eos aliquid nobiſcum facere.

 ſimili

ſimili cellulosæ telæ vitioſitate intus in viſcere aliquo exordiente, periculoſi exinde morbi eveniant, ea, quæ ſupra diximus, facile, rationem complectuntur.

38. Certe ſi quid veritatis ea, quæ ſupra a nobis expoſita ſunt, habent, ſique non nimis vero abeſt, tubercula quæ in cute oriuntur, Ganglia Melicerides, Atheromata, Steatomata, quorum fere ſubſtantia aliquam ab igne alterationem, et fere incoctæ limphæ coagulum, prodit, eſſe veluti quædam mephitidis animalis, et caloris fluxionum centra [24] in locis, quæ proxime cum externo

[24] Inter cætera, quæ ejuſmodi appulſuum ſeu fluxionum centra, ſenſibili obſervatione oſtendunt, non poſtremum illud Epilepſiæ genus judico, in quo ab una corporis parte, tum potiſſimum a manibus pedibuſque venientis acceſſionis ſenſus incipit, cujus egregie meminit Celſus, *Lib.* II *cap.* viii. Eam comitialis morbi ſpeciem univerſim etiam ſanabiliorem ferunt; namque aut tortili faſcia ligata parte, unde illiuſmodi auræ ſenſus exoritur, aut cauteriis, et veſicantibus lacerata, aut exciſa, ſublatus multis morbus dicitur, obſervatumque eſt immiſſo in eam partem cultro ſæpe durum aliquid percipi, unde venientis auræ fluxio procedit. *Eſſ. d'Edimb.* Sæpe etiam eum morbum in infantia, et pueritia exorientem *in pueris Veneris, in puellis menſtruorum initium tollit:* Celſus: quaſi uberior per ea tempora dephlogiſticatio ei ſanando ſatis ſit. Multos quoque, procedente ætate, ab intermiſſo Hæmorrhoidum fluxu corripit, eiſque denuo fluentibus, aut ſaltem ſolicitatis curatur. Sed cæterarum optima medicina, uſtiones ad ſuturarum loca fere ſunt, et cauteria. Sic ille, cujus cranium in Hunteriano Muſæo proſtat, cum in inſultu ſuper ardentes prunas obverſo poſtico capite concidiſſet, cum ex atroci

terno acre communicant, ratio conſtabit, cur aut perſanato uno alii de novo generentur, aut diuturnæ ab eorum evulſione ſuppurationes fiant, malumque etiam in finem aliquando vertantur. Tandem

atroci combuſtione, latiſſima ſincipitum pars receſſiſſet, numquam poſtea per omnem vitam, eo morbo tentatus eſt. Veſicante etiam futuræ coronali ſuperimpoſito ſeptennem Epilepticum aphonum, et ſtolidum, Panaroli cura reſtitutum, Rich. Mead allegavit. Truce etiam remedii genus nonnullis profuiſſe Celſus affirmat, calidum nempe jugulati gladiatoris ſanguinem: quorum proficiente exemplo, oleum animale Dippellii, ab aliis ſimiliter cum laude uſurpatum eſt, teſte Joſ. Quarin. Arſenicum quoque, Cullenii judicio, non ſpernendum medicamentum dicitur; aliiſque demum Phoſphorus laudatur. At eos quidem, quibus iſta profuerunt, in eo, quem diximus, inflammabilitatis, et animalis Mephitidis exceſſu conſtitutos fuiſſe, vix credendum eſt, remedii genere pluſquam ad ſanandum, ad augendam ægritudinis cauſſam comparato. An non igitur ejuſmodi morbus, ſimiliter atque fortaſſis cæteri omnes, oppoſita aliquando ratione conſtat, ut propterea inflammabilitatis exceſſus, defectuſque, procreando morbo in corpore ad eum opportuno, ſimiliter ſatis ſint? Quorum poſtremi ignem ab externo aere ſibi ſumere videntur, fluxionis principio, et tendentiæ centro, in eorum corporis extremitate aliqua ſingulariter incipiente. Cujuſmodi utrinque conſimilia ex poſitiva, quæ dicitur, et negativa electricitate, notiſſima exempla circumferuntur. Quare antiquus ille, quem ex Celſo nominavimus, curationis modus multis noxius, et infelix extitit Tulpii teſtimonio. *Obſ. Lib.* IV. nimiaque, et rariſſima venus morbo ſimiliter originem dediſſe fertur, ipſeque vidi, qui epilepticus factus eſt, poſtquam ſubita vitæ auſteritate, diuturnæ vulgivagæ veneris quaſi penas daturus, ſeſe obligaviſſet. Eſt certe univerſim in ejus generis morbo, inordinatus caloris Vitæ modus, eumque non injuria ſimilem choreæ S. Viti dixit Sydhenamius *De nov. Febr.*

Tandem cur minimum aliquando inflictum cuti vulnus, inque ipſa venæ ſectione, unde ſæpe immeritæ totidem erga Chirurgos quærimoniæ, ſubito in phlegmonem exardeſcat, cita poſt morte ſiniendum: quod maxime illorum eſt, qui divite inflammabilitate, debilibus ſolidis eam ægre coercentibus, pollent, et quibus perperam, ſalutares Principii impetum facientis fluxiones procedunt, veluti ſub difficili fœminarum menſtruatione. Annon igitur conſimilis ducenda quoque erit *fonticulorum* ratio, quorum egregia in ſanitatem benefacta, vix profecto ex minima exeuntis humoris quantitate æſtimari queunt: quorumque contemplatione facile omnis Humoralis Pathologia ſubvertitur. At iis quidem indebite ſuppreſſis,

Ingr. quam alteram ægritudinis ſpeciem ſæpe ſimiliter procedens Pubertatis tempus ſanat. Poſtremum vix animadvertiſſe pigeat, Celſum, inter ſummam, quam extulit, Hippocraticorum circuituum incredulitatem, eos nihilo tamen minus in Epilepticorum ſanationibus, ſumma cura cuſtodiviſſe: quare cibum ſimul ac tranſiit hora, qua concidit Epilepticus, poſt tertium diem dare ſuadet, tum intermittere quartum, et invicem alterum quemque, eadem hora cibi ſervata, donec quattuordecim dies tranſierint. Sed præter ea, quæ diximus, incitatas alibi in ægrotante, Principii impetum facientis fluxiones, nil æque ſanando morbo prodeſt, quam univerſa, quo plus fieri poteſt, conſuetudinum Vitæ mutatio: ſi quid enim interpoſita remediorum frequentia, quam voluit Sydhenamius, ad ſanandum confert, non certe nec purgando, neque leniendo, &c. ea ſingulariter juvant, ſed quod inter hæc, novorum perpetim motuum adjunctione corpus omne mutatur, tandemque, cum præſens morbus ſanando non ſit, qui ſenſim ſubſequitur, ſuamque, et alterius ſanationem ſinit, ipſeque etiam efficit.

quot,

quot, quantaque exinde mala progerminant! Annon iſta quoque Hæmophtiſeos, et Phtiſeos, et quidem aliquando acutiſſimæ, a ſuppreſſis Hæmorrhoidibus, aut ani fiſtula miſere ſanata cauſſa eſt? nempe quod cauteriis, Hæmorrhoidibus, et fiſtulis in opportuno ad ea corpore valentibus, ſere jugis quædam Mephitici principii fluxio fiat, cujus interventu pulmo ſublevatur. Quare cum cætera quæque viſcera, iis indebite ſanatis, compati poſſint, fere non aliud magis, quam pulmo, exinde laborat. Sic Melancholicis, et Phreniticis Hæmorrhoides ſupervenientes bonum eſſe dixit Hippocrates, et ſupervenientes quidem *επιγενομεναι*, non fluentes, cum ſæpe ſufficiat citra evacuationem, fluxionem in aliquam externam partem moveri: quo facto, morbi omnis alibi ſævientis cauſſa debilitatur.

39. Sed in conſimili morborum in Senectutis initio, ſeu poſtrema Virilitatis ætate, exordio latiſſimus eorum patet cum Pubertatis principiis conſenſus. Sic in Pubeſcentibus antiquiſſima Hippocratis obſervatione, *verruccas penſiles* [25], aliaque ejus cenſus tubercula ſæpe fieri videmus. Sunt quoque conſimiliter utriuſque ætatis, oculorum fluxiones, morbique viarum lacrimalium, Anchilopes, Ægilopes, Herniæ ſacci lacrimalis, &c. Præterea cordis Palpitationes, Artuum œdemata, et Aqua intercus, in quam ſæpe degenerat, ſic

[25] *Aphor.* xxvi. *ſect.* iii.

dicta, febris alba Virginum, utraque Vitæ tempora non raro corrumpunt.

40. Conſimiliter, quæ communiſſima Pubeſcentibus pituitariæ membranæ, et pulmonis vitia ſupra ſignificavimus, menſtruationis terminos fere etiam corripiunt, diuturnæ Tuſſes, difficilis Reſpiratio, multiplex Aſthma. Cæterum ſanguinis ſpuitio, et Hæmophtiſis, propius medium Vitæ infeſtant, ut neutra ex ætatibus, de quibus ſcribimus, multum exinde, quod ſibi metuat, habeat. Tametſi etenim Pubeſcentibus ſanguinis ſputa ſæpe fiant, rariſſimi nihilominus ſunt ejus ætatis Phtiſici, thoracis cavo adhuc ultra dilatabili. Similiter ultra ſeptimum, vel ſextum etiam ſeptennium provectis, rara ex Hæmophtiſi Phtiſis procedit, fere profluviorum ſanguinis cauſſa cum ætate debilitata. Tubercularem tamen Phtiſem iſta ætas, et annis etiam amplius matura videt, eaque peremptos Senes aliquando me vidiſſe memini. Fit quoque, ut ſi quid in pulmone præcedente ætate debilitatum, obſtructum, aut durum eſt, ſeras in id tempus ærumnas differat, nonnulloſque ejus ætatis purulentos vidimus, quos aut Peripneumonia, aut diuturna Tuſſis, cum in ætatis vigore eſſent, vexaverant, cujuſmodi Venetum quemdam, Anglicæ cohortis ducem, his ipſis diebus inviſimus. Præter quæ, cum non raro incongrui cum ætate morbi prodeant, morborumque genera quædam fere cum Vita connutriantur, corporis habitu eos fere adpetente, cujuſmodi ſæpiſſime Phtiſis eſt, inde

omnis ætatis Phtiſici, contra Artis regulas moriuntur. Quare Infantes etiam vix annum emenſos, pertinaciſſima Tuſſis, et abſoluta Phtiſis [26] aliquando jugulavit. Rheumatiſmum quoque inter mediæ etatis morbos non injuria collocaviſſe mihi viſus eſt [27] Ill Cullenius. Certe nec Pueri morbo tentantur, neque ingraveſcentes ætate Senes, eo laborare conſueverunt.

[26] Audivi ex Portalio, Conf. etiam Reid, *An Eſſay on the Nature and Cure of the Phtiſis Pulmonaris.* Sunt quidem in Phtiſico corporis habitu nonnulla, quæ ad propoſitam ſententiam plurimum quadrant: inter quæ thoracis anguſtia, et albicans univerſim cutis color. Primum quidem quid ad Phtiſem juxta propoſitum noſtrum conferat, facile intelligitur. Secundum vero, albida fere cutis, rariorem fuliginoſi Principii ab ea vaporationem ponit. Iis namque, quibus illud debite per cutim excluditur, ea læte nigreſcit, qui virilis, et ſanorum hominum color eſt. Contra pervenuſta, et albicanti forma conſpicua corpora facile quidem ſudant, ſed ægre univerſim perſpirant: quare crebro tuſſiculoſi fiunt, coryza tentantur, eaque manente cutis debilitate, facile in Hæmophtiſim, ex eaque in Phtiſim labuntur. Obſervatum quoque eos vix umquam eo morbi genere interire, quos dentium caries, aut invenuſtus color ore inficit, tum vero ſingulos eo interemptos pellucido dentium nitore conſpicuos fuiſſe, cujuſmodi, ſuamque, et Camperi obſervationem, cæteris, quas de Phtiſico habitu induſtrie exegit, nuper adjecit Ill. Simmons. Conf. ejuſd. *Obſ Pract. de Phtiſ. Pulmon. quas ex Angl. Lat. convertit* Van Zandicke. *Brug. Flandr.* 1786.

[27] *But the Rheumatiſm ſeldom appears in either very young, or in elderly perſons; and moſt commonly occurs from the age of puberty to that of thirty-five years. Pract. of Phiſ.* ccccxxxvii.

41. Sed ditiſſima ſub menſtruationis fine morborum ſedes, mammas occupat, Cancri, corumque exulceratio, et luctuoſiſſimæ id genus ægritudinis converſiones, ut optata mors, jamque lucem peroſas ſæpe per eam ætatem finiat. In quibus conſiderandum eſt, non raro lapideas fere durities, ſæpe intenſe nigricantes, ejuſmodi fluxionum centro eſſe, quo diligentiſſime in omnem partem exciſo, fere morientibus Vitam denuo Ars tribuit. Sed, ſi quid in curatione illiuſmodi ſuperſuit, neque poſtea ſuppuratione ſolutum exceſſit, morbus curatione exaſperatur, neque quid ſperare poſſint amplius, miſeræ habent: quaſi quidquid durum, et fere ardentiſſimo igne coactum, mammarum corpus inficit, ſolo ſit fluxionis Principii impetum facientis incitamento, ſimiliter atque in ſimpatica Epilepſia, quam ſæpe a duritie aliqua in loco, in quo incipit, procedentem fere impoſſibile curare eſt [28], niſi exciſa ea morboſi incitamenti cauſſa. Præterea notiſſimum eſt, quantum exitio, ſimul ac externo aeri libera in Cancrum via patuit, ſit. Præter enim copioſiſſimam eo tempore reſorbtionem, unde axillares glandulæ enixe tument, inde etiam plus perpetuo morbus exaſperatur, et quaſi Vitæ omnis centro, et impetu in eam partem congregato, quidquid miſerrimæ edunt, aut bibunt, aut iraſcuntur, quidquid deni-

[28] Conf. not. 24. pag. 194.

que

que corpore atque animo moventur, ſuam ingeminat morbus feritatem, quam ſola animi virtus iis, quæ ſapiunt, eſtque ſæpe dolor feraciſſima ſapientiæ diſciplina, mitigare valet.

42. Sed multi quoque mammarum morbi Pubeſcentium ſunt, minimum tamen periculi afferre ſolent; quamvis aliquibus, prima Scirrhorum ea ætate exordia, ſub menſium ceſſatione Carcinomata effecerint: quod aliena admonitus obſervatione ſcribo.

43. Jam vero, præter hæc Vitæ tempora, Senium ingreſſis, fiunt diuturnæ articulorum Subfluxiones, dolores, tumores, Podagra, vaſorum, et præcipue venarum Dilatationes, Oſſificationes, ſpirandi Difficultates, Catarrhi, renum et veſicæ Morbi, alvi Siccitates aut Colliquationes, tum vero graviſſimi, et mortales cerebri et nervorum affectus, Apoplexiæ, membrorum Reſolutiones [29]: de quorum cauſſis antequam dicam, præſtat ſeneſcentem hominem propius conſiderare.

44 At enim cum omnis in motu Vita ſit, ſive in debita partium omnium, quarum complexu

[29] *Senibus ſpirandi difficultates, Catarrhi tuſſiculoſi, Stranguriæ, Diſuriæ, Articulorum dolores, Nephritides, Vertigines, Apoplexiæ, mali corporis Habitus, Vigiliæ, alvi, oculorum, et narium Humiditates, Viſus hebetudines, glaucomata, Auditus graves. Aph.* xxxi. *ſect.* iii. Theriomata quoque, Cancroſque omnes maxime in Senibus fieri, apud Celſum legimus. *De Med, lib.* v. *cap.* 28.

efficitur,

efficitur, mobilitate, iſta ſenſim ſenſimque propter ætatem intercidente, Vitam conſimiliter intercidere neceſſe eſt. Ea vero, cur intercidat, cauſſa eſt, plus perpetuo conferriore terrearum mollecularum ad invicem acceſſione ſolidata fibra, propter fluidorum defectum, quæ Solidis interponi impoſſibile eſt, propter innumera vaſa vaſorum ſero venientibus Virilitatis annis obcœcata. Exinde inſanabilis ea morbi ſpecies, quam Senectam dicimus.

45. Cujuſmodi cauſſarum, et effectuum conſenſione, ſignatæ ſenilis habitus ægritudines vigorantur, neque unde primum incipiant, dictu eſt facile. Vitalis namque fluidorum circulus, rigeſcente fibra, languet, eoque plus fibra, eorum fracto impetu, et languente rigeſcit. Sed certe denſiora perpetim arteriarum latera, vix multum amplius, ſanguinem duriore corde, proptereaque minus irritabili compulſum, juvant; inter quæ laxiores venæ, quod ſanguinis plurimum in ſe habeant, plus adhuc circulationem enervant. Exin tardiores Senum pulſus. Cerebri quoque ſubſtantia, ævo ſimiliter conſpiſſata, eoque ponderoſior, quod in conſimili infantilis, et ſenilis cerebri volumine maniſeſtatur, ſuæ plurimam poteſtatis partem amittit. Quare non memoria ſolum, quæ prima ingraveſcenti ætati concedit, ſed cæteri quoque hebeſcunt externi internique ſenſus, membraque univerſa torpor habet, præmorientibus ſenſim viſu, auditu, olfactu,

factu, vocis etiam, et digeſtionis inſtrumentis, tum demum inceſſu.

46. Jam vero, quantum cum ætate inflammabilitas decedat, ſeminali principio (cujus præcipuo interventu, *unctuoſum* quid, humores noſtri corporis concipiunt, et *medium centrale connexionis*, quod Veteres dixerant, ditiſſimum per omnem ætatis vigorem ſupereſt), ſenſim plus perpetim enervato, in tanta nihilominus circulatorii motus in Seneſcentibus jactura, Mephitici principii a centro ad periferiam appulſus, plus perpetuo in ſe difficultatis habent, fereque callo durata cutis, parumque meabilis, cutaneam dephlogiſticationem, multam jamque partem, abrogat. Quare fœtidi Senum oris halitus, dentium, et gingivarum nigredo, et quidquid corpore ſpirant, quod rariori fiat loco, plus adhuc, quam per reliquam vitam, mephiticum.

47. Ex quo luctuoſi plerumque Juvenum cum Senibus concubitus: ſæpius ii namque tabeſcunt, Senes vero contra refici, antiquiſſimis, quæ in id allegantur exemplis, feruntur. Quorum poſtremum fere, quod Senes juveniles ſpiritus hauriant, et abſorbeant, fieri creditur, haud plurimo tamen, quantum judico, veritatis fundamento. Præter enim quam quod, quidquid univerſim corpore ſpiratur, vix ad alterius Vitæ utilitatem conferre credibile ſit, minimum etiam Senes cute abſorbent, neque multum inde eos vigorari poſſibile eſt, haud multum contra obſtante, notiſſima,

tiſſima, quæ circumfertur, Democriti hiſtoria. Quare eos vero proximius rem vidiſſe puto, qui quidquid inde refecti Senes juventutis gratia, valent, ex blandiſſimo quodam commoti eorum animi incitamento fieri judicant. Vix etenim dubium eſt percitum voluptate animum fere reviviſcere, tantamque ab animo in corpus ſtimuli vim tranſire, ut quidquid jucunde animus erigitur, tantundem exinde virium omne corpus recipere videatur.

48. Verum autem collapſa externorum Abſorbentium vi, tanto internorum virtutem incitari, non unum monſtrat exemplum. Sic rigeſcente, exterrito animo, toto extus corpore, ſubito exſicca facies, ſicque oleoſæ frictiones, quod obſtructum eſt, obliniendo, externaque ſic obductæ partis perſpiratione cohibita, internam abſorbtionem incitant, eoque modo, quod ſubter celluloſum denſatum eſt, reſolvitur. Similiter contra: inter validam intus abſorbtionem, externa debilitatur. Inde mox poſt cibum, nutritivo halitu late in omne corpus intus reſumpto, externa abſorbtio, et perſpiratio læditur: quod alibi diximus.

49. Ejuſmodi uberiora extant in Senectute exempla. Quare ab exſucca eorum cellulari, niventes pili decidunt, et rugis undique cutis aratur. Exin quoque oculi minores fiunt, et complanantur, et introferuntur, eamque ob cauſſam viſus hebetudo, aut aliqua ſaltem in parte defectio,

fectio. Huc faciunt etiam duriores Senum alvi, et lapidea, quæ cum dolore, et ventris ardore, ſcibala emittunt. Quamquam in ſumma, quam ſæpe habent, omnis Vitæ debilitate, cum externa, deeſt aliquando etiam interna abſorptio: exindeque Lienteriæ, et alvi profluvia, ſæpe poſtrema Senum Vitæ tempora inficiunt.

50. Sed ne dum, quæ proximum fluiditati modum habent, adeps, et mucus animalis, &c. abſorbentur, ſed ipſa quoque ſolida, eorumque duriſſima, quæ oſſa ſunt. Propterea leviora fiunt, multaque ex iis contrahuntur, tum quod magna oſſificæ materiei portio iterum in vaſa reducta fuerit, tum quod plurima muſculorum rigiditas, eorum extrema ſenſim ad invicem adducat, ut propterea incurvi, et thoracis cavo anguſtiores Senes fiant. Ad quæ pertinent illa Corn. Galli:

Labitur ex humeris demiſſo corpore veſtis,
Quæque brevis fuerat, jam modo longa mihi eſt.
Contrahimur, miroque modo decreſcimus ipſi;
Diminui noſtri corporis oſſa putes.

51. Sic quoque alveolari maxillæ utriuſque parte reſorbta, dentes latiore cavo excepti, tremunt, et decidunt; adnexiſque oris labiis introflexis, inde cum prominulo mento, incava Senum ora.

52. Tandem eo ſenilis abſorbtio procedit, ut tabe poſtremum arefacti finiantur: quod ſenilis Maraſmi genus, proprienaturalem mortem efficit,

fere

fere jamque lapidea cute, qua ſine vix ullus ſimiliter tabidorum in cæteris Vitæ intervallis interit.

53. Sed iſta ad extremam Senectutem pertinent, ante quam multa adhuc, quæ ejus exordia et medietates complectuntur, in hunc appoſite locum quadrant. Animalis namque Mephitidis impetus, quæ ab omni Vita inſeparabilis eſt, quod, perpetim juxta ætatem infrequentioribus cutis ſpiraculis, intus vertatur, cum eaque ſimul magna pars reſidui a Vita caloris, qui jugiter vivente corpore emittitur, jamque ab hinc ſingulæ corporis partes, imprimiſque, quæ cæteris mutabiliores exiſtunt, aqueæ, aut oleoſæ fluiditatis participes, varium recipient modum, pro varia materiei caloris, erga illas poteſtate, et vi. Quare eæ, quæ habito ignis augmento denſantur, cujuſmodi notiſſimis experimontis limpha eſſe creditur, aptiores exinde ad concreſcendum evadent, unde infarctus, et obſtructiones viſcerum, inque laxiore vaſorum ambitu Polipi, &c: contra, quam ſeroſæ partes et aquoſæ plus adhuc, interno calore, concreſcente ſimul limpha, tenuatæ, inque vaſis intus compreſſæ, profundiora corporis, et oſſium loca ſubibunt, exindeque propter copioſum tenuiſſimi laticis appulſum, quæ jamque ſolidata ſunt, rurſus mollitudinis aliquid concipient. Cujuſmodi manifeſtiſſima exempla, haud raro viſa ſunt: obſervatum namque eſt, Senium ingredientibus, proprium quaſi ſenilis Rachitidis genus moveri, exindeque eos primum diſtorta

crura

crura habuiſſe, aliaque ſpinali Infantiæ morbo quam proxima, quod in nobiliſſimo viro, cum Florentiæ degerem, vidi. Propius grandiorum natu oſſium mollitiem, ut ceræ inſtar flecti potuerint, exemplis confirmaverunt, Hollerius, Rolfingius, et Ruellius [30]. Notiſſimæ ſunt, quæ de fœmina *Soupiot*, aliiſque ſimiliter utero gerentibus, hiſtoriæ narrantur, ut inde multi crediderint, id graviditatis univerſim proprium eſſe, ut mulierum ab inde oſſa molleſcant: quod ſi verum eſt, conſimilem in his, atque in poſtremo virilis ætatis termino, rationem conſtare judico, internorum nempe Vitæ motuum, propter debilitatem externorum, incrementum: quod ſimile ſupra etiam de Pueris diximus.

54. Certe podagrici inſultus, quique iis proxime natura conjunguntur, iſchiadici, et arthritici, eam maxime ætatem infeſtant, eoſque imprimis Podagra impetit, quorum ditior eſt oſſificatio, et ſplendide antea valuerunt, quoſque propterea divite vita functos, neque Hæmorrhoides, neque fluxus varicoſus, aliaque ſanguinearum fluxionum genera, quæ numquam non cum aliqua Vitæ debilitate junguntur, antea ſæpe ſaltem corripuerunt, quæ egregia eſt Sthaalii animadverſio. Quam ob cauſſam obortis hæmorrhoidibus, aut adhibitis opportune hirudinibus, podagricos inſultus mitigari inventum eſt; magno namque conſenſu, tametſi oppoſita utrinque ra-

[30] Conf. Haguenot *de Nutri*.

tione;

tione, varicoſus fluxus, hæmorrhoides, et podagrici inſultus ſimul incedunt, ut eorum alterum alterius curationi opportune ſuccedat.

55. Jam vero uberiore, in oſſium ſubſtantiam ſeroſitate admiſſa, eorumque compage aliquid exinde emollita, inde terrea eorum principia diſſolvi credibile eſt, eaque confertiſſimis internorum Limphaticorum oſculis excepta denuo abſorberi. Sed in iſto terreæ materiei ab oſſibus seceſſu, phoſphoricum ſimul acidum, cujus ditiſſima in oſſibus principia conſtant, oſſibus amoveri, et cum ſorbili ejuſmodi, quem diximus, latice miſceri vero eſt proximum. Quare obſervatum eſt Podagricos paullo, antequam inſultus acerbitas iis ingruat, urinas copioſiore phoſphorico principio munitas emittere; cujuſmodi induſtres Bertholeti obſervationes alibi laudavimus. Sed inter hanc copioſam ex oſſibus reſorbtionem impoſſibile eſt, non multum nervorum extrema, propter acrioris et perquam penetrabilis ſeroſitatis vicinitatem, lædi, exindeque acerbiſſimi dolores, in artuum extremis pedumque, et manuum juncturis potiſſimum infeſti.

56. Et ejuſmodi quidem abſorbtione debite eveniente, rurſuſque in ſanguinis circuitum ſorbili ejuſmodi latice admiſſo, vix quidquam reliquum corpus exinde compatitur. Terrea namque materies ſic abſorpta, proximam ſuam cum ſolvente aqueo principio affinitatem nullibi relinquens, cum eoque fere calcarium ſal conſtituens,

illac

illac omnis confluit, quo cæterorum animalium ſalium pars maxima, propter eorum cum aqueo principio affinitatem, tendit, renes nempe et veſicam. Exinde rheumaticorum affectuum, arthriticorum, podagricorum cum calculoſa Nephritide, calculo, veſicæ lapide, ſat confeſſus Clinicis omnibus conſenſus. Aliquando etiam in inteſtinalem tubum, et ventriculum depluit, inter cætera Vitæ inſtrumenta, cum ejuſmodi morbis latiſſime conſentientem: exindeque acres, et quaſi urentes aliquando Podagricorum vomitus: cujuſmodi a Zimmermanno [31] exemplum allegatur.

57. Verum, ſi qua ejuſmodi oſſeæ abſorbtionis aberratio fiat, inde non in vaſis tantum, ſed per omne ampliſſimum cellularis telæ imperium, membranas, tendines, ligamenta, oſſificationes fiunt, tum inter juncturarum extrema, unde artuum mobilitas, magnam partem intercidit.

58. Sed præter interiores, profundioreſque univerſim, corporis partes, quas intus ſumpta, et reflexa Mephitis non una agendi via fatigat, cæterorum frequentiſſimi appulſus ad extrema corporis concitantur: quorum ratio multum adhuc in profundo latet. An quod ex conſimili animalis caloris, atque electrici fluidi tendentia, ad corporum extrema illius ſimiliter impetus fiant? Quamquam cur non per omnem vitam, ſed Senectute potiſſimum ver-

[31] *De l'Obſ. du Corps Op. cit.*

gente, veluti in Podagricis? Sive quod multa undique ſuperſtes humiditas in Juventute et virili ætate, eaque plus undique fibris interpoſita, jugem hanc Principii impetum facientis ad corporis extrema, fluxionem, media intercipiat via, et late patente cute effundat: quare, quod animalis Fibra procedente ætate fere plus homogeneitatis indepiſcatur, plus propterea provehendo ejuſmodi appulſui inſerviat, ſitque inſtar corporum, in quibus continuus electricitatis modus, ea trans ducendo electrico fluido cæterorum facit aptiſſima? An non etiam procedente Vita, fere confertiora metallica principia in corpore gignuntur, quæ opportunam ejuſmodi impulſibus tranſmiſſionis viam efficiant? Eorum fortaſſis aliqua in Podagrico habitu verificari poſſibile eſt, ut propterea, qui juncturarum rheumatici dolores, omne in virili ætate corpus infeſtaverant, tandem proxime ad Senectutem in Podagram tranſeant, iſto propterea, quod diximus Vitæ ſpatio, minus ad Rheumatiſmum opportuno.

59. Verum autem per omne Vitæ tempus obſervatum eſt, ſi quid in cutis, aut pulmonis actione inſigniter vitiatum eſt, corporis extrema inde imprimis compati, et fere eorum vicario munere fungi. Sic ſalutares Empiematicorum in femore abſceſſus, ſic manuum, et pedum tumores in Hidrothorace, vaſorum circa cor Dilatatione, Aſthmate, &c. ſic manus, aut cruris Paraliſim in ſicca tuſſi, olim Hippocrati adnotatam, conſimili ratione fieri credibile eſt, eoque

fere

fere Naturæ ductu, nonnullas Gentes in pectoris morbis, ad rubedinem ægrotantium brachia fricare, eoque auxilii genere, maximam curationis partem abſolvere. Præter quæ, ſanguinearum quoque fluxionum indebite ſuppreſſarum vices, ſæpe Extremorum tumor implet. Sic aliquando tument, et rubeſcunt non menſtruatis, iiſque, quibus non rite Hæmorrhoides procedunt.

60. Obſervatum quoque eſt, Caſtratos, qui præterquam difficilius laxiore cute ſpirent, minus quoque univerſim thorace valent, frequenti infernorum artuum flacciditate infici. Ii certe, quibus nulla genitura conficitur vel moderatiſſima, fere perpetuo denſiore cute ſunt, ut propterea debita hujus raritas, plurimum cum ſeminalis principii activitate faciat [32].

61. Annon ergo ex prava Naſcentium cute, quam ex invalentis matris utero ferunt, primum quidem ſpirabilis mephitis in pulmones reflectitur, iiſque præter ætatis rationem propterea ampliatis, inde coſtarum elevationes, et perverſæ thoracis et ſpinæ curvitates fiunt: tandemque pulmonis via ad appulſus vim impare, eoque ad extrema corporis concitato, artuum exinde

[32] Extat hujuſmodi locus in Lib. *De Nat. Puer.* quod nempe *quo primum genitura confici cæperit, caro rareſcit, et cuticula et venæ magis aperiuntur*, ante quæ ſcriptum extat, *ubi Epidermis poſterius rareſcit, ibi pili quoque poſterius naſcuntur in mento et pube, et quovis alio loco.*

diſtorſiones, juncturarum tumores, et nodi prodeunt, Rachitico habitu ſenſim invalente? Vix certe dubium eſt, eos qui ſic ægrotant, non ægre ſolum reſpirare, catarrhoſos, et tuſſiculoſos eſſe, ſed eos quoque ſæpe pulmonari morbo ſuffocatos interire, nilque iis æque prodeſſe, atque eorum uſum, quo cum cutis vigor intenditur, cujuſmodi ſubitæ in frigida immerſiones, et lavationes imprimis ſunt. Obſervatum eſt etiam iis ſæpe conſulto exanthemata Natura moveri, in quorum receſſu, ſquammoſa cute decidua, opportune cutis ſpiracula reſerantur.

62. Sed alia inſuper ejuſmodi Infantes habent, quæ cum eo, quem modo deſcripſimus, ſenilis Vitæ habitu, multum conſentiunt, eaque non rachiticorum dumtaxat, ſed Puerorum fere omnium ſunt, licet plurima utrinque oppoſita prorſus ratione conſtent, inter quæ in rite valentibus Pueris cutanea abſorbtio ditiſſima, internaque fortaſſis, non item, contra quam in Senibus. Ii certe medicabiles pharmacorum vires, ſumma adhuc cute, extus hauriunt, indeque fere atque intus ſumptis ſæpe curantur [33], tum exanthematicis morbis, facili contagio corripiuntur; quorum omnium longe diſtans eſt in Senectute ratio.

63. Nihilo tamen minus, non minimo utrinque analogiſmi inditio, præter oſſium morbos,

[33] Confer quæ ſupra diximus, pag. 171.

quos

quos antea citavimus, ſunt graviſſimi, utriuſque ætatis, capitis morbi, Epilepſia quidem Puerorum, Apoplexia Senum: magna item morborum pars, quæ infimum ventrem in utraque ætate vexat, cujuſmodi ſunt hepatis infarctus, et facile in utriſque culpandum bilis officium, exindeque modo ventris fluxus, modo dura alvus, multa utrobique faſtidia afferunt: qua in re notiſſima eſt Hippocratis obſervatio, videlicet quod Senes oppoſita in his ratione ferantur, atque dum Pueri aut Adoleſcentes fuerant. Præterea utrorumque ſtomachus ſorbilium maxime delectu rectius utitur, ſolidiora faſtidit, et difficilius concoquit, ut etiam ſimiliter tenelli Infantes, Seneſque in jejunio ferendo ſe habere videantur: quæ tamen omnia conſuetudo potius deffinit, quam ſtatus quidam Vitæ modus. Item ventris intumeſcentiæ, et inflationes utriſque pariter moventur, eamque ob cauſſam, arbitror, multifariæ inteſtinorum procidentiæ, utroſque conſimiliter ſæpe tenent. Aquoſus etiam teſticulorum tumor, quamquam per totam vitam, nullo habito ætatis reſpectu, incurrat, Infantiam tamen, et Senectutem maxime inficit. Similiter longiora utrinque ſomni tempora, inquieta tamen et frequenti vigiliarum interpolatione tenuata: quod de ſenili ſomno venuſte expreſſit C. Gallus:

Ipſa etiam cunctis requies gratiſſima ſomnus
Abvolat, et ſera vix mihi nocte redit:
Vel ſi laſſatos umquam dignabitur artus,
Turbidus in quantis horret imaginibus.

Tandem

Tandem ſenilis Maraſmus, et infantilis Atrofia, ſæpe fatalem utrorumque ſummam conficiunt, neque utraque Vitæ tempora, quod ab inflammatoriis ſinceris morbis ſibi metuant, plurimum habent, neque quæ id genus morbis egregie præprimis ſubveniunt, venæ ſectionis auxilia plurimum ferunt.

64. Poſt quæ ſimiles in multis utrorumque animi, eandem ſimiliter utrobique Vitæ normam arguunt. Sic videmus utroſque ſubito iraſci, et propter leves ſæpe res excandeſcere, tum facile mutari, modo pertinaces eſſe, item nunc ſubita formidine corripi, nunc in magna periculorum deſpicientia verſari, tum vero blanditiis, ſuorumque aſſiduitate, et aſſentationibus delectari, vimque animi omnem in ſe, et pro ſe convertere. Quamobrem bis Pueros Senes antiquiſſimum vocavit adagium, Vita eodem fere animi et corporis modo, quo cum exorta eſt, intercidente.

65. Quorum tamen plurima vix eos reſpiciunt, quorum Senectus invidioſiſſimam, et ultimam humanæ ſapientiæ metam claudit, et quibus, ſanctiſſime pro Patria, proque hominum ſocietate univerſa poſtquam ii vitam impenderint, Senectus quaſi nobiliſſimum virtutis ſuæ præmium a Diis immortalibus conceditur. Abundat enim ea imprimis virtutibus ætas, neque ad Senectutem, deſipientes et immorigerati facile vivunt, ut conſeneſcere, magna ſit Vitæ laudabiliter actæ ſignificatio.

ficatio. Quare ſic peritos vivendi homines, ne dum vereri, ſed eorum quantam poſſumus, curam gerere, humaniſſimum non modo eſt, ſed ipſum æquiſſimum Senectutis jus exigit. Præter enim quam quod anticipata ejuſmodi erga Senectutem merita, conſimilem erga nos a Nepotibus noſtris retributionem ſpondeant, hic unicus eſt, et fere cum Deorum officio comparabilis humanæ ſapientiæ omnis uſus, et finis, ut tantumdem cæteris, quantum nobis proſpiciamus, tum, quidquid abundamus, cæteris non modo impertiamur, ſed ampliſſima erga reliquos homines voluntate effundamus, tum potiſſimum erga eos, a quibus cum Vita et doctrina, longe quoque nobiliſſima accepimus profeſſæ virtutis exempla.

66. Cujuſmodi intervallis, et ætatibus, hominum Vita conficitur, quæ in ipſo fere exordio certos ſumit [34] cum omni ejus duratione conſenſus. Quorum, eorumque, qui procedente ætate manifeſtantur, aſſidua contemplatione, ne dum ejus durationis tempora, ſed pleroſque etiam corporis, et animi affectus prævidere, interpoſita Philoſophi et Medici ſtudia fortaſſe ſinerent. Sed ſola unius hominis vita operoſiſſimam iſtam ſtudii aſſiduitatem poſtulante, et Medicorum opera ad longe multorum opem, pluſquam ad unius ſecuritatem, utiliter converſa, vix poſſibile eſt, aliquem ejuſmodi prædictionibus, quæ certæ ſint, locum extare. Verum præ-

[34] Conf. Par. 10. pag. 168 hujus Cap.

terquam

terquam quod eas ſic denegari, multis fortaſſe proſit, antehabita etiam ejuſmodi prævidentia, anne credibile eſt, Medicorum fore, ea multum, et inſigniter mutare, quæ in malam eventura eſſent partem, quæque ab ipſa remotiſſima Majorum noſtrorum et propius a Parentum Vita ſumpſimus, quæque cum cæterarum rerum omnium, quæ ſtabiles in Natura circuitus habent, ordine contexta, et compoſita ſunt? Ecquis Hominum, inquam, ea mutaverit? Nonne tu ſolus, qui SOLUS es!

VOL. II. FINIS.

BINDING SECT. OCT 28 1968

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

R 128 .7 T47 v.2

Testa, Antonio Giuseppe
De vitalibus periodis aegrotantium et sanorum

BioMed